

Raport

Evoluția concurenței în sectoare cheie

2018

Cuprins

Cuvânt înainte	3
1. Introducere	3
1.1. Evoluția economiei naționale și contextul economic global	3
1.2. Evoluția politicii de concurență	12
2. Indicele Agregat de Presiune Concurențială (IAPC)	18
2.1. Introducere	18
2.2. Utilizări ale IAPC	18
2.3. Rezultate	20
3. Analiza evoluției prețurilor la nivel național	25
3.1 Evoluția sectorială a prețurilor	33
4. Sectorul retail-ului alimentar	37
5. Sectorul energiei	46
5.1 Energie electrică	46
5.2. Energie termică	52
5.3. Sectorul gazelor naturale	59
5.3.1. Sursele de aprovizionare: producție internă, import, export	60
5.3.2. Activitatea de furnizare	63
5.3.3. Impactul reglementărilor asupra pieței concurențiale	77
5.3.4. Recomandări	79
6. Sectorul materialelor de construcții	84
6.1. Sectorul producerii și comercializării materialelor de zidărie	85
6.1.1. Blocuri din beton celular autoclavizat (BCA)	85
6.1.2. Blocuri ceramice	88
6.2. Sectorul producerii și comercializării cimentului	90
6.2.1. Oferta de ciment	94
6.2.2. Caracteristici ale sectorului sub aspect concurențial	94
6.2.3. Prețul de producător la nivelul UE	100
6.3. Concluzii	103

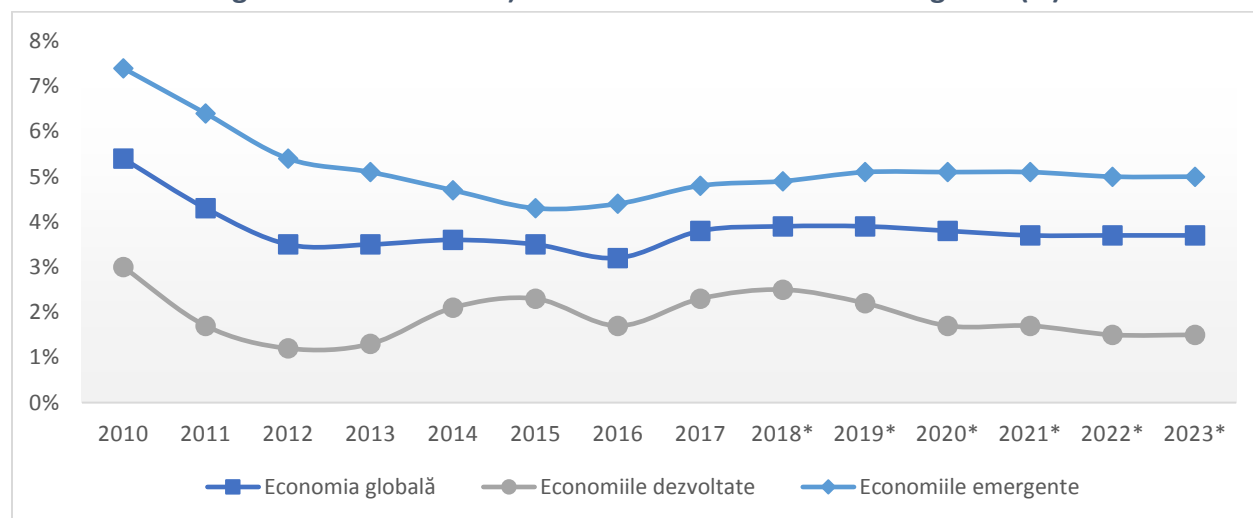
Cuvânt înainte

1. Introducere

1.1. Evoluția economiei naționale și contextul economic global

Conform celor mai recente estimări ale Fondului Monetar Internațional (FMI), rata de creștere economică la nivel mondial va înregistra 4% în anul 2018. Însă avansul producției pare să-și fi atins potențialul maxim în unele economii dezvoltate, iar ciclurile economice ale principalelor economii ale lumii tind să devină tot mai puțin sincronizate. Pe de o parte, Statele Unite ale Americii se bucură de o creștere economică rapidă, determinată de reformele fiscale, în timp ce economiile din Europa suferă o decelerare. De altfel, ratele de creștere devin din ce în ce mai divergente între economiile emergente, reflectând influențele combinate ale creșterii cotațiilor internaționale la petrol, creșterea costurilor de finanțare în dolari, tensiunile din sfera piețelor financiare și tergiversarea reformelor structurale.

Figura 1.1. Rata de creștere economică anuală la nivel global (%)

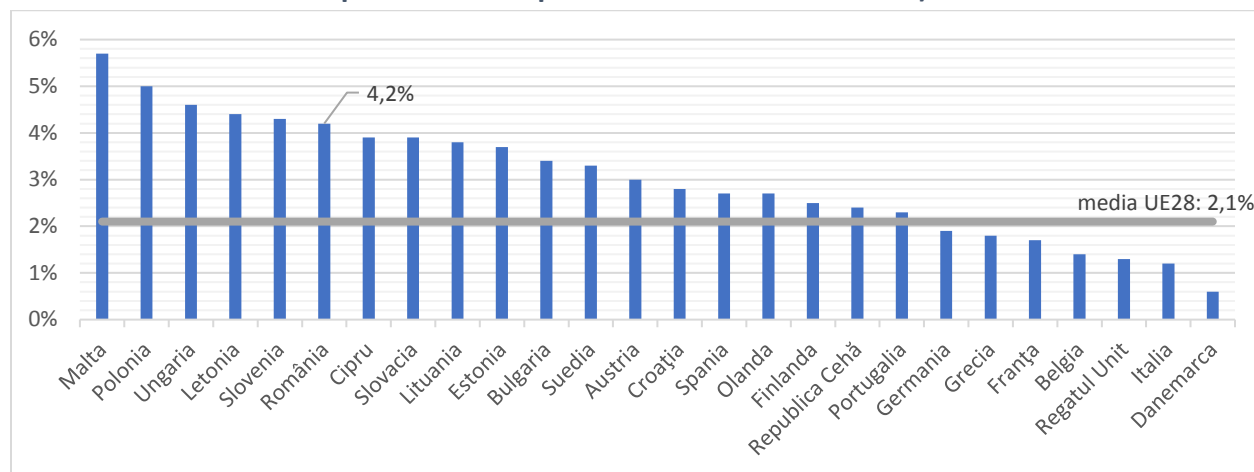
Sursa datelor: Fondul Monetar Internațional, World Economic Outlook Update, 2018;

Notă: * previziuni FMI;

În cadrul raportului Macroeconomic Mondial, intitulat „*Less Even Expansion, Rising Trade Tensions*”, experții FMI atrag atenția cu privire la intensificarea factorilor de risc pentru economia globală, precum escaladarea tensiunilor comerciale dintre principalele blocuri economice și incertitudinile geopolitice. Prin urmare, experții FMI previzionează decelerarea dinamicii anuale a comerțului internațional de la 5.1% în 2017 la 4.8% în 2018, respectiv 4.5% în 2019. De asemenea,

FMI estimează o creștere a producției cu 3.9% în 2018 la nivel global, cu 2,5% în cazul economiilor dezvoltate și cu 4,9% în cazul economiilor emergente.

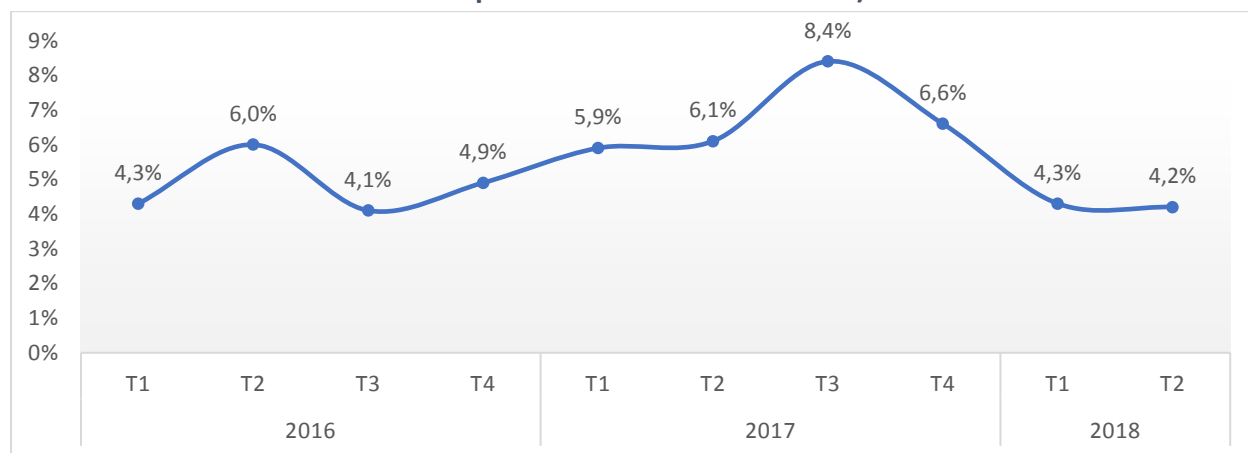
Figura 1.2. Rata de creștere economică în trimestrul 2 din anul 2018 (modificarea față de perioada corespunzătoare din anul anterior)

Sursa datelor: Eurostat;

În acest context global, economia României a continuat să înregistreze un proces de creștere economică în prima jumătate a anului 2018 față de media europeană, în ciuda pierderii în dinamism a activității economice față de trimestrele anterioare. Conform estimărilor Eurostat, rata de creștere economică a fost de 4,2% în trimestrul II al anului 2018, comparativ cu aceeași perioadă din anul precedent. La nivel european, datele trimestriale arată faptul că România a înregistrat cea de-a 6-a cea mai rapidă rata de creștere economică din Uniunea Europeană, în urma Statelor Membre din regiune (Polonia, Ungaria sau Slovenia).

Figura 1.3. Rata de creștere economică în România (modificarea față de perioada corespunzătoare din anul anterior)

Sursa datelor: Eurostat;

Din perspectiva componentelor cererii agregate, procesul de creștere economică din România s-a bazat în primele două trimestre ale anului 2018 preponderent pe evoluția consumului privat, similar anilor precedenți. În această perioadă, cererea pentru produsele din export a redus avansul PIB, în condițiile în care importurile au fost mai mari decât exporturile, iar acest trend tinde să se amplifice dat fiind faptul că importurile au înregistrat în primele 6 luni ale anului 2018 o rată de creștere superioară exporturilor de bunuri și servicii (9,6% față de 6,5%).

Figura 1.4. Evoluția contribuțiilor factorilor cererii agregate la creșterea PIB (modificarea față de aceeași perioadă din anul precedent)

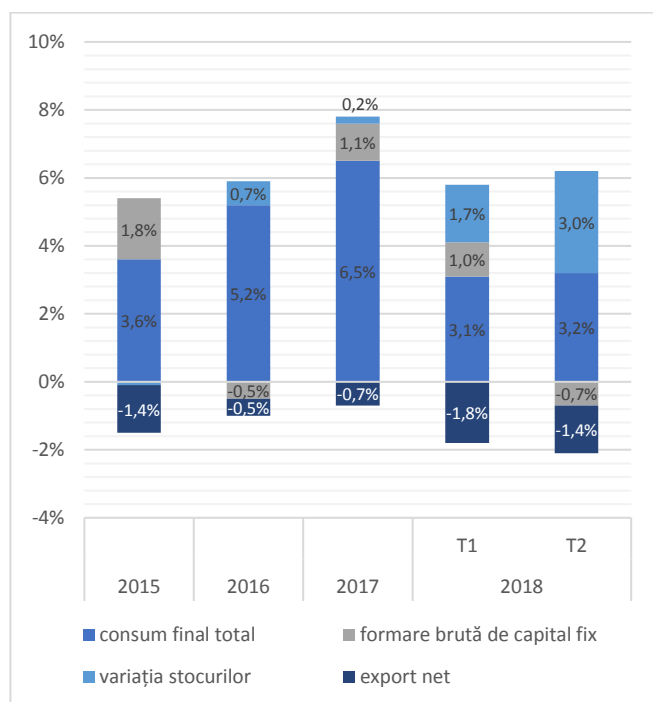
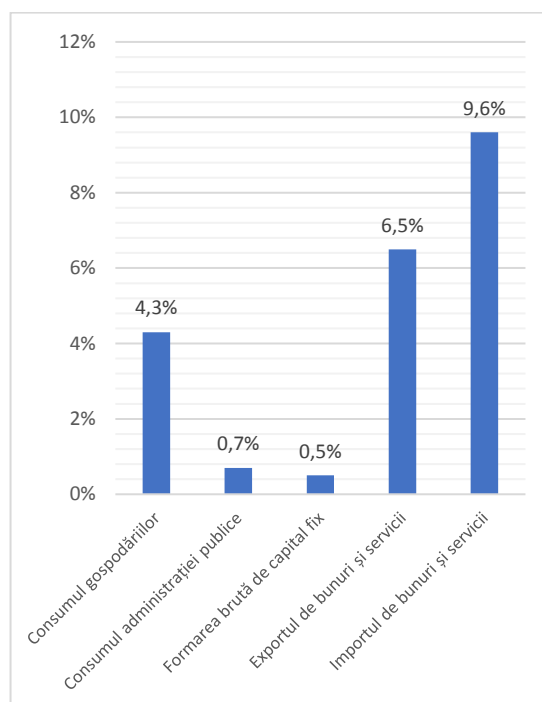

Figura 1.5. Indicii de volum (semestrul 1 2018, modificarea față de anul anterior)

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Creșterea consumului a fost susținută de creșterea veniturilor populației, dar acesta și-a încetinit rata de creștere în 2018 față de anul anterior, pe măsura ce prețurile bunurilor de consum și ratele dobânzilor bancare au crescut la cele mai înalte valori din ultimii ani. Conform datelor Institutului Național de Statistică, câștigul salarial mediu net a crescut de la începutul anului cu 185 lei și până în luna august, pe fondul creșterilor salariale din administrația publică, dar și de presiunea generată de cererea ridicată pentru forță de muncă din anumite regiuni ale țării, unde șomajul este aproape inexistent.

Figura 1.6. Evoluția câștigului salarial mediu net (lei), a indicelui ROBOR (3 luni) și a indicelui prețurilor de consum (modificarea față de aceeași perioadă din anul precedent)

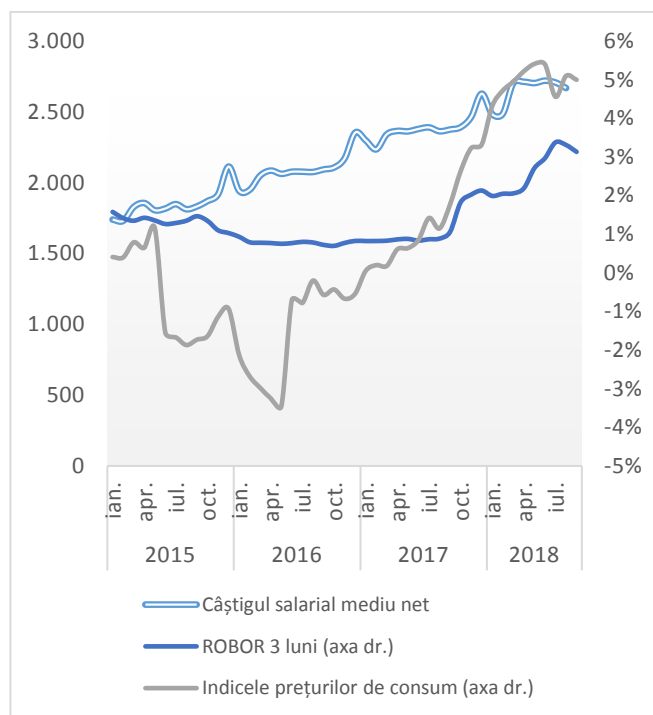
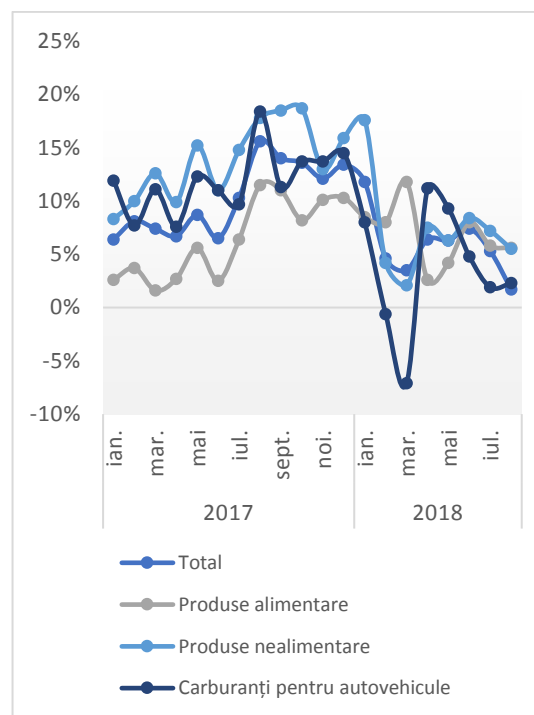

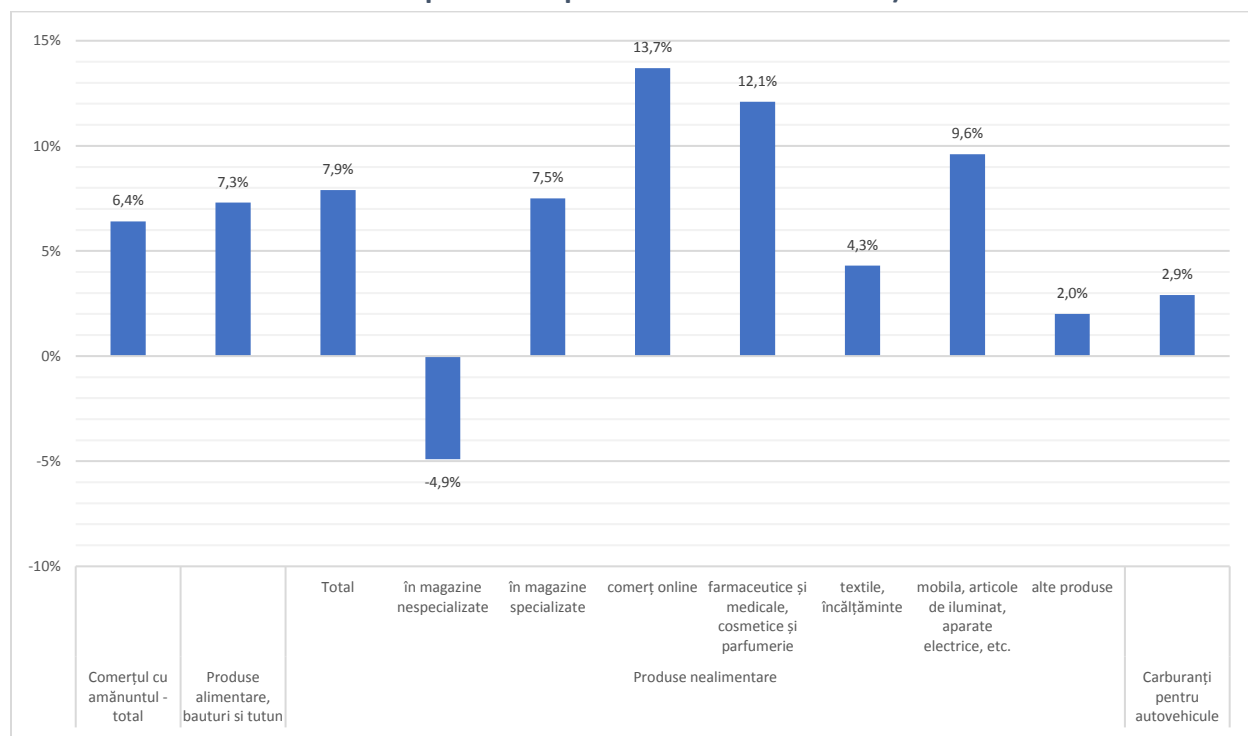
Figura 1.7. Evoluția lunară a cifrei de afaceri în comerțul cu amănuntul (modificarea față de aceeași perioadă din anul precedent, serie ajustată în funcție de număr zile lucrătoare și de sezonabilitate)

Sursa datelor: Banca Națională a României, Institutul Național de Statistică;

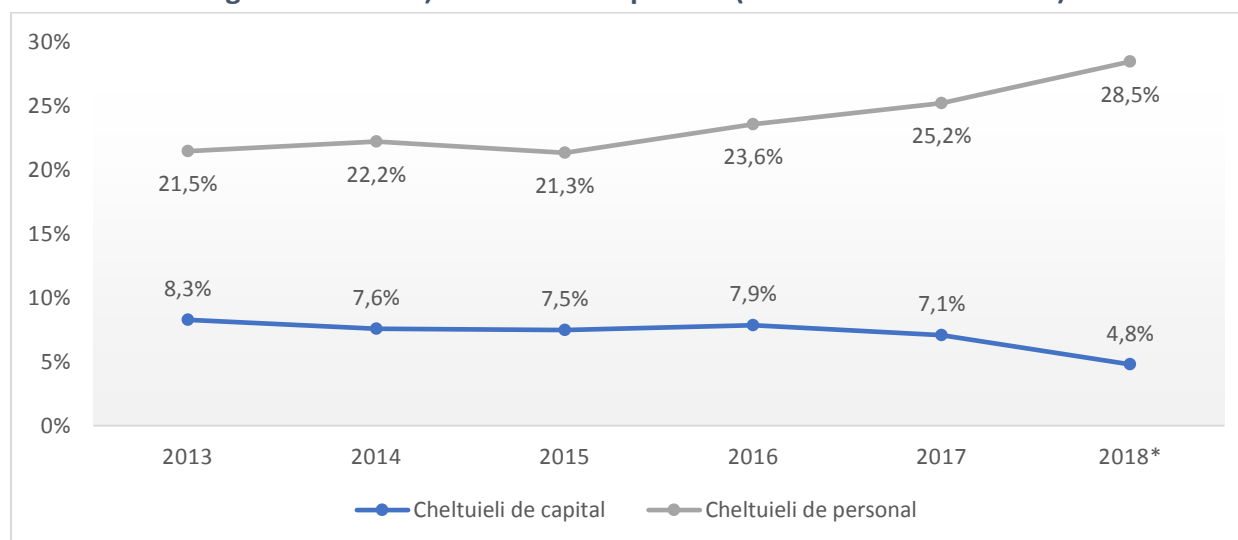
Această creștere a veniturilor disponibile a stimulat în special cererea de consum din partea populației, această evoluție reflectându-se în contribuția consumului la procesul de creștere economică. De asemenea, datele sunt confirmate și de evoluția volumului cifrei de afaceri în comerțul cu amănuntul, indicator ce reflectă fidel dinamica consumului privat. Conform datelor Institutului Național de Statistică, volumul cifrei de afaceri a companiilor din comerț a înregistrat o creștere cu 6,4% în primele 8 luni ale anului 2018 (comparativ cu aceeași perioadă din anul precedent), evoluție datorată creșterii vânzărilor de produse nealimentare (7,9%), vânzărilor de produse alimentare, băuturi și tutun (7,3%). În schimb, o creștere mai redusă a indicilor de volum s-a produs pe piața comerțului cu amănuntul al carburanților pentru autovehicule în magazine specializate (2,9%), având în vedere creșterea prețurilor la carburanți și scăderea cererii.

Figura 1.8. Volumul cifrei de afaceri pentru comerțul cu amănuntul (indicii de volum (ajustați în funcție de numărul de zile lucrătoare și de sezonaltate, perioada 1.I-31.VIII.2018 comparativ cu perioada 1.I-31.VIII.2017))

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

În ceea ce privește cheltuielile publice, în primele 6 luni ale anului 2018, datele Institutului Național de Statistică indică o creștere a consumului final efectiv al administrațiilor publice cu 0,6% față de anul precedent. De asemenea, conform notelor privind execuția bugetului general consolidat, publicate de Ministerul Finanțelor Publice, cheltuielile de capital (ca pondere în cheltuielile totale) au scăzut constant în perioada analizată, de la 8,3% în 2013 și până la 4,8% în primele 7 luni ale anului 2018, în timp ce cheltuielile cu personalul din bugetul general consolidat au crescut de la 21,5% în 2013 la 28,5% în 2018.

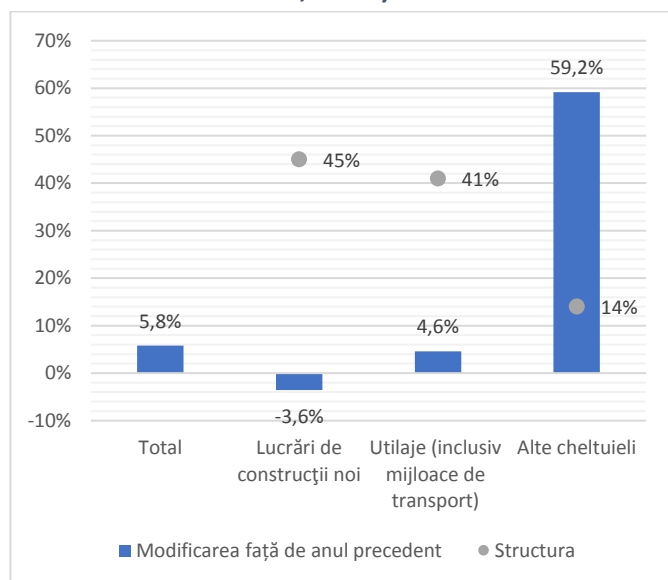
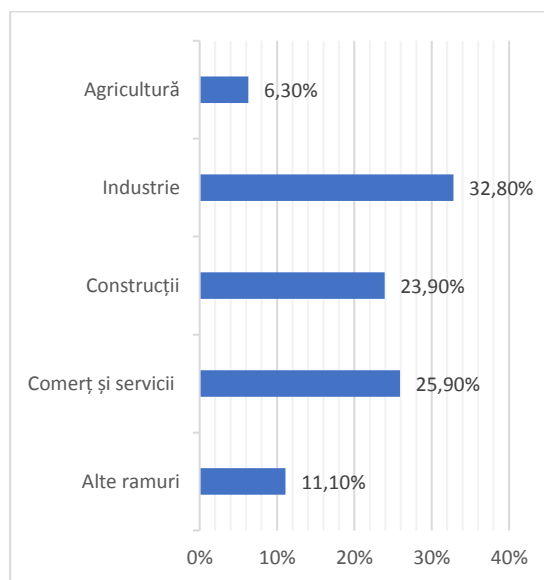
Figura 1.9. Evoluția cheltuielilor publice (% din cheltuielile totale)

Sursă: Ministerul Finanțelor Publice;

Notă: * primele 7 luni ale anului

Importanța cheltuielilor publice de investiții este determinantă pentru asigurarea sustenabilității procesului de creștere economică pe termen mediu și lung. Această situație este cu atât mai evidentă având în vedere faptul că stimularea pe termen lung a consumului nu este posibilă, fără a afecta spațiul fiscal și fără a genera dezechilibre macroeconomice.

În ceea ce privește contribuția formării de capital fix la creșterea economică (din surse publice sau private), se observă o evoluție pozitivă în trimestrul 1 și una negativă în trimestrul 2 (comparativ cu anul precedent). Aceste evoluții vin pe fondul reducerii cu 3,6% a investițiilor nete în lucrări de construcții noi în primele 6 luni ale anului 2018 și creșterii investițiilor în utilaje (inclusiv mijloace de transport) cu 4,6% și altor cheltuieli cu 59,2%. În această perioadă, cele mai mari volume de investiții s-au realizat în sectorul industrial (32,8% din totalul investițiilor nete) și în sectorul de comerț și servicii (25,9%).

Figura 1.10. Evoluția investițiilor nete (semestrul 1, 2018)**Figura 1.11. Structura investițiilor pe activități ale economiei naționale, în semestrul I din anul 2018**

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Din perspectiva contribuției sectoarelor economice la procesul de creștere economică, scăderea volumului lucrărilor de construcții din primele 6 luni ale anului 2018 (-0,4%), a determinat o contribuție nulă a acestui sector.

La polul opus se află sectorul industrial. Cu o pondere în PIB de 23,6%, sectorul a generat cea mai mare contribuție la creșterea economică (1%), pe fondul creșterii producției industriale cu 4,3% în 2018. Aceasta a fost determinată atât de creșterea consumului intern, dar și ca urmare a majorării cererii externe din partea piețelor din Zona Euro.

De altfel, la creșterea PIB, în primele 6 luni ale anului 2018, au contribuit aproape toate ramurile economiei:

- Sectorul primar (*agricultura, silvicultura și pescuitul*), a înregistrat cea mai rapidă creștere a volumului de activitate față de anul anterior (+6,9%), dar a determinat o contribuție marginală la avansul economic (0,2%), având în vedere ponderea redusă la formarea PIB (2,2%);
- Cu o pondere în PIB de aproximativ 20,4%, *comerțul cu ridicata și cu amănuntul* a generat o contribuție de 0,8% la creșterea economică, pe fondul creșterii volumului de activitate cu 3,8%;
- Unul dintre cele mai dinamice sectoare economice, *Informații și comunicații*, a înregistrat o creștere a volumului de activitate cu 5,3%, generând o contribuție de 0,3% la creșterea economică;

- În ceea ce privește celelalte tipuri de *servicii* (Intermedieri financiare și asigurări; tranzacții imobiliare; activități profesionale, științifice și tehnice; activități de servicii administrative și activități de servicii suport; administrație publică; activități de spectacole, culturale și recreative; reparații de produse de uz casnic, etc.), acestea au contribuit cu 0,8% la procesul de creștere, având o pondere în PIB de aproximativ 35%.

Figura 1.12. Contribuția la creșterea PIB (semestrul 1, 2018, modificarea față de anul anterior)

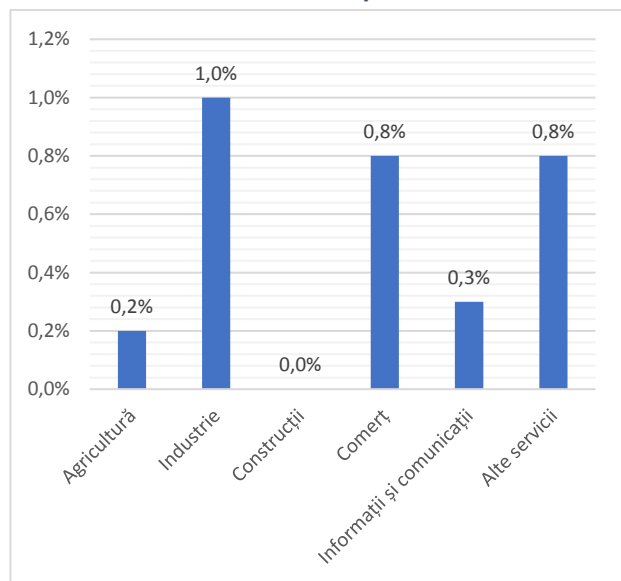
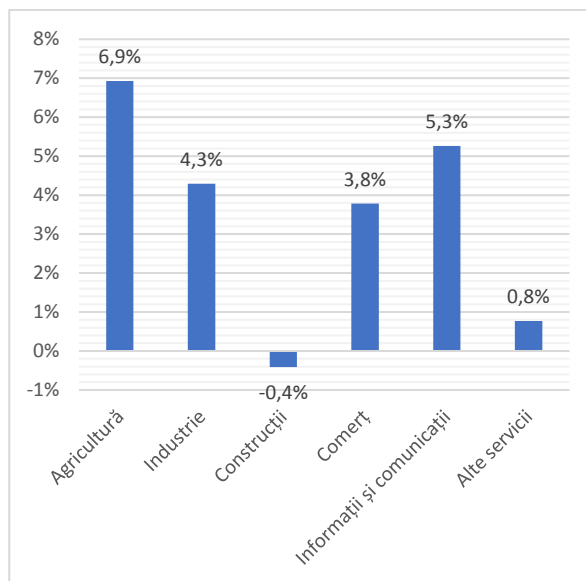

Figura 1.13. Indici de volum (semestrul 1 2018, modificarea față de anul anterior)

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Conform datelor INS, indicele producției industriale a crescut cu 5,5% în primele 8 luni ale anului 2018 comparativ cu aceeași perioadă din anul precedent (serie ajustată sezonier și în funcție de zilele lucrătoare), ca efect al creșterilor din industria prelucrătoare (6,8%) și cea extractivă (2%). La polul opus, se află producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat, grupă industrială al cărui indice de volum a scăzut cu 0,2% în perioada analizată.

Figura 1.14. Evoluția lunară a producției industriale (serie ajustată în funcție de numărul de zile lucrătoare și de sezonitate, 2015=100)

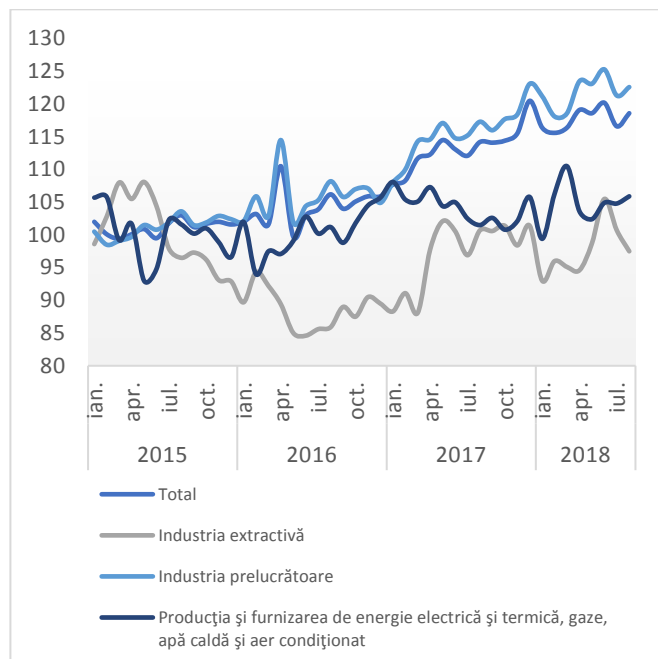
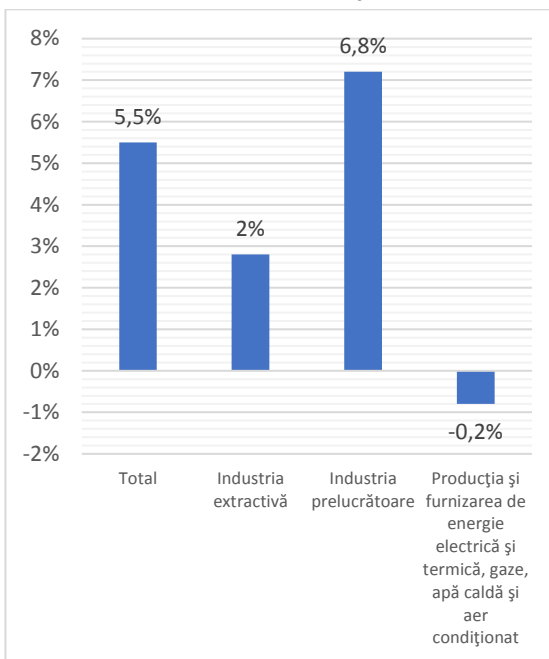

Figura 1.15. Indicii producției industriale (perioada 1.I-31.VIII. 2018 față de 1.I-31.VIII. 2017)

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Din perspectiva subsectoarelor industriale, cele mai mari creșteri de volum s-au înregistrat în rândul industriei fabricării de mașini, utilaje și echipamente (25,4%), fabricarea echipamentelor electrice (19,5%) și activitățile de servicii anexe extracției (17,7%). La polul opus, industria reparării, întreținerii și instalării mașinilor și echipamentelor a înregistrat o scădere cu 25,4% în primele 8 luni ale anului 2018.

În termeni nominali, aceste creșteri de volum s-au tradus într-o cifra de afaceri mai mare cu 13,5% a producătorilor industriali față de anul precedent, iar perspectivele pentru sfârșitul anului 2018 sunt optimiste dat fiind avansul cu 17,3% a comenzile noi din industria prelucrătoare.

Creșterea activității economice a generat efecte pozitive și pe piața muncii. Pe fondul creșterii cererii de muncă, rata șomajului a scăzut la 3,5% în luna iunie 2018 (cea mai mică valoare din ultimul deceniu), în timp ce numărul de locuri vacante a crescut la 61.443 în trimestrul 2 din 2018.

Figura 1.16. Rata șomajului la sfârșitul lunii

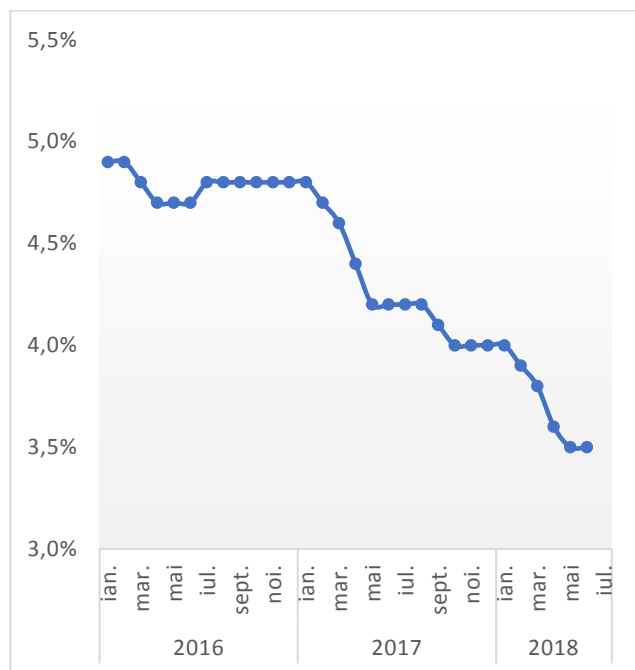
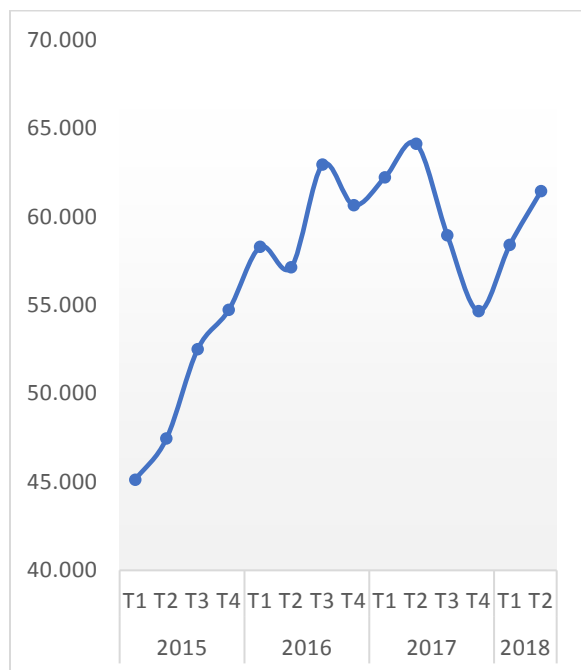

Figura 1.17. Numărul de locuri de muncă vacante

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

În acest context macroeconomic, Comisia Europeană, a redus prognoza de creștere a economiei românești pentru anul 2018, de la 4,5% la 4,1%, în timp ce Comisia Națională de Strategie și Prognoză a redus estimarea privind creșterea PIB, de la 6,1% la 5,5% (Prognoza pe termen mediu 2018-2022 - varianta intermediara de vara 2018).

În schimb, analiștii din sectorul bancar (Banca Transilvania, Raiffeisen, ING și Banca Comercială Română) estimează un avans al PIB cuprins în intervalul 3,8% - 4,3%, pe fondul normalizării consumului privat, investițiilor reduse din cadrul economiei autohtone, absența accelerării reformelor structurale, dar și a anticipațiilor pesimiste ale consumatorilor și managerilor de companii, privind evoluția viitoare a economiei.

1.2. Evoluția politicii de concurență

Politica de concurență în România a fost marcată de principalele două roluri pe care le joacă Consiliul Concurenței (CC) în cadrul economiei: unul preventiv, de monitorizare a piețelor, și unul corectiv, de modificare a conduitei actorilor implicați conform regulilor concurențiale. Descrierea activității CC din 2017 și prima parte a anului 2018 va fi prezentată în cele ce urmează, începând cu acțiunile care exprimă rolul corectiv al CC deoarece acestea au un impact direct și nemijlocit asupra piețelor.

În primele 6 luni ale anului 2018, Consiliul Concurenței a avut o activitate intensă, cu investigații în aproape toate sectoarele economiei. Spre deosebire de anii precedenți, în anul 2017, cele mai multe cazuri aflate în atenția Consiliului Concurenței au vizat cartelurile și abuzul de poziție dominantă, și nu înțelegerile verticale.

În primul semestru al anului 2018 au fost declanșate 8 investigații privind posibile încălcări ale concurenței. Structura acestora, în funcție de practica investigată este următoarea:

- Înțelegere pe orizontală – 50%
- Abuz de poziție dominantă – 12,5%
- Concentrări economice nenotificate – 12,5%
- Acțiuni anticoncurențiale ale administrației publice – 25%

De asemenea, una dintre cele opt investigații declanșate în primul semestru al anului 2018 a vizat atât încălcarea legislației naționale, cât și pe cea a legislației europene.

În primele 6 luni ale acestui an, autoritatea de concurență a finalizat 2 investigații privind posibila încălcare a legislației de concurență, ambele reprezentând abuzuri de poziție dominantă.

În ceea ce privește structura investigațiilor în curs de derulare la 30.06.2018, structura acestora în funcție de legislația incidentă este următoarea:

- Încălcarea legislației naționale – 57%
- Încălcarea legislației naționale și comunitare – 43%

De asemenea, structura investigațiilor în derulare la finalul primului semestru din 2018 este următoarea:

- Vizează un sector economic cheie – 40%
- Vizează alte sectoare – 60%

În primele 6 luni ale acestui an, valoarea cumulată a amenzilor a fost de 1.225.877 lei.

Consiliul Concurenței efectuează din proprie inițiativă investigații privind un anumit sector economic sau un anumit tip de acord în diferite sectoare, atunci când rigiditatea prețurilor sau alte împrejurări sugerează posibilitatea restrângerii sau a denaturării concurenței pe piață. Aceste investigații constituie un instrument important în activitatea autorității de concurență din perspectiva ambelor componente principale ale activității sale: componenta preventivă, de monitorizare a piețelor și de supraveghere a actorilor de pe aceste piețe și componenta corectivă, menită să restabilească și să asigure dezvoltarea unui mediu concurențial normal.

Derularea investigațiilor sectoriale face posibilă cunoașterea detaliată a piețelor și, prin urmare, permite autorității de concurență identificarea eventualelor disfuncționalități care afectează procesul concurențial. Atunci când în urma derulării analizei se constată astfel de situații, Consiliul Concurenței ia măsurile necesare creării condițiilor de concurență efectivă prin emiterea de recomandări către mediul de afaceri, autoritățile publice sau consumatori, prin promovarea unor reglementări specifice sau prin impunerea măsurilor necesare pentru remedierea disfuncționalităților pieței.

În primul semestru al acestui an a fost finalizată o anchetă sectorială privind piața primară a lemnului din România. Durata medie a anchetelor sectoriale finalizate în primele 6 luni ale acestui an a fost de 4,7 ani, cu 17,5% în creștere față de primul semestru din 2017. De asemenea, la sfârșitul primelor 6 luni din 2018 se aflau în derulare 10 anchete sectoriale, cu 28,5% mai puține decât la finalul aceleiași perioade din 2017. Durata medie a anchetelor sectoriale aflate în derulare la sfârșitul primelor 6 luni din acest an era de 2,3 ani, cu 9,5% în creștere față de aceeași perioadă a anului precedent.

În primul semestru al acestui an a fost deschisă o investigație privind analiza concentrării economice pe piața producerii și comercializării de cărămizi și blocuri ceramice.

În ceea ce privește anul 2017, din totalul investigațiilor finalizate, șapte au vizat atât încălcarea legislației naționale, cât și pe cea a legislației europene de concurență. Durata medie a investigațiilor privind posibila încălcare a legislației de concurență finalizate în 2017 a fost de 2,8 ani, în timp ce mediana duratei a fost de 2,6 ani.

Durata medie a anchetelor sectoriale finalizate în anul 2017 a fost de 4,2 ani. Trendul crescător al duratei medii este determinat de creșterea complexității piețelor analizate coroborată cu utilizarea de metode de analiză economică mai complexe, care necesită un timp mai îndelungat de punere în practică, dar care generează concluzii mai bine fundamentate.

De asemenea, în anul 2017, a fost supus dezbaterii publice raportul interimar al anchetei sectoriale privind piața primară a lemnului din România. La sfârșitul anului 2017, Consiliul Concurenței avea în desfășurare 36 de investigații privind posibila încălcare a legislației de concurență și 11 anchete sectoriale.

În ceea ce privește concentrările economice, durata de analiză a unei concentrări este de 2,2 luni în 2017, peste nivelul median din același an. Tendința ultimilor ani este de creștere a discrepanței între medie și mediană, ceea ce arată o asimetrie a distribuției duratelor de analiză a concentrărilor economice.

Valoarea taxelor de autorizare a fost de 4.155.857 lei (909.756 euro). În anul 2017, 68% din cazurile de concentrare economică au fost analizate prin procedura simplificată.

În anul 2017, cu ocazia aniversării a 20 de ani de concurență, Consiliul Concurenței împreună cu Academia de Studii Economice din București (ASE) au realizat un studiu ce a cuantificat impactul intervențiilor majore ale Consiliului asupra 10 industrii cheie. Aceste industrii sunt:

- Servicii bancare;
- Asigurări de răspundere civilă auto obligatorie;
- Administrarea fondurilor de pensii private pilonul II;
- Telecomunicații mobile;
- Farmaceutică și servicii de sănătate;
- Producerea și comercializarea cimentului;
- Producerea și comercializarea energiei electrice;

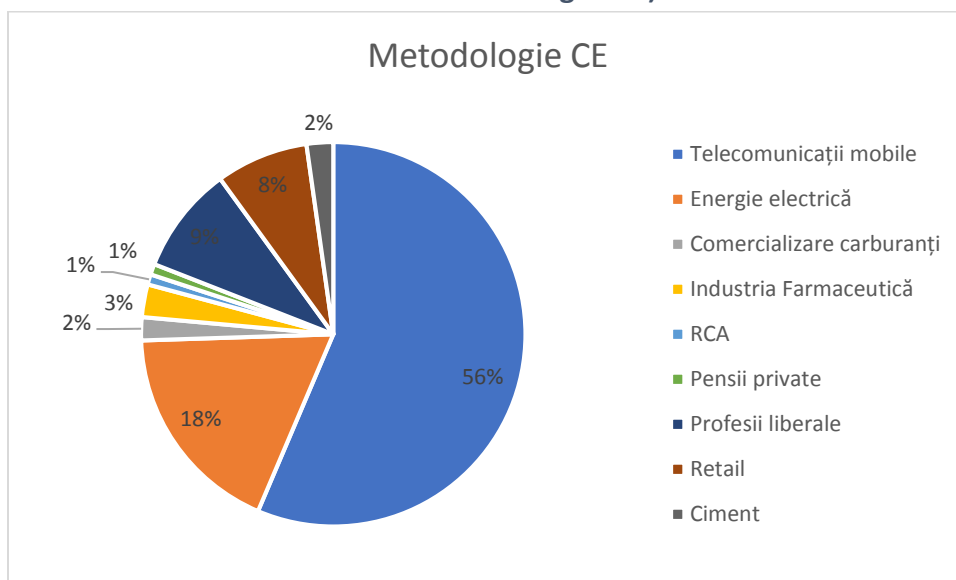
- Comercializarea carburanților;
- Retail;
- Profesii liberele.

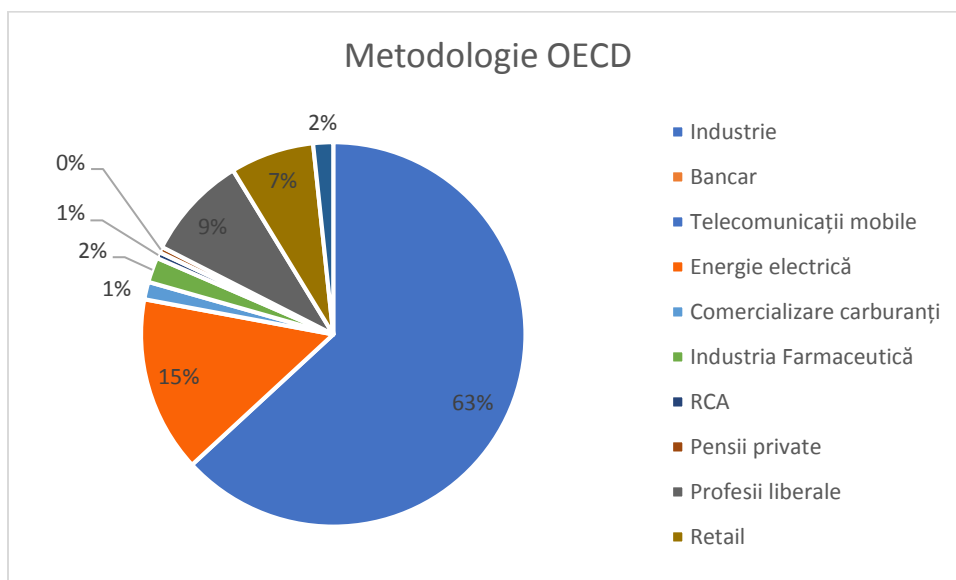
În cadrul acestui studiu, s-a realizat o analiză de impact a politicii de concurență pe două paliere: micro și macroeconomic.

Conform acestui studiu, a fost estimat faptul că impactul total al politicii de concurență asupra consumatorilor la nivelul celor 10 industrii cheie este 857,10 de milioane de euro, conform metodologiei folosite de Comisia Europeană și aproximativ 885,44 de milioane de euro conform metodologiei folosite de OECD.

Raportat la cele 10 industrii analizate în studiu, determinarea impactului cumulat al politicii de concurență la nivelul a 10 industrii-cheie, ca și procent din total, se poate observa în graficul următor.

Figura 1.18. Impactului cumulat al politicii de concurență la nivelul a 10 industrii-cheie (%) folosind metodologia CE și OECD.

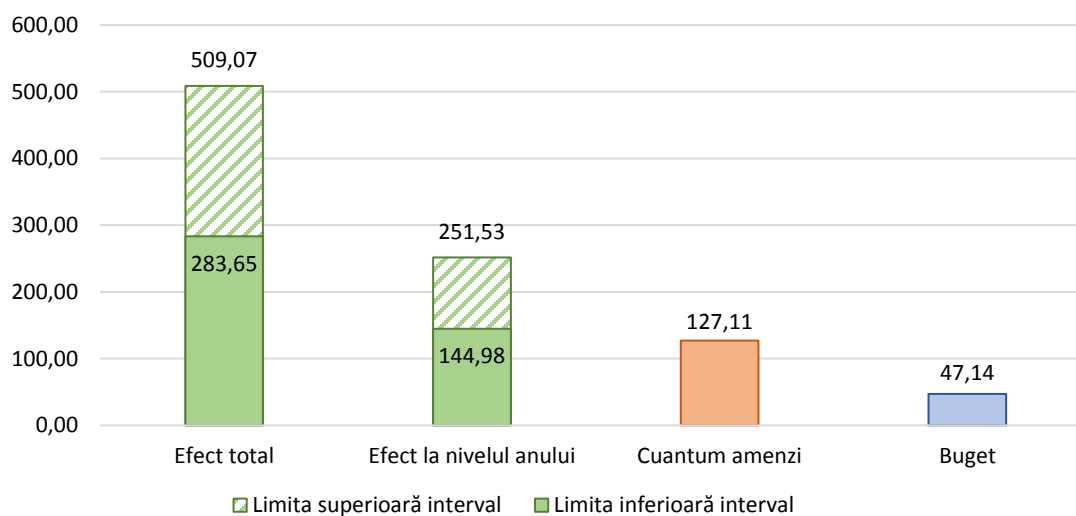

Sursa: Studiu privind evaluarea impactului politicii de concurență, Academia de Studii Economice București, 2017;

Principala concluzie a studiului de impact este că politica activă a CC în ultimii 20 de ani a avut un impact favorabil la nivelul economiei României, contribuind, în mod direct, la creșterea economică și, în consecință, a nivelului de trai. Ca recomandare, studiul sugerează o evaluare periodică a eficienței politicii de concurență, pe baza unor indicatori de tip efort-efect.

Determinarea impactului pe care intervențiile Consiliului Concurenței l-au generat în anul 2017 s-a realizat la nivelul următoarelor piețe: producția și comercializarea untului, serviciile medicale și de imagistică, distribuția de filme către cinematografe, profesiile libere (notari publici), serviciile de pază, serviciile de transport local de persoane în regim de taxi din Iași, comercializarea acumulatorilor auto, servicii de extindere și dezvoltare a sistemelor informatice, comercializarea de contoare și echipamente conexe măsurării de energiei electrice și prestarea serviciilor aferente măsurării energiei electrice, servicii de exploatare a repartitoarelor de costuri pentru căldură.

În anul 2017, valoarea totală a amenzilor impuse de Consiliul Concurenței a fost de 123.114.190 lei (26.950.853 euro). Comparativ, cuantumul bugetului finanțat din fonduri publice în anul 2017 a fost de 47.100.000 lei.

Figura 1.19. Valoarea bugetului, a sancțiunilor și a impactului estimat (milioane lei)

Conform celor mai conservatoare estimări, în anul 2017, impactul intervențiilor Consiliului Concurenței în beneficiul consumatorilor, la nivelul piețelor analizate, a fost cuprins între 145 și 252 milioane de lei (aproximativ între 32 și 55 de milioane de euro). La nivel total, impactul intervențiilor autorității de concurență finalizate pe parcursul anului 2017 a fost estimat între un minim de 284 milioane de lei și un maxim de 509 milioane de lei.

Referitor la rolul preventiv în domeniul concurenței, Consiliul Concurenței utilizează și indicatorul numit Indicele agregat de presiune concurențială, instrument folosit începând cu anul 2013 și a cărui evoluție (aplicare, modificări tehnice) va fi prezentată în capitolul următor.

2. Indicele Agregat de Presiune Concurențială (IAPC)

2.1. Introducere

Indicele Agregat de Presiune Concurențială (denumit în continuare IAPC) este un instrument analitic dezvoltat de Consiliul Concurenței pentru a măsura înclinarea spre concurență a industriilor din economia națională. Acest indicator a fost dezvoltat în urmă cu șase ani, iar de atunci prezentarea rezultatelor evaluării face parte din fiecare raport anual privind concurența în sectoarele cheie ale economiei românești.

Pentru a se interpreta în mod corect rezultatele prezentate în cadrul acestui capitol, trebuie precizat faptul că IAPC are o cuprindere generală, la nivel de industrie și din perspectivă națională, în timp ce cazurile investigate de Consiliul Concurenței au în vedere situații concrete existente la nivelul piețelor relevante, de multe ori definite local. Abordarea este una de tip top-down, astfel că IAPC furnizează o imagine de ansamblu a presiunii concurențiale la nivel de industrie națională, folosind ca punct de plecare substituibilitatea la nivelul ofertei. În cazurile instrumentate de autoritatea de concurență, abordarea are la bază piețe relevante, definite în sens restrâns, fiind mai importantă substituibilitatea la nivelul cererii.

IAPC este menit să funcționeze ca un instrument de screening primar sau de diagnoză, el fiind conceput să arate gradul în care industriile naționale analizate se apropie de o situație ideală, care facilitează pe deplin manifestarea liberă a concurenței, dar nu măsoară (și nici nu își propune să măsoare) intensitatea concurenței efective de pe piețele ce compun aceste industrii. De altfel, concurența se manifestă cu intensitate diferită pe fiecare piață în parte, în funcție de condițiile concrete existente pe fiecare dintre acestea.

Din punct de vedere metodologic, IAPC are la bază o teorie microeconomică solidă și larg acceptată, testată și rafinată pe parcursul mai multor ani de practicieni din domeniul concurenței și de economiști din mediul academic deopotrivă. Modalitatea de calcul a indicelui este transparentă și greu de manipulat, iar indicatorii folosiți în construirea indicelui compozit sunt dificil de alterat într-o asemenea manieră încât o disfuncționalitate a industriei să fie omisă cu ușurință.

Forma prezentă este cea folosită în ultimii ani în calcularea acestui indice. Față de ultimii ani, o serie de industrii au fost înlocuite datorită necesității unei cantități mari de informații necesare acestei evaluări complexe în vederea determinării indicatorului, precum și a resurselor necesare.

2.2. Utilizări ale IAPC

În construcția IAPC s-a pornit de la o fundamentare teoretică, atât în alegerea indicatorilor componenți cât și în deciderea metodologiei de agregare. Aplicarea acestuia în mod consistent

În ultimii ani a dovedit faptul că este un instrument de analiză economică ce produce rezultate robuste, care este totuși suficient de sensibil cât să surprindă aspectele relevante ale evoluțiilor industriilor analizate, ce se poate aduce multiple utilizări unei autorității de concurență.

Utilitatea IAPC se manifestă pe mai multe planuri. La nivel intern, al Consiliului Concurenței, indicele compozit ajută la uniformizarea procesului de monitorizare continuă a industriilor din economia națională. Tot la acest nivel, IAPC poate fi coroborat cu alte informații disponibile autorității, ajutând în procesul decizional intern privind alocarea resurselor în activitatea specifică a autorității de concurență.

La nivel extern Consiliului Concurenței, IAPC poate completa cu succes alte inițiative proactive ale instituției, precum eforturile de promovare a culturii concurenței sau de implementare a politicii de clemență. De asemenea, IAPC este un instrument ce prezintă într-o manieră sintetică aspecte complexe ale trăsăturilor structurale ale industriilor, astfel poate fi util în interacțiunile autorității de concurență cu alte instituții sau entități din mediul de business (de exemplu facilitând discuțiile cu alte autorități sau reglementatori ai anumitor industrii).

Date fiind noile provocări pe care digitalizarea accelerată le ridică atât în mod general, la nivelul întregului mediu de business, dar și în mod particular, în cazul analizelor de concurență, utilizarea unui astfel de indicator de screening se înscrie pe traiectoria unui trend care devine din ce în ce mai popular în rândul autorităților de concurență, de a aborda proactiv politica de concurență. În condițiile acestor provocări ridicate de volumele mari de date și informații generate de intensificarea și digitalizarea activității economice, la nivelul Comisiei Europene, comisarul Margrethe Vestager, a desemnat o echipă de trei consultanți externi, care provin din mediul academic, cu scopul de a realiza un raport privind provocările pe care digitalizarea le generează politicii de concurență.

Un scor mic al IAPC sugerează doar existența unor riscuri, cele mai multe de natură structurală, însă acest lucru nu presupune automat existența unor perturbări ale concurenței în respectiva industrie. Astfel de situații se determină de la caz la caz. De asemenea, un scor foarte ridicat nu exclude automat existența riscurilor sau a unor comportamente anticoncurențiale în industriile care înregistrează valori ridicate ale IAPC.

Data fiind construcția indicatorului, care se bazează în cea mai mare parte pe aspecte structurale ale industriei și relativ generale (care pot fi apreciate pentru majoritatea industriilor), scorurile generate nu tind să înregistreze creșteri foarte mari de la o perioadă la alta. Astfel, schimbări „majore” pot fi observate doar într-o perioadă de timp suficient de mare cât să poată surprinde o modificare structurală semnificativă.

2.3. Rezultate

În prezentarea de acest an accentul se va pune pe corelarea rezultatelor IAPC cu evoluția prețurilor în respectivele industrii, într-o manieră asemănătoare cu cea abordată și de către Banca Națională a României în Raportul asupra inflației¹.

Rezultatele obținute în acest an sunt coerente cu evaluările anterioare. Se pot remarca evoluții minore atât în sensul creșterii, cât și în sensul scăderii, semn că mediul macroeconomic propice din ultimul a avut efecte eterogene la nivelul industriilor analizate prin intermediul IAPC. Eventualele modificări în clasamentul industriilor, în funcție de propensiunea acestora către un climat concurențial perfect provin din apariția unor industrii noi în acest clasament concomitent cu dispariția altora.

Anul acesta, din punct de vedere al presiunii concurențiale, retailul articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte a înregistrat cea mai mare valoare, concomitent cu un progres semnificativ față de anul trecut. Această evoluție se datorează dinamizării tot mai crescute a acestei industrii datorată în cea mai mare parte de pătrunderea generalizată în online atât a jucătorilor mari (site-uri proprii sau site-uri specializate de produse de fashion), dar și a jucătorilor mici (prin intermediul site-urilor specializate sau a platformelor de tip market-place). Prezența semnificativă în online aduce o serie de servicii conexe (retur, posibilitate de a proba înainte de a accepta comanda ș.a.) și beneficii care extind sfera de manifestare a concurenței în cazul comercializării de produse de îmbrăcăminte și încălțăminte.

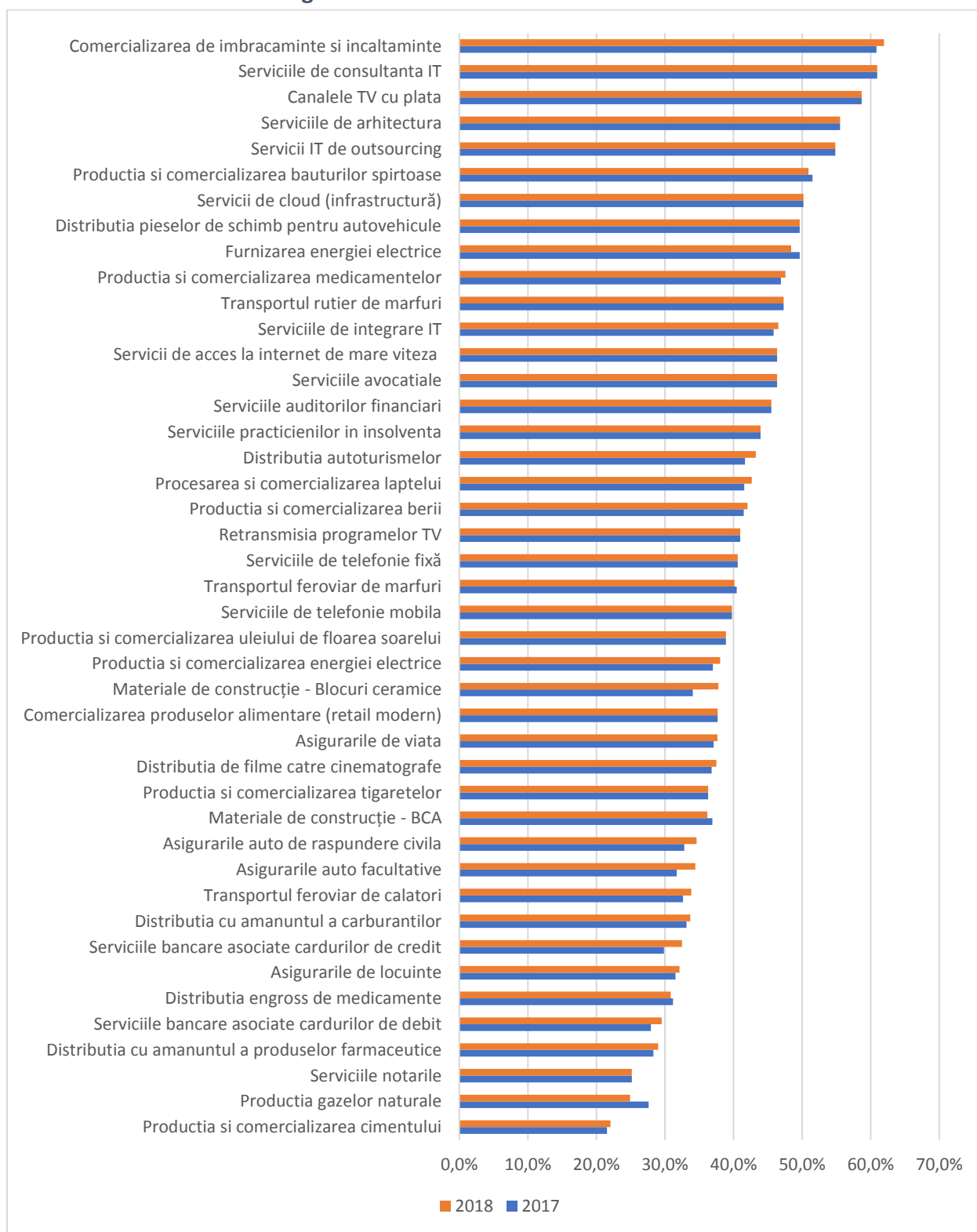
Materialele de construcții înregistrează, de obicei, scoruri mai scăzute datorită specificului acestor industrii, mai ales din punct de vedere structural. Există o serie de caracteristici comune care determină aceste scoruri reduse precum: număr redus de jucători pe piață, dependența de accesul și proximitatea la anumite resurse naturale, existența unor bariere la intrare semnificative, manifestate pe mai multe planuri (administrativ, ecologic, investițional). Cu toate acestea, se remarcă diferențe semnificative chiar și la nivelul acestor indicatori structurali pentru industriile aferente materialelor de construcții (ciment, blocuri ceramice, BCA).

În cazul blocurilor ceramice îmbunătățirea scorului se datorează creșterii gradului de inovare la nivelul industriei prin apariția unor produse noi, care pun presiune suplimentară pe ceilalți jucători activi în piață.

În cazul băuturilor alcoolice (bere și spirtoase) se pot observa mici variații față de anul trecut, aceasta provenind în cea mai mare parte datorită unor fluctuații ale cererii, ca urmare a schimbări comportamentelor de consum.

¹ Banca Națională a României, Raportul asupra Inflației, Mai 2017, <http://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=3922>

Figura 0.1 Rezultatele ale evaluării IAPC*

Sursa: prelucrări proprii

Industria pentru care au fost estimate cele mai importante modificări pozitive față de anul trecut sunt: materiale de construcție – blocuri ceramice, asigurări auto facultative, servicii bancare asociate cardurilor de credit, asigurări auto de răspundere civilă, servicii bancare asociate cardurilor de debit și distribuția autoturismelor.

Cea mai importantă evoluție pozitivă față de anul trecut o înregistrează industria blocurilor ceramice. Așa cum am mai precizat, această evoluție se datorează apariției unor produse noi, inovative care se anticipează că vor crea presiuni suplimentare la nivelul industriei, unde deja se anticipau intensificări ale presiunii concurențiale.

Celelalte industrii care au înregistrat îmbunătățiri față de anul trecut sunt serviciile bancare asociate atât cardurilor de debit, cât și celor de credit, evoluția datorându-se într-o proporție considerabilă reducerii costurilor operaționale (comisioane) și dinamizării acestui segment.

Și asigurările se estimează că vor înregistra o creștere a presiunii concurențiale. Această îmbunătățire provine în parte datorită evoluției conjuncturale a sectorului.

Distribuția de autoturisme a înregistrat, de asemenea, o creștere a presiunii concurențiale în top, fiind generată de schimbări importante în ierarhia mărcilor/grupurilor active pe piața din România.

Industria pentru care se anticipează în 2018 cele mai intense reduceri ale presiunii concurențiale sunt: producția gazelor naturale, distribuția en-gros de medicamente, transportul feroviar de mărfuri, producția și comercializarea băuturilor spirtoase, materiale de construcție - BCA și furnizarea energiei electrice. Aceste reduceri ale valorii IAPC variază între 0,3 și 2,7 puncte procentuale. Pentru majoritatea industriilor care au înregistrat scăderi, acestea se datorează evoluțiilor conjuncturale ale economiei, care se reflectă în mod direct și asupra mediului concurențial. O excepție de la aceasta explicație o reprezintă sectorul producerii de BCA pentru care se anticipează o ușoară scădere a presiunii concurențiale ca urmare a modificării structurii pieței în urma concentrării dintre Xella și Macon. Cea mai mare scădere anticipată vizează producția gazelor naturale, aceasta datorându-se atât unor schimbări la nivelul cotelor de piață ale jucătorilor dar și impredictibilității cadrului legislativ care se poate repercuta asupra deciziilor de intrare pe piață.

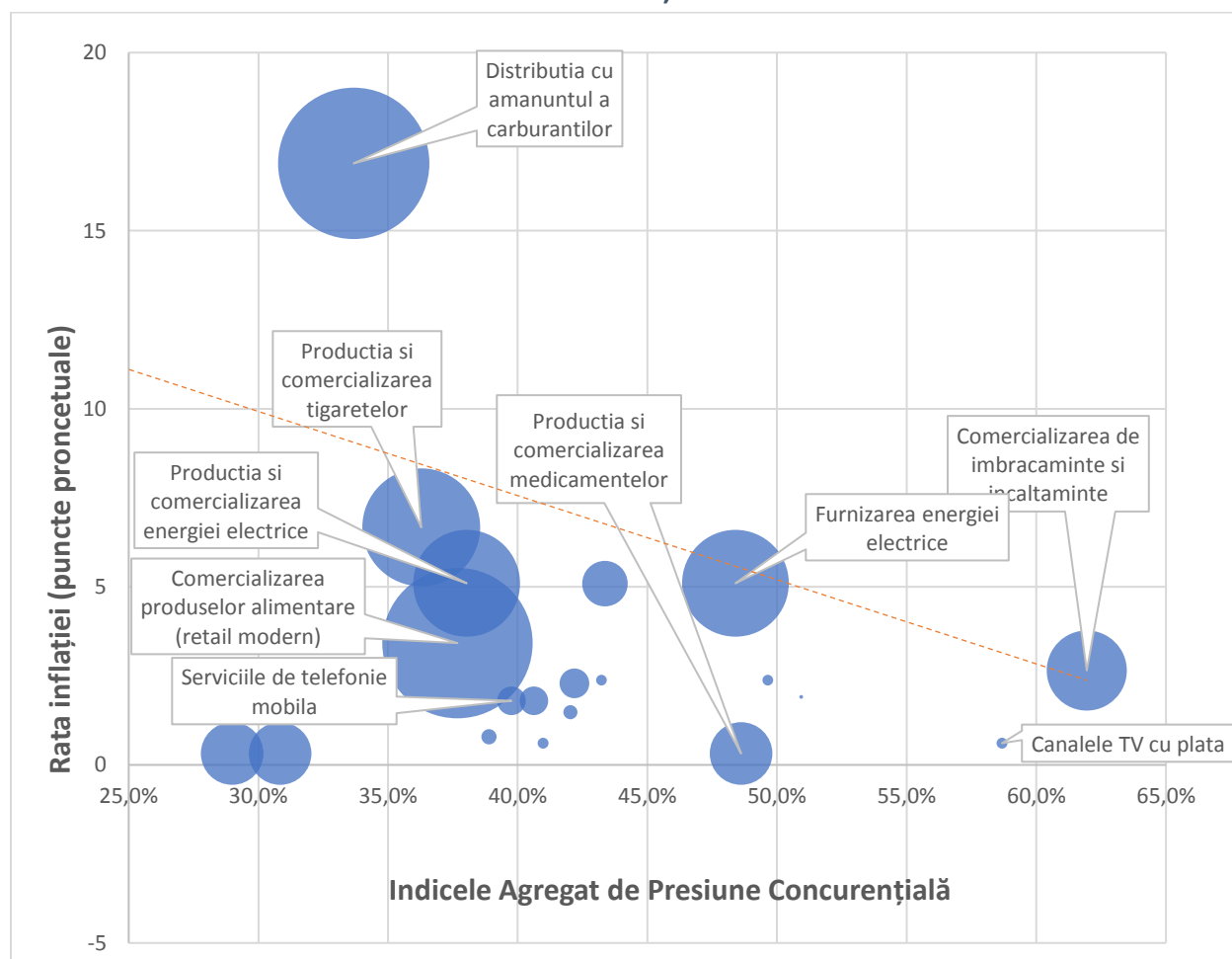
Corelația între presiunea concurențială și evoluția prețurilor

Teoria economică sugerează că un grad mai ridicat de concurență ar trebui să genereze prețuri mai mici pentru produsele de pe respectiva piață. Deși IAPC nu măsoară gradul de concurență efectivă la nivelul industriei, corelarea acestuia cu evoluția prețurilor din respectiva industrie poate contura o imagine despre funcționarea per total a economiei românești din perspectiva concurențială.

În vederea construirii figurii 2.2 s-a avut în vedere evoluția Indicelui Prețurilor de Consum defalcat pe categorii de produse. Trebuie precizat că în cele mai multe cazuri există o diferență considerabilă între modul cum este apreciată evoluția prețului pentru anumite produse (uneori foarte restrâns) și maniera în care este apreciată presiunea concurențială în anumite industrii (larg). În condițiile existenței acestor limitări impuse de setul de date este imposibilă realizarea unei potriviri perfecte între presiunea concurențială la nivelul unei industrii și evoluția bunului asociat. Există situații când aceeași industrie are asociate mai multe bunuri sau când un singur element din IPC corespunde mai multor industrii evaluate prin IAPC.

În figura 2.2 pe axa orizontală este reprezentată intensitatea concurențială estimată pentru anul 2018, iar pe axa verticală evoluția prețurilor în luna august a anului curent față de finalul anului precedent. Dimensiunea discurilor reprezintă ponderea pe care respectivele produse o au în totalul coșului de consum care compune IPC.

Figura 0.2 Corelația dintre Indicele Prețurilor de Consum și Indicele Agregat de Presiune Concurențială

Sursa: INS, Calcule proprii

Se poate observa că există o relație inversă între gradul de presiune concurențială și evoluția prețurilor la nivel de industrie, ceea ce este în ton cu intuiția economică. Se remarcă o evoluție semnificativ diferită față de restul industriilor analizate distribuția cu amănuntul a carburanților. Pe lângă faptul că acest sector ocupă un loc important în coșul de consum (8%), prețurile sunt supuse atât influențelor evoluțiilor internaționale ale cotațiilor petrolului, dar și schimbărilor de fiscalitate care vizează accizele la astfel de produse.

La polul opus se află comercializarea de îmbrăcăminte și încălțăminte, care înregistrează cea mai ridicată presiune concurențială și o evoluție modestă a prețurilor în primele opt luni ale acestui an.

Desigur, o parte din evoluția acestor prețuri este influențată și de faptul că unele produse au prețuri reglementate (ex: țigările) sau că se află într-un proces de liberalizare (ex: energia electrică), astfel că evoluția prețului nu poate fi atribuită într-o manieră considerabilă presiunii concurențiale de la nivelul industriei.

Concluzii

La fel ca în anii trecuți, și la nivelul anului 2018 nu se anticipează fluctuații semnificative de scor pentru IAPC. Aceasta se datorează accentului pus de metodologia de calcul pe componenta structurală, care nu poate înregistra schimbări masive de la o perioadă la alta.

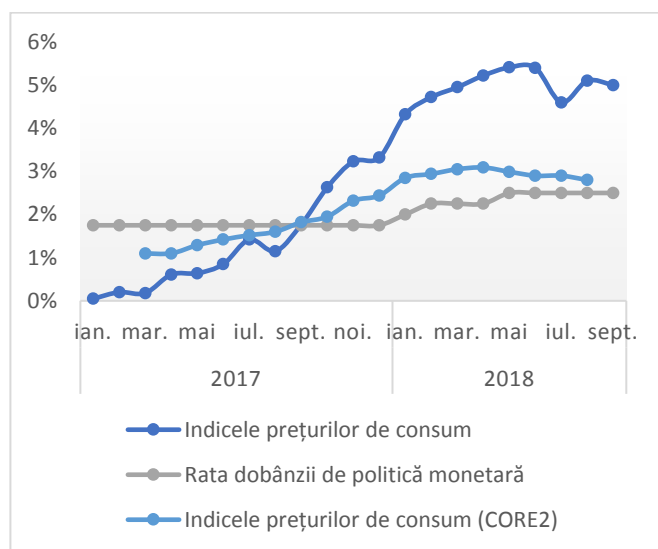
Indicele Agregat de Presiune Concurențială și-a dovedit de-a lungul timpului atât utilitatea, cât și versatilitatea, fiind deopotrivă un instrument util monitorizărilor interne realizate de către Consiliul Concurenței, dar și promovării culturii concurenței.

3. Analiza evoluției prețurilor la nivel național

Presiunea concurențială reprezintă un factor fundamental în modelarea comportamentului agenților economici pe piață, prin prisma faptului că aceasta generează stimulente în rândul companiilor, atât de a concura pe piață prin oferirea de servicii și produse mai calitative, dar și prin intermediul unor prețuri mai competitive față de concurenți. În acest cadru, rolul Consiliului Concurenței este de a asigura că agenții economici acționează independent pe piață, iar prețurile fluctuează liber în cadrul mecanismelor de piață, fără ca acestea să fie afectate de distorsiunile determinate de anumite comportamente anticoncurențiale.

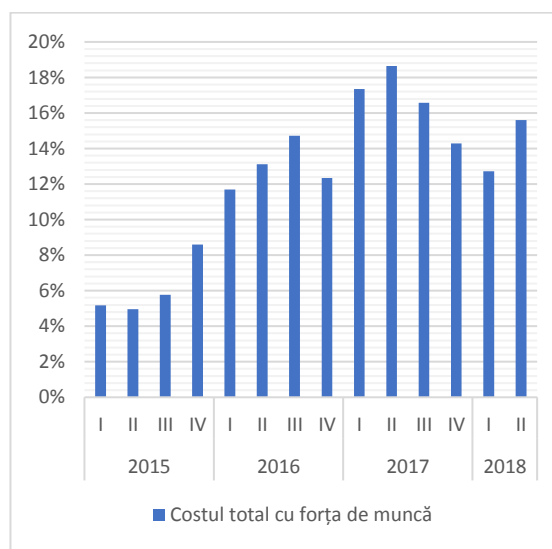
Conform datelor Institutului Național de Statistică, prețurile bunurilor de consum au crescut cu 5% în luna septembrie 2018, față de anul anterior, și cu 2,7% comparativ cu luna decembrie 2017.

Figura 3.3. Evoluția indicelui prețurilor de consum (evoluția față de luna corespunzătoare din anul precedent) și rata dobânzii de politică monetară în România

Sursa datelor: INS, BNR;

Figura 3.4. Evoluția costurilor unitare cu forța de muncă

Sursa datelor: INS;

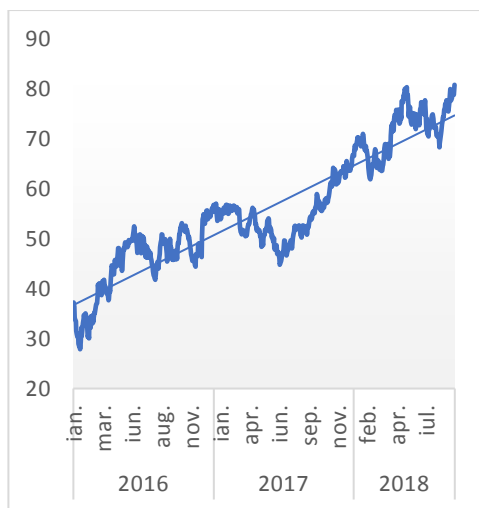
Începând cu luna iulie, ritmul de creștere a prețurilor s-a temperat, atât ca urmare a evoluției ciclice a prețurilor produselor alimentare, cât și ca o consecință a deciziilor Băncii Naționale a României de a crește progresiv rata dobânzii de politică monetară. Însă utilizarea instrumentelor

de politică monetară nu este suficientă pentru a tempera integral presiunile inflaționiste, ceea ce se poate observa și din evoluția inflației CORE2².

De altfel, principalii factori care au condus de-a lungul anului 2018 la creșterea prețurilor sunt cei de natură internă, precum majorarea tarifului energiei, creșterea constantă a cererii agregate (generată de creșterea veniturilor disponibile ale populației), dar și presiunile în creștere la nivelul costurilor de producție. Conform datelor Institutului Național de Statistică, costul orar al forței de muncă a înregistrat o rată de creștere de 15,6% față de același trimestru al anului anterior.

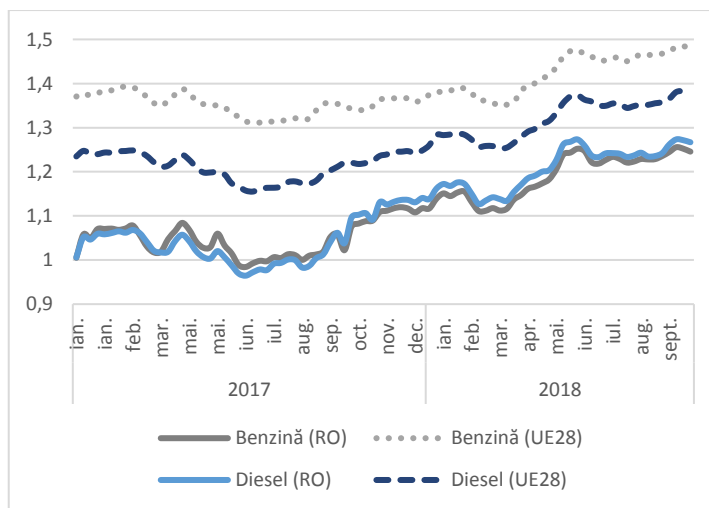
Acestor factori interni li s-au adăugat și cei de natură externă, precum creșterea cotațiilor materiilor prime, precum și creșterea prețurilor la bunurile importate. De asemenea, intensificarea măsurilor protecționiste și sancțiunilor impuse de SUA unui producător de aluminiu din Rusia au generat volatilitate pe piața metalelor la nivel global, ce a produs efecte inflaționiste și în România. Un alt impact substanțial a fost determinat de creșterea cotației internaționale la petrol. Conform datelor Bloomberg, prețul petrolului Brent și-a continuat traiectoria ascendentă (de la 51\$ per baril, în septembrie 2017, la aproximativ 75\$ la sfârșitul lunii august 2018), pe fondul acordului de limitare a producției (OPEC+), escaladării tensiunilor geopolitice și deteriorării capacității de producție a unor producători importanți (ex: Venezuela și Angola).

Figura 3.5. Evoluția cotației internaționale a barilului de petrol Brent

Sursa datelor: Bloomberg;

Figura 3.6. Evoluția prețului la carburanți (euro per litru cu taxe incluse)

Sursa datelor: Comisia Europeană, prețuri septembrie 2018, <http://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/weekly-oil-bulletin>;

² Inflația generală din care se deduc prețurile asupra cărora politica monetară are un efect limitat sau chiar nul, precum prețurile reglementate sau prețurile volatile (legume, fructe, ouă, combustibil);

Creșterea cotației internaționale a petrolului s-a suprapus reintroducerii supraaccizei la carburanți pe piața românească în două etape. Ambii factori au determinat o creștere importantă a prețului la motorină și benzină, conform datelor Comisiei Europene. De altfel, consumatorii români sunt printre cei mai afectați din Uniunea Europeană de scumpirea carburanților. Conform datelor Comisiei Europene, prețul mediu al unui litru de benzină în Uniunea Europeană s-a majorat de la sfârșitul anului 2017 și până la finele lunii septembrie 2018 cu 8,5%, în timp ce în România prețul unui litru la benzină a crescut cu 11,5 %, a doua ce mai agresivă scumpire după Germania (+11,6%). În mod similar, România a înregistrat și unul dintre cele mai mari ritmuri de creștere a prețului și la motorină: 11,1% față de media europeană (10,3%) și cea regională (Bulgaria – 10,4%; Polonia – 8,3% sau Ungaria – 8,6%).

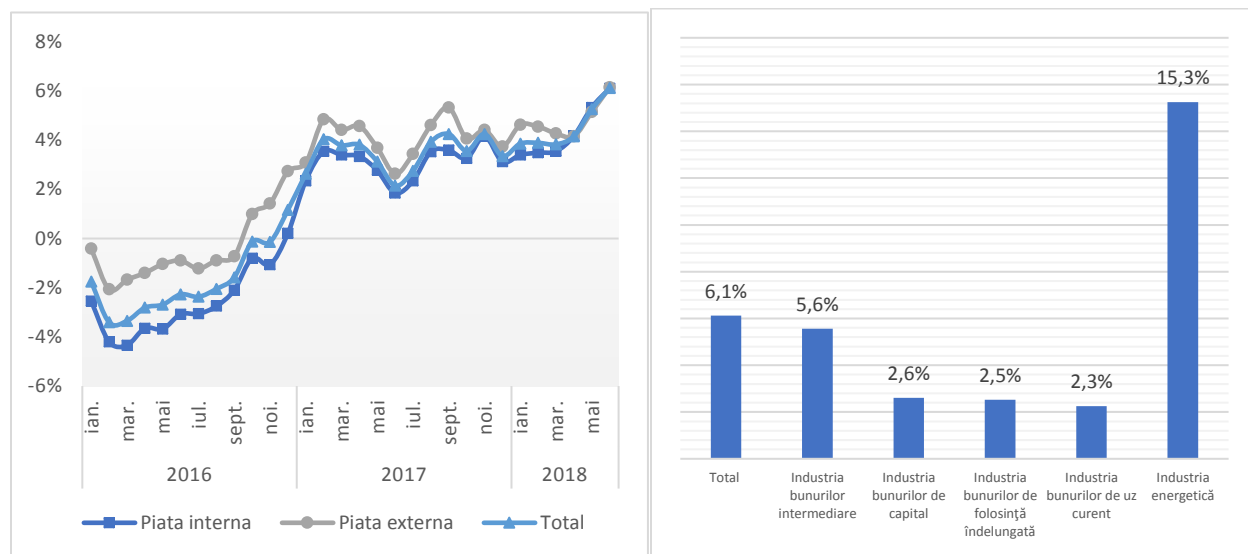
Tabel 3.1. Rata de creștere a prețurilor în Uniunea Europeană (sfârșitul lunii septembrie 2018 față de decembrie 2017, euro)

	benzină			diesel		
	Dec. 17	Sept. 18	rata de creștere	Dec. 17	Sept. 18	rata de creștere
Media UE28	1,36	1,48	8,5%	1,25	1,38	10,3%
România	1,12	1,25	11,5%	1,14	1,27	11,1%
Bulgaria	1,04	1,15	10,3%	1,03	1,14	10,4%
Polonia	1,11	1,19	7,2%	1,08	1,17	8,3%
Ungaria	1,14	1,24	8,6%	1,18	1,28	8,6%

Sursă: calculele autorilor pe baza datelor Comisiei Europene;
<http://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/weekly-oil-bulletin>

O altă explicație pentru creșterea inflației constă în majorarea prețurilor bunurilor industriale, ce s-au transmis ulterior pe lanțul de producție, majorând astfel prețurile finale. În luna iunie a anului 2018, prețurile producției industriale totale (piața internă și piața externă) au crescut cu 6,1% față de luna iunie 2017, conform datelor Institutului Național de Statistică. Această creștere derivă atât din creșterea cererii pentru bunurile industriale (comenzile noi industria prelucrătoare au crescut în termeni nominali cu 17,3% în primele 8 luni ale anului, comparativ cu aceeași perioadă din 2017), cât și ca urmare a creșterii prețurilor principalelor materii prime, atât la nivel național, dar și la nivel global.

Figura 3.7. Evoluția anuală a prețurilor producției industriale și modificarea anuală a prețurilor producției industriale pe marile grupe industriale (total, august 2018 față de august 2017)

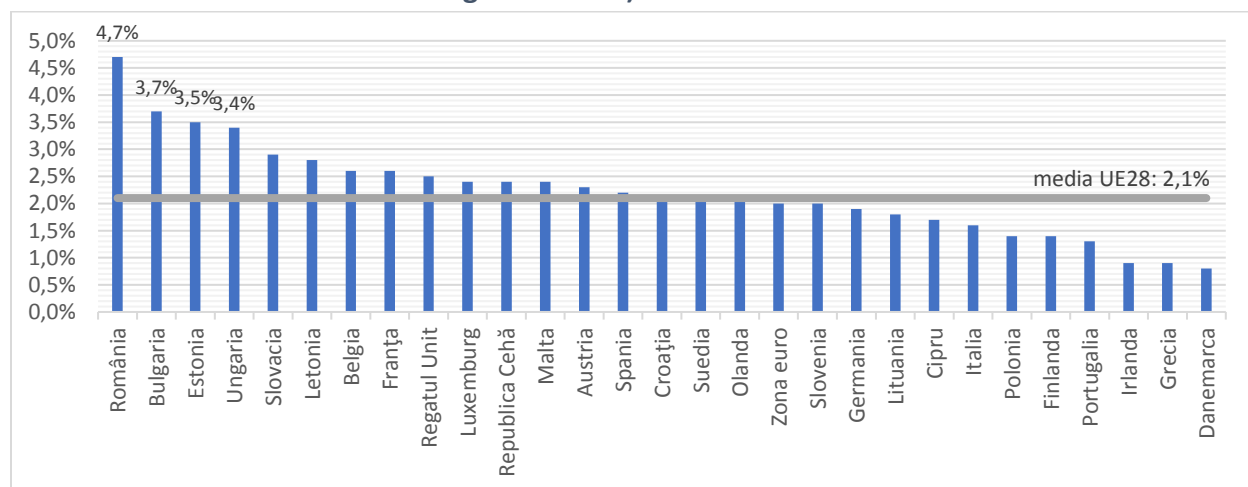

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Pe marile grupe industriale, prețurile producției industriale au urcat cu 15,3% în industria energetică, cu 5,6% în industria bunurilor intermediare, cu 2,6% în industria bunurilor de capital, 2,5% în cazul bunurilor de folosință îndelungată și cu 2,3% în industria bunurilor de uz curent.

Privit într-un cadru mai larg, România a înregistrat cea mai abruptă creștere a prețurilor din Uniunea Europeană. Datele Eurostat indică faptul că Indicele Armonizat al Prețurilor de Consum a fost de 4,7% în septembrie 2018, în timp ce media europeană a fost de 2,1%.

Figura 3.8. Evoluția Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum (IAPC) în Uniunea Europeană în august 2018 față de anul anterior

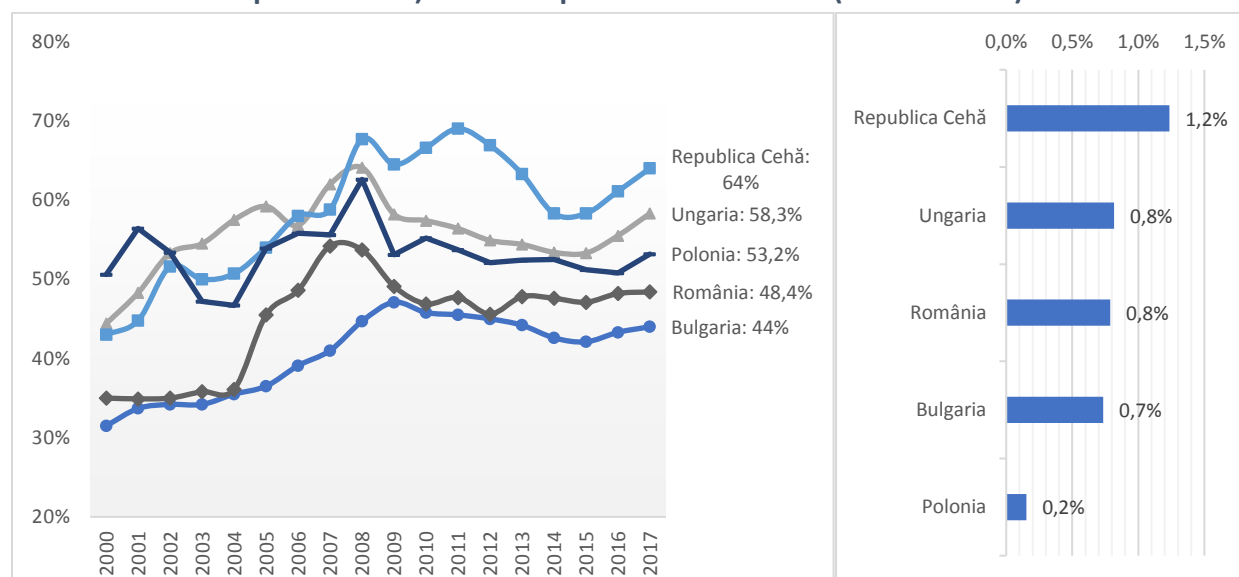

Sursa datelor: Eurostat; <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/data/database>

În ciuda creșterii generale a prețurilor, consumatorii români se bucură de unele dintre cele mai ieftine produse și servicii, exprimate în raport cu media Uniunii Europene. Astfel, în 2017, nivelul general al prețurilor din România se afla la 48,4% din media europeană, cel mai redus nivel, după cel înregistrat în Bulgaria (44%).

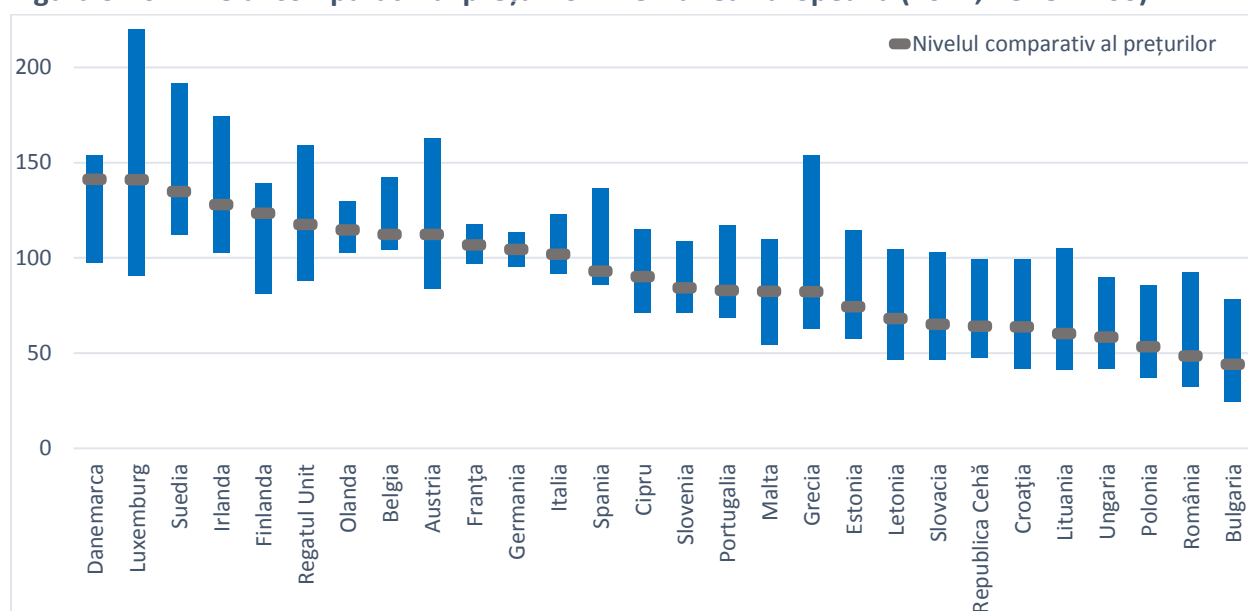
Conform datelor Eurostat, prețurile în România s-au apropiat în medie de cele europene cu o rată anuală de 0,8 puncte procentuale în perioada 2000-2017, de la 35% în anul 2000, la 48,4% în 2017, viteza de convergență a prețurilor fiind una similară Bulgariei și Ungariei.

Figura 3.9. Evoluția nivelului general al prețurilor și viteza de convergență anuală a prețurilor în statele din Europa Centrală și de Est în perioada 2000-2017 (UE28 = 100%)

Sursa datelor: Eurostat;

De altfel, nivelul prețurilor din România se încadrează în tiparul regional: 44% în Bulgaria, 53,2% în Polonia, 58,3% în Ungaria sau 64% în Republica Cehă. În timp ce în statele din Centrul și Estul Europei se regăsesc de regulă cele mai mici prețuri din Uniunea Europeană, la polul opus, consumatorii din Danemarca (141,2% din media UE), Luxemburg (141%) și Suedia (134,7%) sunt nevoiți să achite cele mai mari prețuri.

Figura 3.10. Nivelul comparativ al prețurilor în Uniunea Europeană (2017, EU28 = 100)

Sursa datelor: Eurostat;

Notă: Linia gri reprezintă nivelul general al prețurilor raportat la media UE. Zona albastră reprezintă variația prețurilor la nivelul principalelor grupe de produse la nivel național, comparativ cu media UE;

În mod specific, consumatorii bulgari achită în general cele mai scăzute prețuri din Europa pentru 9 din cele 11 categorii de bunuri și servicii adresate consumatorilor finali. În schimb, consumatorii români plătesc cele mai mici prețuri din Uniunea Europeană pentru alimentare și băuturi non-alcoolice (prețuri mai mici cu aproximativ 38% față de media comunitară). Cele mai sugestive diferențe în ceea ce privește prețurile la alimente și băuturi non-alcoolice se remarcă în cazul fructelor și legumelor (prețuri mai mici cu 51,9% față de media europeană), produselor de panificație (cu 47,5% mai ieftine) și produselor din carne (-40,8%). Alte diferențe semnificative față de media europeană se remarcă în cazul serviciilor de sănătate (32,2% din media UE), educație (34%), precum și în cazul utilităților (electricitate și gaze – 38,6%).

Tabel 3.2. Nivelul prețurilor pe categorii de bunuri și servicii în Uniunea Europeană (2017),% din media UE

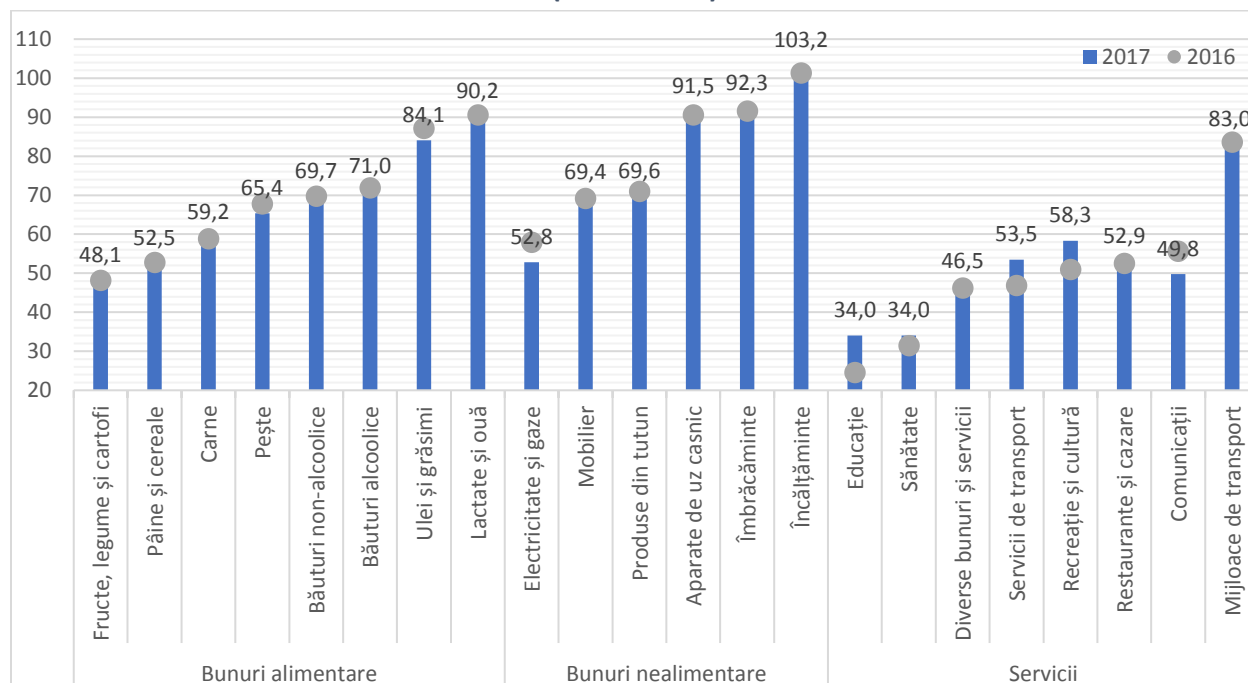
	România	Cea mai scumpă țară		Cea mai ieftină țară	
Nivelul general al prețurilor	48,4	Danemarca	171,6	Bulgaria	44
Alimente și băuturi non-alcoolice	62,2	Danemarca	150	România	62,2
Băuturi alcoolice și tutun	68,6	Irlanda	174,1	Bulgaria	56,3

EVOLUȚIA CONCURENȚEI ÎN SECTOARE CHEIE – RAPORT 2018

Îmbrăcăminte și încălțăminte	92,4	Suedia	133,8	Bulgaria	78,3
Utilități (apă, electricitate, gaze și alți combustibili)	38,6	Luxemburg	162,8	Bulgaria	30,6
Mobilier și echipamente de uz casnic	68,9	Danemarca	119,8	Bulgaria	63,5
Sănătate	32,2	Suedia	167,7	Bulgaria	29
Transport	68,2	Danemarca	128,4	Bulgaria	66
Comunicații	49,8	Grecia	154	Polonia	45
Recreație și cultură	58,3	Danemarca	147,8	Bulgaria	58,1
Educație	34	Luxemburg	313,6	Bulgaria	24,6
Restaurante și hoteluri	52,9	Danemarca	151,2	Bulgaria	45

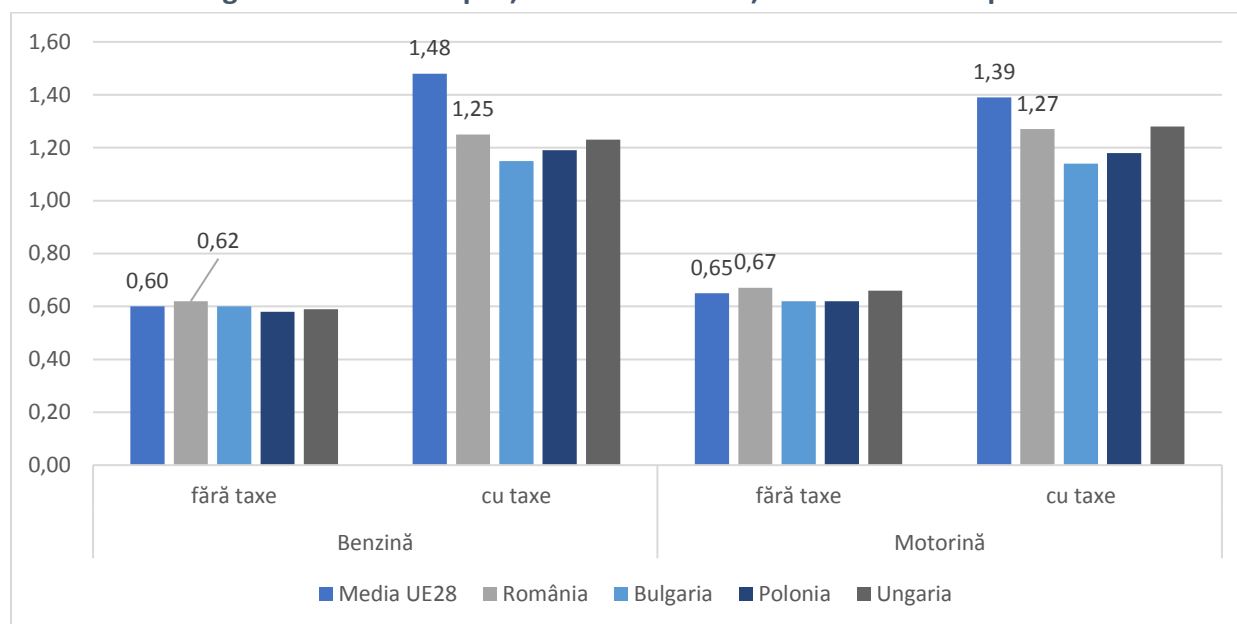
Sursă: Eurostat;

Există însă și cazuri unde consumatorii români plătesc prețuri similare sau chiar mai mari decât omologii europeni. Acesta este cazul produselor lactate și a ouălor (90,2%), aparatelor de uz casnic (91,5%), articolelor de îmbrăcăminte (92,3%) și de încălțăminte (103,2%). De altfel, în ciuda prețurilor mai reduse înregistrate în România și în celelalte State Membre din Europa Centrală și Est, există diferențe semnificative în ceea ce privește puterea de cumpărare între consumatorii din aceste economii emergente și cei din economiile dezvoltate din UE.

Figura 3.11. Convergența prețurilor bunurilor și serviciilor dintre România și media europeană (EU28 = 100)

Sursa datelor: Eurostat;

În ceea ce privește prețul carburanților, consumatorii români plătesc peste media europeană și cea regională în ceea ce privește prețurile fără taxe la benzină și motorină, dar sub aceasta în cazul prețurilor de la pompă (cele cu taxe). În cazul motorinei, carburant utilizat preponderent de consumatorii români și de către transportatorii de mărfuri, un litru costa echivalentul a 1,27 euro în octombrie 2017, în timp ce media europeană era de 1,38 euro, iar în țările vecine, acesta poate fi achiziționat cu sume cuprinse între 1,14 (Bulgaria) și 1,17 euro (Ungaria).

Figura 3.12. Nivelul prețurilor la carburanți în Uniunea Europeană

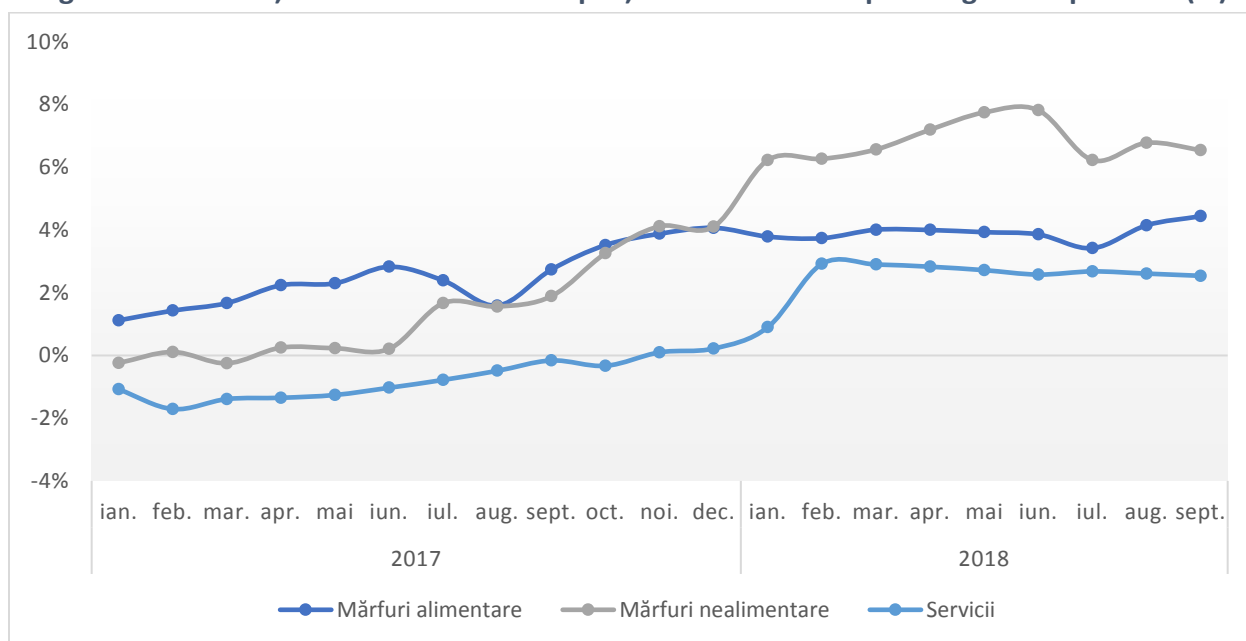
Sursă: Comisia Europeană, prețuri valabile la sfârșitul lunii septembrie 2018,
[http://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/weekly-oil-bulletin;](http://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/weekly-oil-bulletin)

3.1 Evoluția sectorială a prețurilor

Creșterea prețurilor la bunurile nealimentare a constituit principalul motor inflaționist pe parcursul anului 2018 (+6,6%), pe fondul majorării prețurilor gaze cu 16,6%, dar și la combustibili cu 6,7%, față de luna decembrie a anului 2017. Impactul acestor scumpiri s-a resimțit cu atât mai mult, cu cât ambele tipuri de bunuri au o pondere semnificativă în coșul de consum al consumatorilor.

De asemenea, prețul bunurilor alimentare a crescut în luna septembrie 2018 cu 4,4%, comparativ cu sfârșitul anului 2017, după o scădere graduală a prețurilor la legume și fructe pe perioada de vară, datorată evoluțiilor ciclice. Cele mai semnificative scumpiri au avut loc în cazul cartofilor (creștere de 22,4%), citricelor și altor fructe meridionale (14,3%), precum și altor legume și conserve din legume (+13,6). În schimb, se remarcă o reșezare a prețurilor la ouă după puseul inflaționist din anul 2017 (acestea au scăzut cu 26,2% față de luna decembrie 2017), dar și o scădere a prețurilor în cazul fructelor proaspete (-7,6%) și a zahărului (-7,4%).

În ceea ce privește prețul serviciilor, acestea au înregistrat o creștere mai puțin semnificativă (2,5%) față de bunurile nealimentare și cele alimentare. Se remarcă însă în cadrul acestui sector, cele mai abrupte scumpiri la nivelul serviciilor specifice: creșterea cu 21,5% a serviciilor poștale, respectiv 17,6% a tarifelor pentru transportul aerian.

Figura 3.13. Evoluția anuală a indicelui prețurilor de consum pe categorii de produse (%)

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

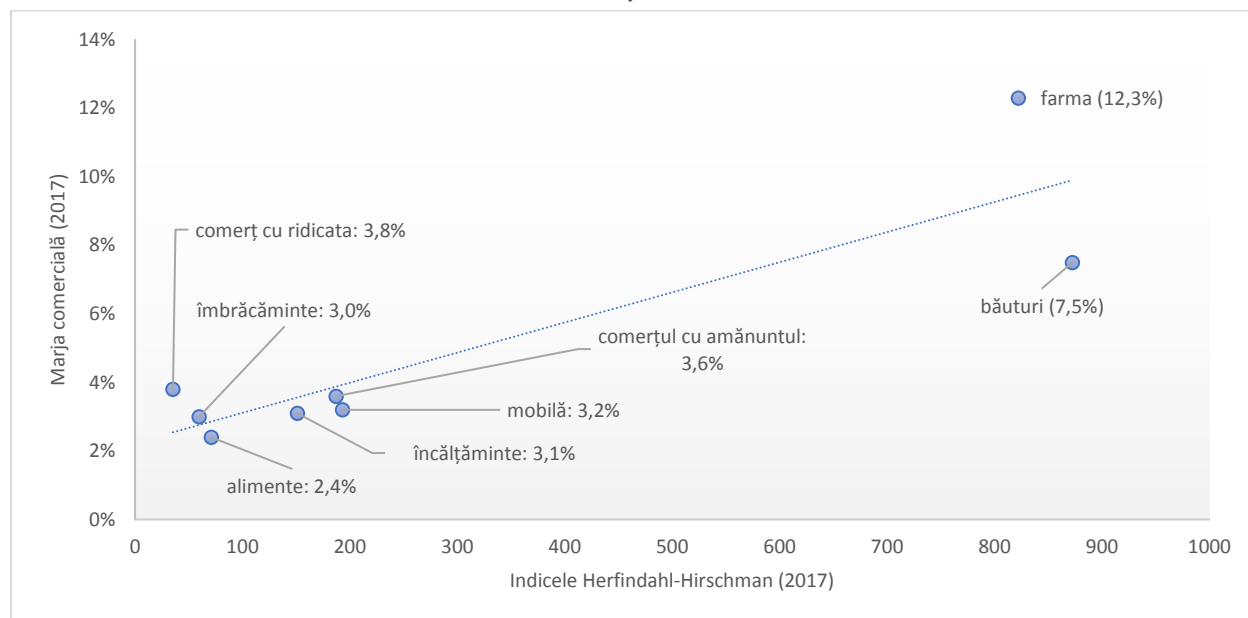
Conform teoriei microeconomice presiunea concurențială acționează în sens opus majorărilor de prețuri, prin prisma faptului că agenții economici sunt constrânși de condițiile pieței să ofere cele mai competitive prețuri, astfel încât să-și asigure o cotă de piață cât mai mare. Acest fenomen s-a accentuat cu atât mai mult în ultimele decenii, pe fondul extinderii progresive a importurilor în vederea acoperirii consumului intern.

Conform unui studiu elaborat de Banca Națională a României, prezentat în cadrul Raportul asupra Inflației (August 2018), există o legătură directă între gradul de concentrare al pieței (utilizând indicii Herfindahl-Hirschman ca metodă de estimare) și marjele comerciale ale companiilor din respectivul domeniu de activitate. Cu alte cuvinte, intensificarea concurenței pe piață exercită un efect inhibitor asupra marjelor comerciale ale companiilor, cu efecte directe asupra ratei inflației.

Rezultatele testelor empirice efectuate de BNR în industria bunurilor de consum și în sectorul comercial indică faptul că marjele comerciale tind să fie mai ridicate în contextul unei concentrări sporite pe piață. De asemenea, rezultatele sugerează faptul că pe măsură ce o companie captează o cotă de piață mai mare, aceasta impune marje comerciale mai mari. Prin urmare, cu cât piața este mai fragmentată, cu atât marjele comerciale ridicate tind să fie mai puțin întâlnite, iar prețurile să fie mai scăzute.

Privit într-un orizont de timp mai lung (2007-2017), datele BNR indică faptul că extinderea lanțurilor de magazine moderne, respectiv concurența intensă/in intensificare din ramurile industriale producătoare de bunuri de consum, contribuie la temperare presiunilor inflaționiste, pe fondul reducerii marjelor comerciale.

Figura 3.14. Legătura dintre intensitatea concurenței și marjele comerciale în industria bunurilor de consum și în sectorul comercial

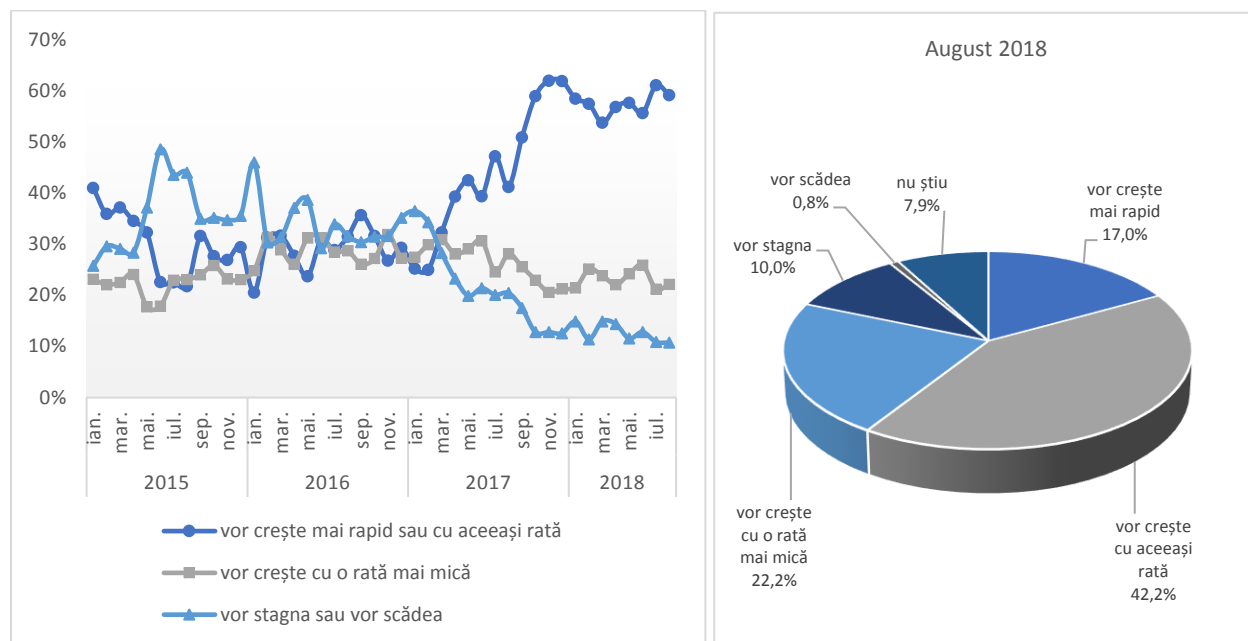

Sursa datelor: Banca Națională a României, 2018;

Conform anchetei de conjunctură elaborată de către Institutului Național de Statistică, aplicat la nivelul a aproximativ 8.500 de manageri din industrie, construcții și comerț, indică faptul că aceștia se așteaptă la creșterea prețurilor în perioada următoare. Singurul sector economic unde managerii se așteaptă ca prețurile să stagneze reprezintă serviciile.

Anticipările consumatorilor privind evoluția prețurilor în următoarele 12 luni sunt similare. Conform sondajelor Directorate General for Economic and Financial Affairs (DG ECFIN) din cadrul Comisiei Europene, majoritatea consumatorii români se așteaptă ca prețurile bunurilor de consum vor crește cu aceeași rată, sau chiar mai rapid.

Figura 3.15. Anticipațiilor consumatorilor cu privire la evoluția prețurilor de consum în următoarele 12 luni

Sursa datelor: DG ECFIN, Comisia Europeană, date august 2018;

Pe fondul acestor evoluții economice, BNR prognozează o rată a inflației de 3,5% la sfârșitul anului 2018 și 2,7% în decembrie 2019, în absența manifestării unor noi șocuri economice în intervalul de timp aferent prognozei. La rândul ei, Comisia Națională de Strategie și Prognoză a revizuit estimările privind inflația medie anuală, la 3,5%, urmând ca în următorii doi ani să scadă la 2,8% în 2019, respectiv 2,5% în 2020³.

³ Comisia Națională de Strategie și Prognoză, Prognoza pe termen mediu 2018-2022 - varianta intermediară de vara 2018;

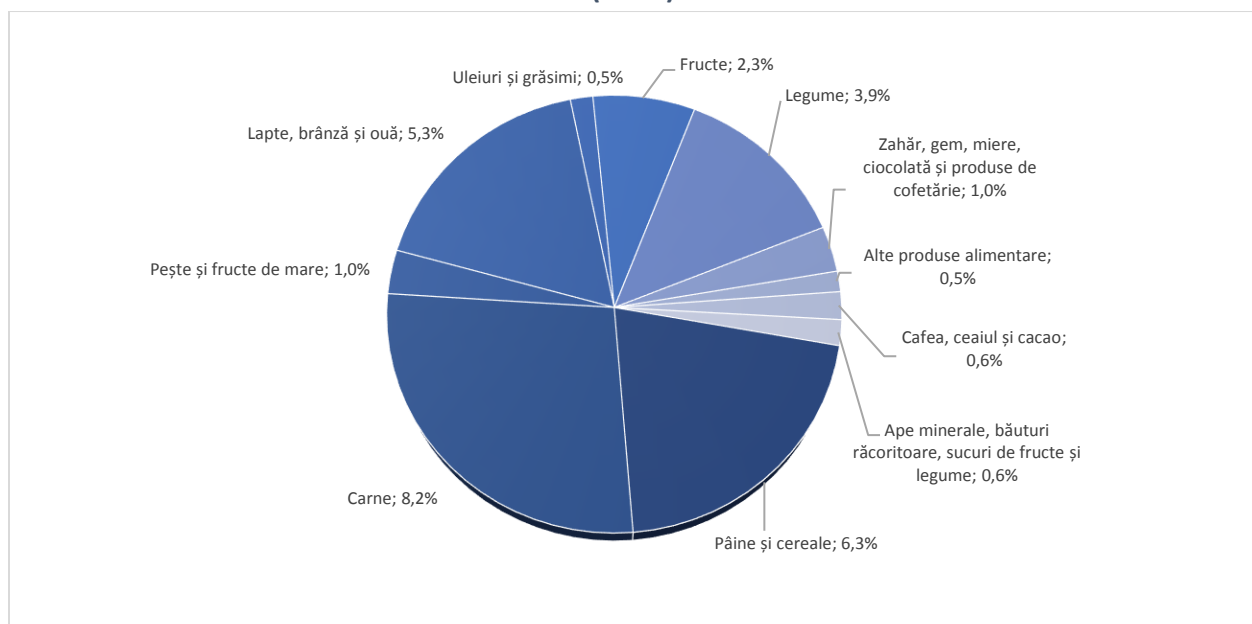
4. Sectorul retail-ului alimentar

Data fiind ponderea ridicată a alimentelor în coșul consumatorilor români, Consiliul Concurenței alocă o atenție sporită piețelor bunurilor alimentare, monitorizând evoluțiile structurale și conjuncturale ale acestora.

Unul din instrumentele utilizate de Consiliul Concurenței în această direcție reprezintă *Monitorul prețurilor pentru alimente*. Instrumentul a fost lansat în noiembrie 2016 (www.monitorulpreturilor.info), proiectul-pilot fiind accesibil pentru București și Ilfov. Acesta oferă prețurile pentru 128 de produse (64 de categorii generice de produse, pentru fiecare dintre acestea, fiind disponibile două prețuri de produs individual: cel mai ieftin și cel mai bine vândut). Obiectiv al acestui instrument constă în oferirea de informații consumatorilor cu privire la prețurile bunurilor alimentare, ajutându-i să facă o alegere motivată între ofertele mai multor magazine, dar și să amplifice presiunea concurențială asupra magazinelor.

Având în vedere succesul proiectului-pilot, Consiliul Concurenței va extinde Monitorului prețurilor la nivel național și pentru toate produsele alimentare (mai puțin băuturile alcoolice spirtoase), comercializate de marile rețele de magazine prezente în România.

Figura 4.16. Ponderea alimentelor și băuturilor non-alcoolice în coșul de consum în România (2018)

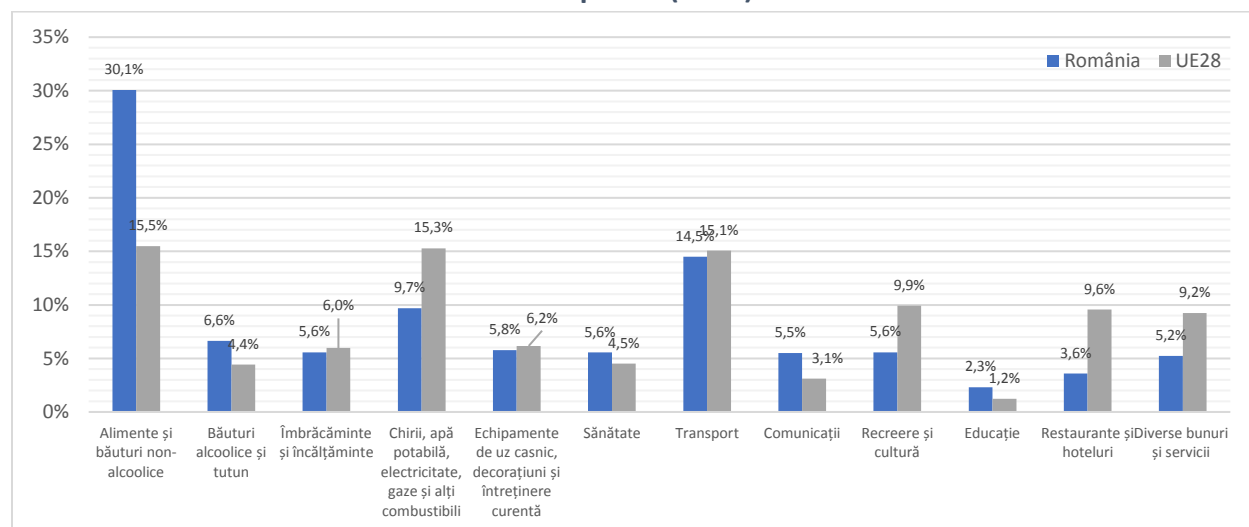

Sursa datelor: Eurostat;

Conform datelor utilizate în calcularea Indicelui Prețurilor de Consum (IPC), produsele alimentare și băuturile non-alcoolice dețin aproximativ o treime din totalul coșului de consum al românilor (30,1%), unde datele Institutului Național de Statistică indică preponderența produselor din carne (8,2%), produselor de morărit și panificație (6,3%), și a celor lactate (5,3%). Ponderea alimentelor este urmată de ponderea cheltuielilor pentru transport (14,5%) și cea aferentă cheltuielilor pentru chirii și utilități (9,7%).

Prin comparație, în Uniunea Europeană, suma alocată alimentelor și băuturilor non-alcoolice este mult mai redusă (15,5%), în timp ce bugetul alocat de europeni pentru anumite servicii este mai mare în comparație cu cel al consumatorilor români: restaurante și hoteluri – 9,6% în UE față de 3,6% în România; recreere și cultură – 10% față de 5,6%; diverse bunuri și servicii (asigurări, instrumente financiare, protecție socială, îngrijire personală etc.) – 9,2% față de 5,2%.

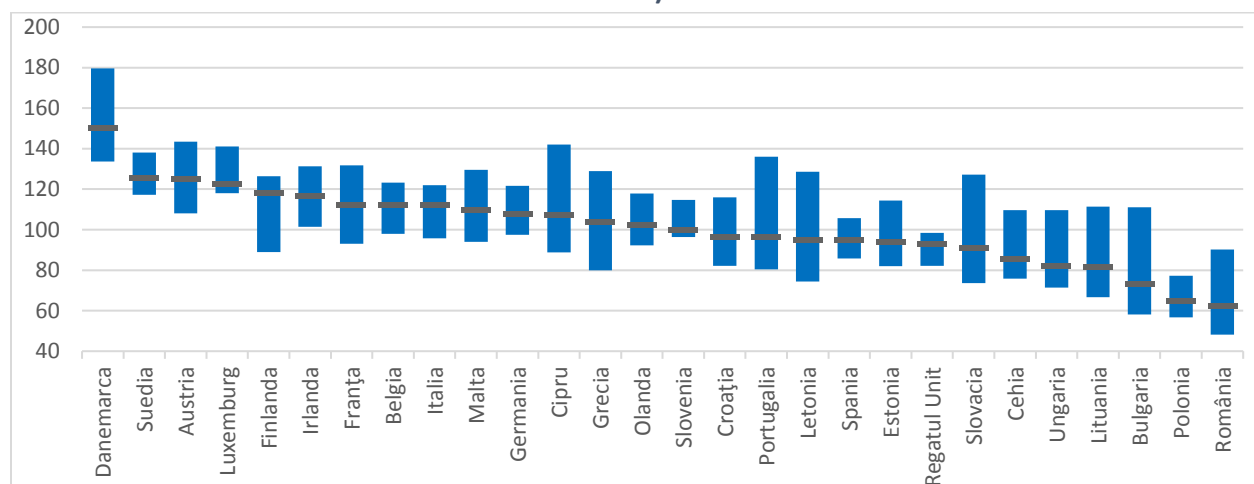
Figura 4.17. Ponderea grupelor de produse în coșul de consum în România și în Uniunea Europeană (2018)

Sursa datelor: Eurostat;

În ceea ce privește prețurile medii la alimente din Uniunea Europeană, consumatorii români se bucură de cele mai ieftine produse la nivel comunitar. Conform datelor Eurostat, nivelul general al prețurilor la alimente și băuturi non-alcoolice în România era mai redus cu 37,8% față de media europeană.

Figura 4.18. Nivelul comparativ al prețurilor alimentare în Uniunea Europeană (2017, EU28 = 100)

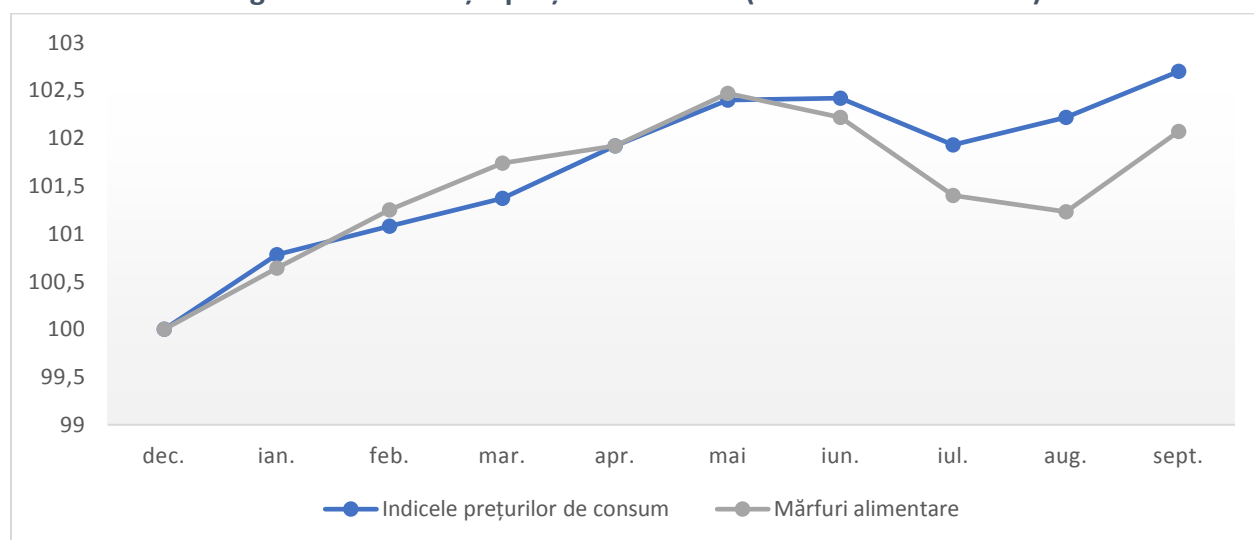
Sursa datelor: Eurostat;

Notă: Linia gri reprezintă nivelul general al prețurilor bunurilor alimentare raportat la media UE.

Zona albastră reprezintă variația prețurilor la nivelul principalelor produse alimentare la nivel național, comparativ cu media UE;

Similar trendului general al prețurilor bunurilor de consum, prețul alimentelor s-a majorat în medie cu 1,8% în perioada ianuarie-septembrie 2018, față de sfârșitul anului 2017. Începând cu luna aprilie, ritmul de creștere s-a temperat însă, în special pe fondul ciclicității prețurilor la bunurile alimentare în perioada de primăvară-vară, dar și ca urmare a reducerii cotațiilor materiilor prime agroalimentare la nivel global.

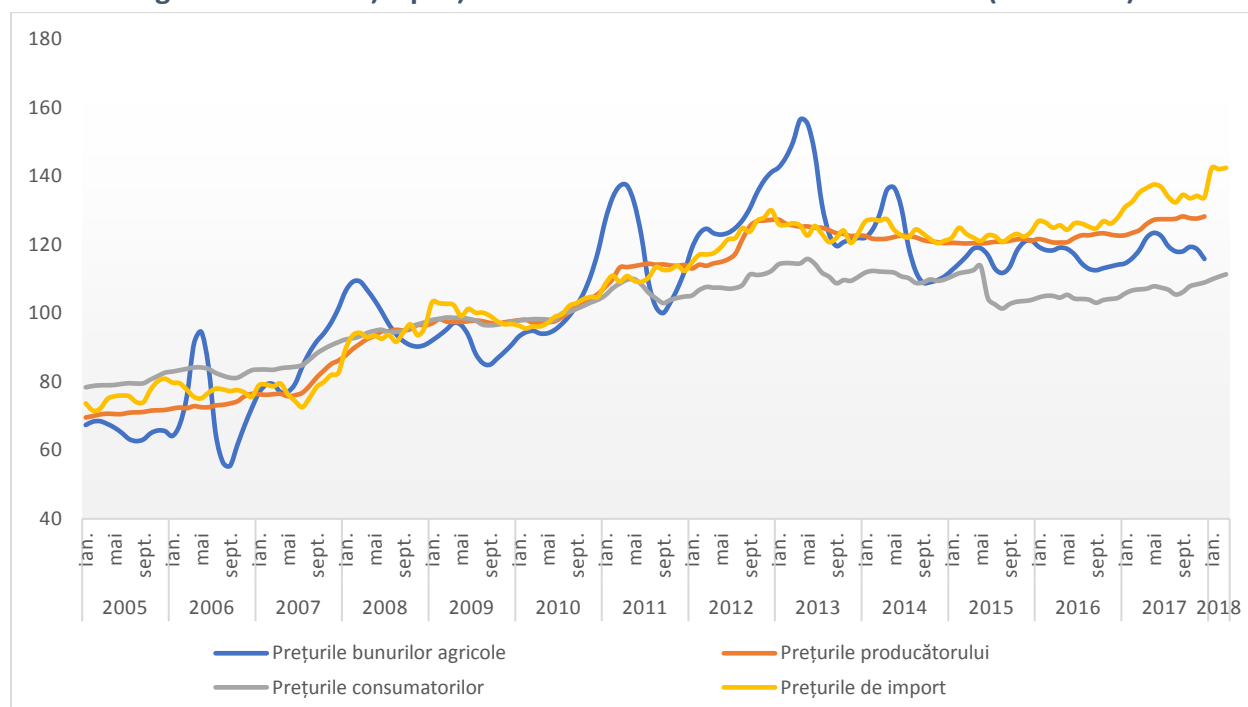
Figura 4.19. Evoluția prețurilor în 2018 (decembrie 2017=100)

Sursa datelor: Eurostat;

Având în vedere faptul că în cadrul coșului de consum al românilor, bunurile alimentare produse în România sunt completate de cele provenite din import, o fluctuație a prețurilor externe se va resimți și în prețurile de consum din România. Conform datelor Eurostat, în anii precedenți, prețurile bunurilor de import au crescut cu o rată mai mare comparativ cu prețurile producătorilor autohtoni.

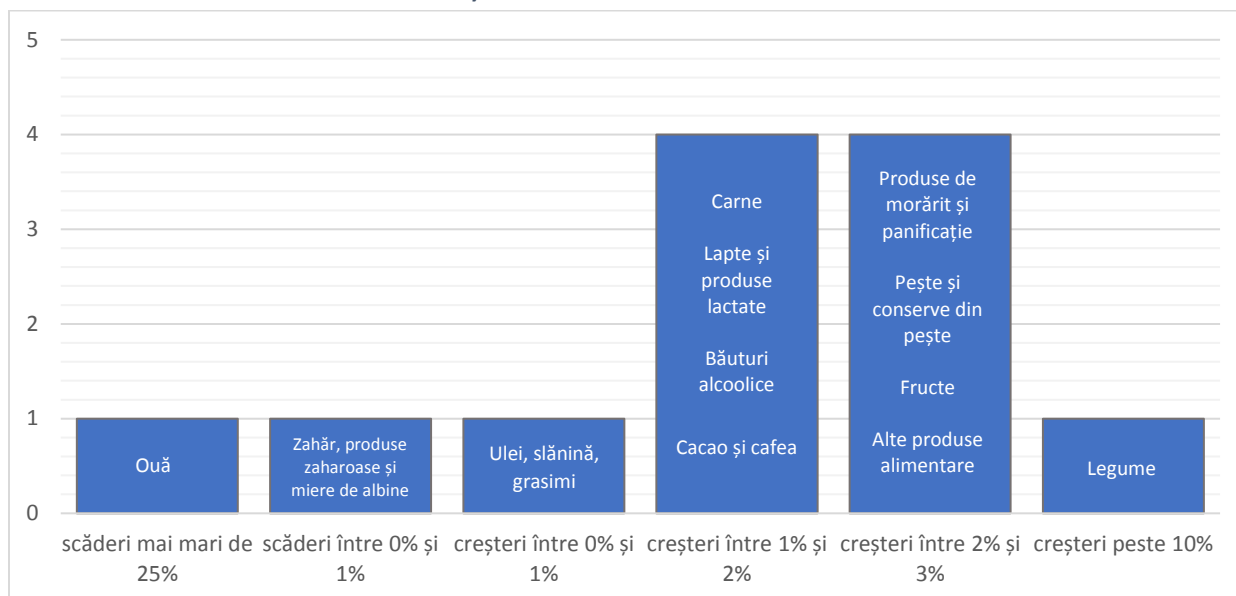
Figura 4.20. Evoluția prețurilor bunurilor alimentare în România (2010=100)

Sursa datelor: Eurostat;

La nivel individual, prețurile cartofilor au suferit cele mai semnificative creșteri față de luna decembrie (22,4%), dar și citricele și celelalte fructe meridionale (14,3%). De asemenea, creșteri s-au înregistrat în privința prețurilor legumelor și conservelor din legume (11,9%), cărnii de bovine (4,5%) și a produselor de morărit și panificație (2,7%). În schimb, prețul ouălor a înregistrat cea mai substanțială reducere după valul de scumpiri de la jumătatea anului 2017 (-27% față de decembrie 2017). Alte reduceri ale prețurilor, însă mult mai reduse ca amplitudine, s-au înregistrat în cazul zahărului (-7,4%) și a fructelor proaspete (-7,6%).

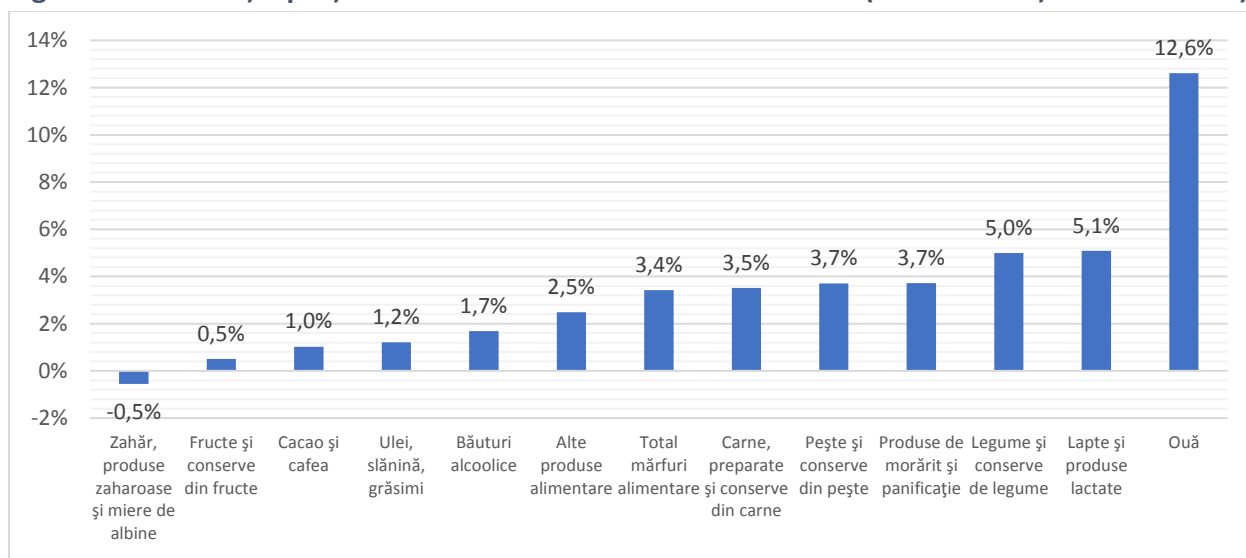
Figura 4.21. Evoluția indicelui prețurilor de consum la bunurile alimentare în septembrie 2018 față de luna decembrie 2017

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Pentru acuratețea analizei a fost analizată și evoluția anuală a prețurilor bunurilor alimentare (iulie 2018 față de iulie 2017), având în vedere caracterul ciclic al acestora. Conform datelor Institutului Național de Statistică, cele mai mari majorări de prețuri au avut loc pe piața ouălor (+12,6%), și în cazul produselor lactate (5,1%), pe fondul creșterii prețurilor la unt cu 19,9% în perioada analizată.

Figura 4.22. Evoluția prețurilor bunurilor alimentare în România (iulie 2018 față de iulie 2017)

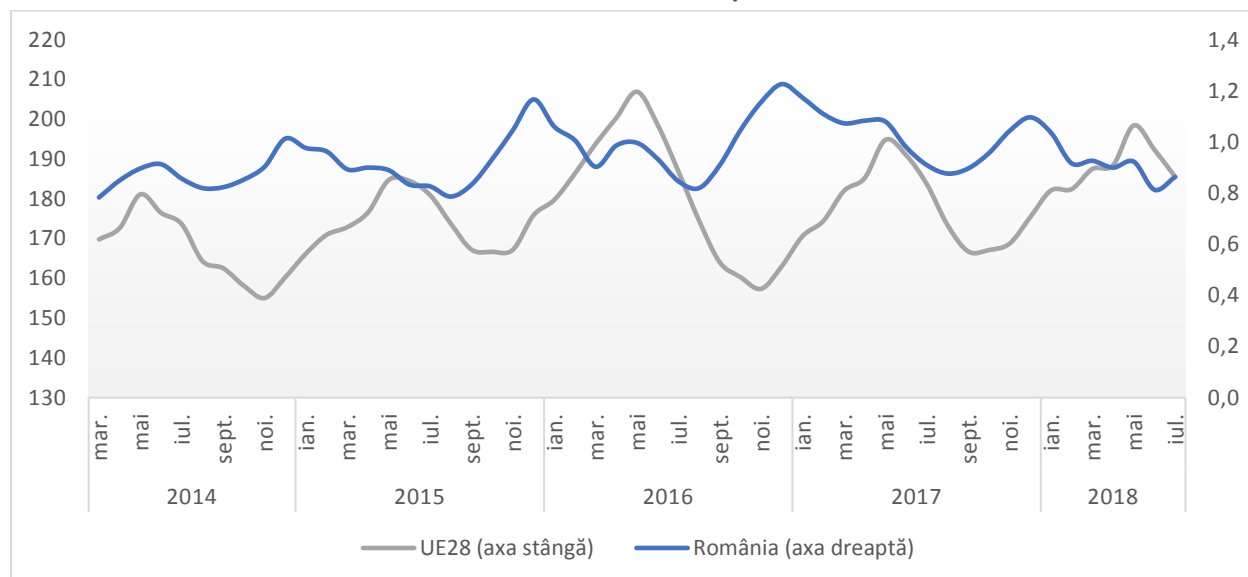

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Pentru a putea avea o imagine coerentă asupra cauzelor care au condus la creșterea prețului la unt, este necesară surprinderea evenimentelor majore care au marcat sectorul producției de lapte în ultimii ani, prin prisma faptului că pentru un kilogram de unt este nevoie, în medie, de 20 litri de lapte.

Creșterea cererii de unt a evoluat, la început, în contextul cotelor de lapte din UE, introduse pentru evitarea unei supraproducții de lapte la nivelul țărilor membre și, în consecință, pentru menținerea unui preț rezonabil al laptelui, la fermier. După renunțarea formală la sistemul cotelor de lapte în anul 2015, a intervenit mecanismul subvențiilor, având același scop economic. Totodată, renunțarea la cotele de lapte a condus la o supraproducție de lapte, implicit la scăderea accentuată, în unele state, a prețului oferit fermierilor. Aceștia au răspuns prin scăderea producției, precum și prin închiderea efectivă a unui număr mare de ferme. Datele publice estimează că, în 2016, un milion de vaci de lapte au fost abatorizate. În Olanda, subvenția pentru abatorizarea de către fermieri a unei singure vaci a fost de 1.200 euro, ceea ce a condus la dispariția a 160.000 de vaci. Practic, scăderea cantității de lapte s-a reflectat masiv în evoluția producției și prețurilor la unt.

Mai mult de atât, în anii 2015-2016 au început să apară, în publicații de renume, studii medicale care afirmă că untul nu trebuie incriminat pentru creșterea colesterolului, iar consumul acestuia este mult mai sănătos decât înlocuirea lui în alimentația umană cu grăsimi vegetale. Aceste informații medicale au fost popularizate rapid, conducând la o creștere substanțială a consumului de unt și de produse care conțin unt, concomitent cu scăderea consumului de margarine. De exemplu, consumul de unt din SUA a ajuns, în 2016, la cea mai ridicată valoare din ultimii 45 de ani, iar compania McDonalds a anunțat că va reintroduce untul în toate rețetele, în locul grăsimilor vegetale. Prin urmare, cererea de unt a crescut rapid, alături de cea de brânzeturi cu un conținut de grăsime ridicat.

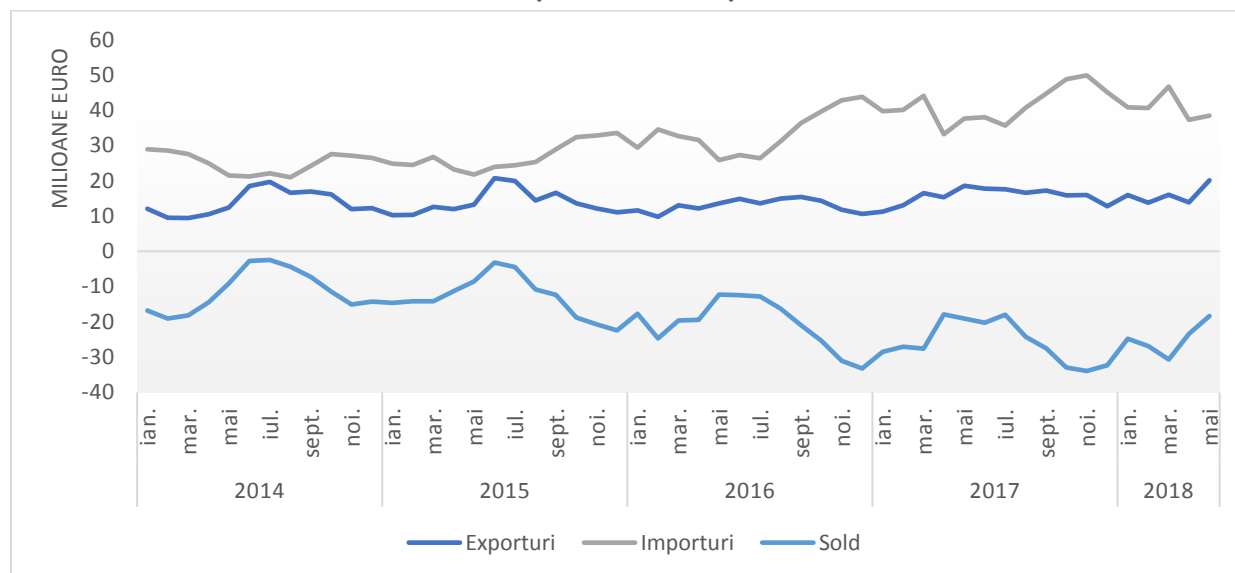
Figura 4.23. Evoluția producției de unt în Uniunea Europeană și în România (mii tone, medie mobilă la 3 luni)

Sursa datelor: Eurostat;

În cadrul acestui context economic, a avut loc creșterea ridicată a cererii de unt și, implicit, a prețului acestui produs. Totodată, având în vedere că materia primă pentru producerea untului este laptele, produs agricol supra-reglementat la nivel european, ajustarea eficientă a producției în funcție de cerere necesită o perioadă îndelungată de timp, de ordinul anilor.

Analiza valorii importurilor și a exporturilor de lapte, a produselor lactate și ouălor reflectă soldul negativ pe care România îl înregistrează în raport cu partenerii comerciali externi. Acest deficit poate indica faptul că producătorii interni nu au capacitatea de a asigura cantitatea necesară de astfel de produse pentru consumul intern.

Figura 4.24. Evoluția importurilor și exporturilor de produse lactate și ouă în România (milioane euro)

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică;

Astfel, limitarea cantității de unt oferite la nivel european (și chiar penuria din anumite State Membre, precum Franța), au creat premisele creșterii prețului la unt, inclusiv în România, în special pe fondul creșterii consumului intern privat.

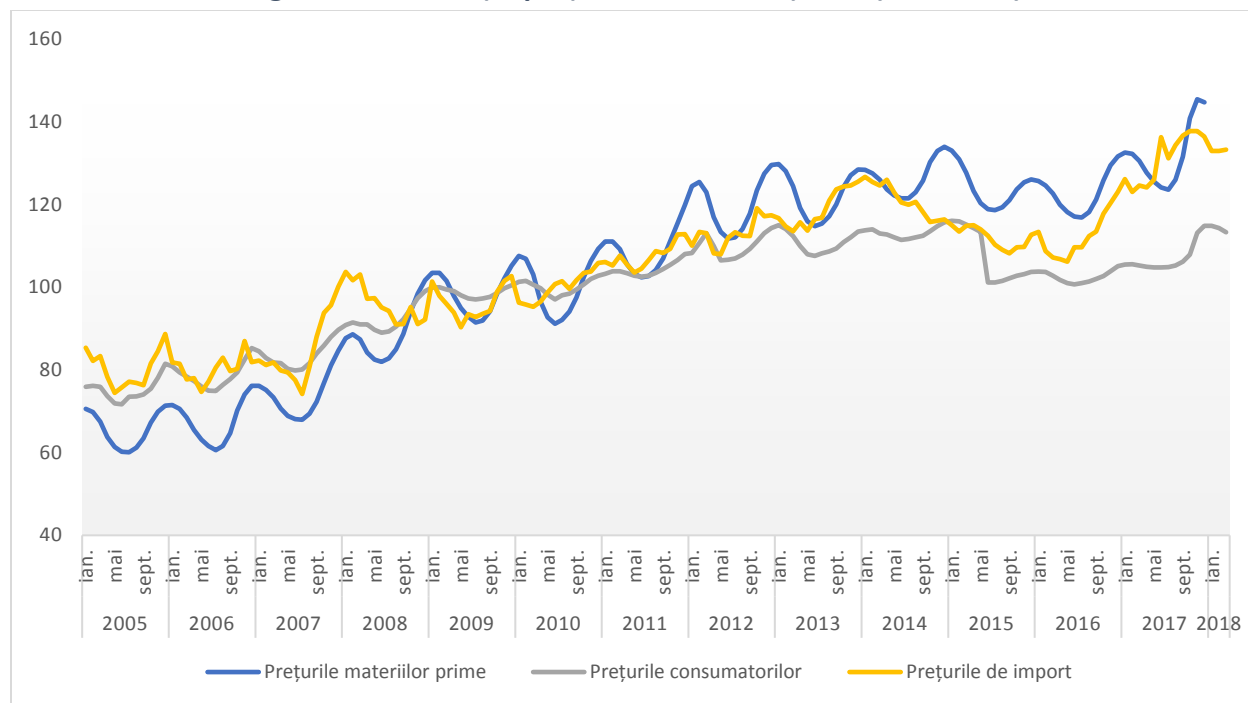
În ceea ce privește creșterea majoră a prețurilor la ouă, Consiliul Concurenței a declanșat o investigație pe piața producției și comercializării ouălor de consum din România, ca urmare a analizei preliminare pe piața ouălor de consum inițiate de Consiliul Concurenței, la sesizarea Ministerului Agriculturii, pentru a cerceta cauzele creșterilor de preț înregistrate la sfârșitul anului trecut.

Autoritatea de concurență suspectează limitarea livrărilor de ouă de consum de către cei mai importanți furnizori de ouă, cu implicarea asociației din domeniu, cu scopul de a majora artificial prețurile produselor comercializate de aceștia.

Analiza pieței românești a ouălor, în contextul european actual, indică faptul că majorările de prețuri de la sfârșitul anului 2017, ar putea fi explicate de anumiți factori conjuncturali, precum criza producției de ouă din anumite State Membre ale Uniunii Europene sau ciclicitatea producției. Cu toate acestea, însă, nu se poate explica amplitudinea creșterii prețurilor produselor autohtone: dacă în septembrie 2017 prețul ouălor în Romania era sub media UE (85,2%), în noiembrie 2018, acesta a crescut, depășind media UE (104%). În același timp, analiza autorității a arătat că au existat creșteri importante ale prețurilor de achiziție de către comercianți, prețurile crescând în medie cu 57% în luna noiembrie față de luna septembrie 2017. Prețurile de vânzare la raft au crescut, în medie, cu 49% în același interval.

În cadrul investigației, Consiliul Concurenței a efectuat inspecții inopinate la sediile furnizorilor implicați și la asociația din care acestia fac parte. Actorii vizați de investigație sunt furnizori importanți de ouă (producători și/sau comercianți) care reprezintă aproximativ 45% din producția existentă de ouă din România, fiind furnizorii principalilor comercianți activi la nivel național, iar asociația din care aceștia fac parte este reprezentanta a circa 90% din crescătorii de păsări și producătorii de ouă de pe piața românească.

Figura 4.25. Evoluția prețurilor la lactate și ouă (2010=100)

Sursa datelor: Eurostat;

Din perspectiva evoluțiilor viitoare, este probabil ca prețurile bunurilor alimentare să nu sufere majorări importante în lipsa unor conjuncturi interne extraordinare sau a unor șocuri externe pe latura ofertei. Există însă factori de risc pentru anumite grupe de alimente. Un astfel de element constă în extinderea pestei porcine africane (atât în rândul gospodăriilor individuale, cât și a fermelor de specialitate), ce ar putea genera implicații asupra prețului cărnii de porc, dată fiind sacrificarea efectivelor de porci din focarele descoperite. Efectul ar putea fi însă limitat de importurile de carne de porc din țările ce nu sunt afectate de maladie.

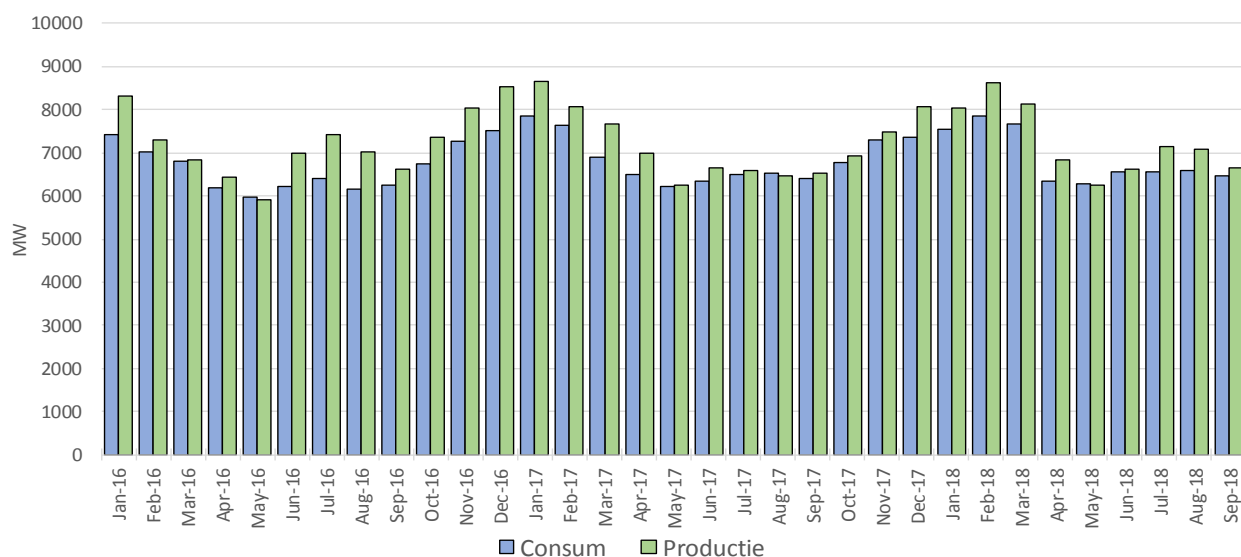
5. Sectorul energiei

5.1 Energie electrică

Sectorul energetic este unul deosebit de important în ansamblul economiei naționale, iar domeniul energiei electrice este principala sa componentă, evoluțiile din această zonă având puternice repercusiuni economice și sociale. Din acest motiv, Consiliul Concurenței a fost implicat în mod deosebit în zona energiei electrice, în ultimii ani autoritatea de concurență utilizând aici întreaga sa gamă de instrumente: investigarea practicilor anticoncurențiale, investigarea sectorială, controlul concentrărilor economice, avizarea legislativă, dar și monitorizarea continuă a evoluțiilor de pe piețele de energie electrică.

După cum se poate observa din graficul de mai jos, care ilustrează evoluția lunară a consumului și producției medii instantanee de energie electrică din România din perioada ianuarie 2016 – septembrie 2018, producția de energie electrică a fost preponderent superioară consumului, ceea ce înseamnă că în cea mai mare parte a timpului România a jucat un rol de exportator net de energie electrică în regiune. Reducerea diferenței dintre consumul și producția de energie electrică a avut loc doar sporadic, aparent în lunile mai ale fiecărui an, dar și în perioada iulie-septembrie a anului 2017. Chiar și în aceste condiții, datele publicate de Transelectrica arată că România a fost exportator net de energie electrică în aproximativ 80% din zilele perioadei ianuarie 2016 – septembrie 2018.

Figura 5.1.1. Evoluția lunară a consumului și producției medii instantanee de energie electrică din România, ianuarie 2016 – septembrie 2018

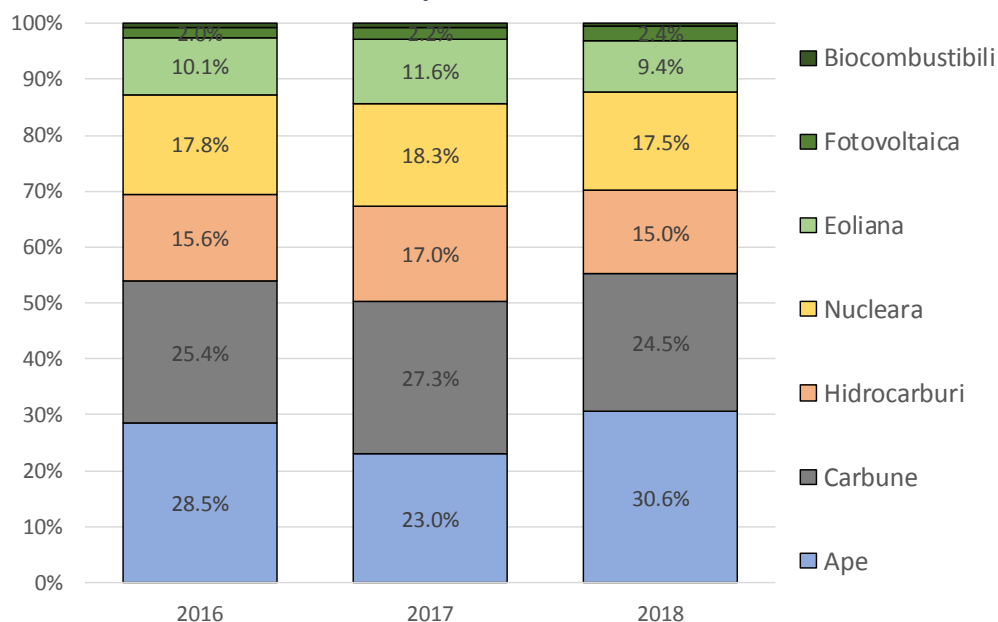

Sursă: Date publicate de Transelectrica;

La nivel anual, datele privind producția și consumul de energie electrică indică o creștere cu 3 puncte procentuale (pp) a consumului în anul 2017 față de anul anterior, concomitent cu o ușoară reducere a producției (-0,6 pp). În primele 8 luni ale anului 2018 se continuă tendința de creștere a consumului (+1,7 pp față de aceeași perioadă a anului anterior), dar de această dată creșterea consumului este susținută și de creșterea producției (+2,4 pp față de aceeași perioadă a lui 2017), în special pe fondul unei hidraulicități superioare în anul 2018.

Graficul ce urmează prezintă evoluția agregată la nivel anual a structurii producției de energie electrică și arată anumite diferențe între anul 2017 și restul perioadei analizate. Mai exact, pe fondul unei hidraulicități reduse, anul 2017 a fost caracterizat de o producție mai mică din sursă hidro, reducerea cu aproximativ 5,5 pp față de anul anterior a producției din această sursă mai ieftină de energie electrică fiind compensată în special de creșterea producției pe bază de cărbune (+2 pp), a producției eoliene (+1,5 pp) și a celei pe bază de hidrocarburi (+1,4 pp), și doar parțial de creșterea ponderii sursei nucleare (+0,5 pp). Este de remarcat faptul că tehnologiile care au suplinat reducerea aportului sursei hidro în anul 2017 sunt caracterizate de costuri de producție mai ridicate, ceea ce a pus presiune asupra prețului energiei electrice.

Figura 5.1.2. Structura anuală a producției de energie electrică, în perioada ianuarie 2016 – septembrie 2018

Sursă: Date publicate de Transelectrica;

Primele 9 luni ale anului 2018 par a fi marcate de condiții semnificativ diferite față de cele care au caracterizat anul 2017, respectiv de un aport mult mai însemnat al sursei hidro la producerea energiei electrice (în special în prima jumătate a anului). Avansul de circa 7,6pp al acestei surse în primele 9 luni ale anului 2018 s-a realizat în special în dauna celor patru tehnologii

indicate anterior, respectiv cele bazate pe cărbune (-2,8pp), vânt (-2,2pp), hidrocarburi (-2pp) și, într-o mai mică măsură, a tehnologiei nucleare (-0,8pp).

Ca urmare a evoluției sursei hidro de producere a energiei electrice, totalul surselor de producție regenerabile a scăzut de la 41,3% în anul 2016 la 37,4% în anul 2017, revenind însă la 43% în primele 9 luni ale anului 2018. Evoluția producției și consumului de energie electrică din România în perioada ianuarie 2016 – septembrie 2018, coroborată cu modificarea ponderii fiecărei surse de producție în total, dar și cu elemente ce țin de comportamentul participanților la piață, au avut un impact semnificativ asupra prețurilor cu care se tranzacționează energia electrică.

Prețurile înregistrate pe piețele centralizate au avut și ele evoluții importante în perioada ianuarie 2016 – septembrie 2018. Astfel, prețul mediu ponderat al PZU⁴ crește puternic în 2017, la circa 228 lei/MWh (de la 154 lei/MWh în 2016), după care se reduce semnificativ în prima parte a anului 2018. Dată fiind evoluția recentă a prețului PZU, media anului 2018 este de circa 196 lei/MWh. Pe de altă parte, prețurile medii înregistrate pe piețele la termen (PC-OTC⁵, PCCB-LE⁶ și PCCB-NC⁷) cresc atât în anul 2017, cât și în anul 2018.

Evoluția prețurilor pe piețele de energie electrică în perioada analizată este influențată concomitent de o multitudine de factori, atât comportamentali (de exemplu, modificarea apetitului participanților la piață pentru anumite modalități de tranzacționare), cât și structurali (de exemplu, creșterea consumului pe fondul unei producții relativ stagnante, coroborată cu modificări în structura producției). Pentru formarea unei imagini cât mai complete, prezentăm mai jos prețurile medii lunare ale principalelor piețe centralizate administrate de OPCOM⁸.

⁴ Piața pentru ziua următoare

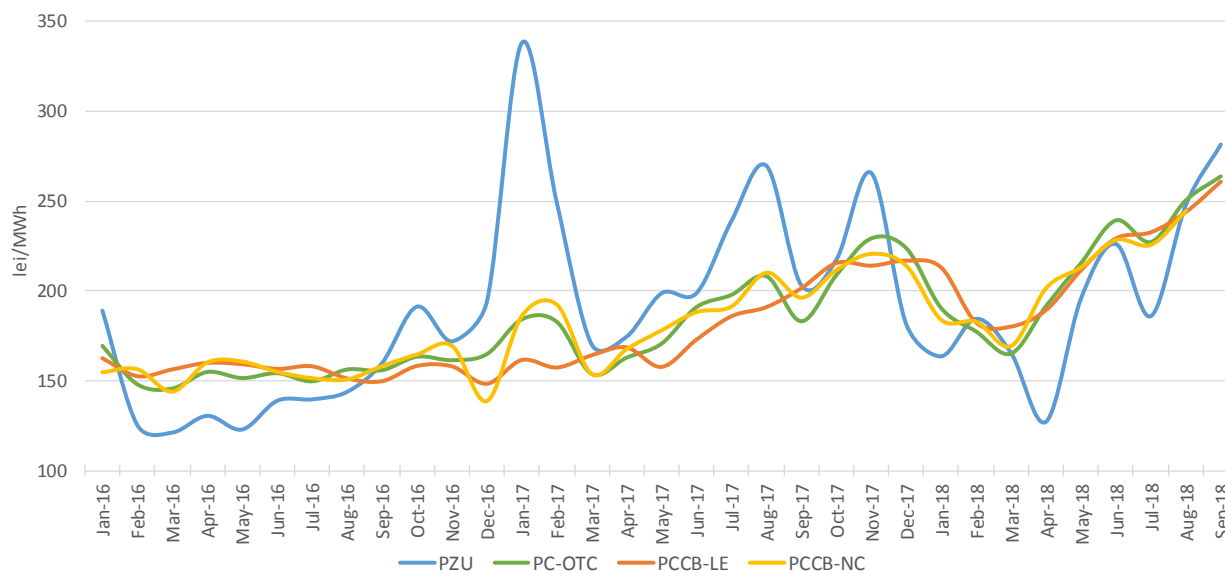
⁵ Piața centralizată cu negociere dublă continuă a contractelor bilaterale

⁶ Piața centralizată pentru contracte bilaterale, modalitatea de tranzacționare cu licitație extinsă

⁷ Piața centralizată pentru contracte bilaterale, modalitatea de tranzacționare cu negociere continuă

⁸ Operatorul Pieței de Energie Electrică și Gaze Naturale din România

Figura 5.1.3. Evoluția lunară a prețurilor medii ponderate pe piețele concurențiale administrate de OPCOM, ianuarie 2016 – septembrie 2018

Sursă: Date publicate de OPCOM;

Graficul de mai sus evidențiază volatilitatea PZU (caracteristică generală a piețelor spot), dar și tendința crescătoare a prețurilor piețelor la termen înregistrată în special pe parcursul anului 2017. Anul 2018 este caracterizat de fluctuații importante atât în ceea ce privește prețul PZU, cât și prețurile piețelor la termen, tendința de reducere a prețurilor medii din primele patru luni ale anului fiind inversată în restul perioadei.

Contextul regional reprezintă un alt element important în formarea prețului energiei electrice, interconectările dintre diferite state conducând la tranzacții transfrontaliere care au drept rezultat o convergență a prețurilor energiei electrice. În acest context, trebuie subliniat faptul că, de la finele anului 2014, România a intrat în proiectul "4M Market Coupling" (4MMC) alături de Ungaria, Republica Cehă și Slovacia, proiect care implică cuplarea prin preț a piețelor pentru ziua următoare din cele patru țări.

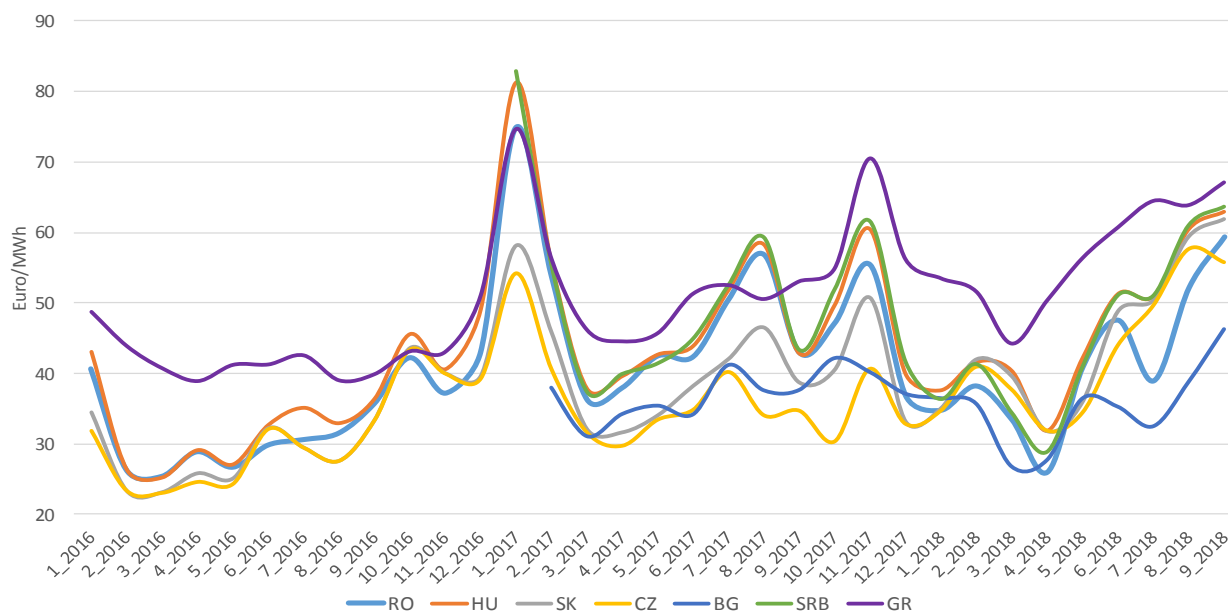
Graficul următor ilustrează evoluția prețurilor piețelor spot din regiune, pe lângă țările din proiectul 4MMC fiind prezentate și prețurile din Bulgaria⁹, Serbia¹⁰ și Grecia. Graficul arată evoluția relativ similară a prețurilor piețelor spot din regiune în perioada analizată, ceea ce poate indica faptul că anumite condiții meteorologice sunt similare în mai multe țări (de exemplu, hidroavilitatea, valurile de frig sau de căldură etc.), chiar dacă alte condiții meteo s-ar putea să fie diferite, particulare unor arii mai restrânse (de exemplu, puterea vântului). Anumite diferențe între prețurile înregistrate în regiune, în special în ceea ce privește nivelul acestora, sunt probabil

⁹ Prețurile spot ale energiei electrice din Bulgaria sunt disponibile începând cu luna februarie 2017.

¹⁰ Prețurile spot ale energiei electrice din Serbia sunt disponibile începând cu luna ianuarie 2017.

generate de structura surselor de producție din fiecare stat, de impactul reglementărilor specifice, dar și de nivelul de interconectare cu statele vecine.

Figura 5.1.4. Evoluția lunară a prețurilor piețelor spot din regiune, ianuarie 2016 – septembrie 2018

Sursă: Date publicate de OPCOM și ENTSO-E

Se observă astfel evoluția foarte apropiată a prețurilor spot din România și Ungaria (începând din anul 2017), dar și a celor din Serbia. Slovacia și Republica Cehă reprezintă o altă pereche de state ce pare a evolua în tandem din perspectiva prețurilor spot ale energiei electrice, în timp ce Bulgaria și Grecia prezintă evoluții doar relativ similare și la niveluri diferite.

Pentru a verifica similitudinea variației prețurilor energiei electrice pe piețele spot din regiune au fost calculați coeficienții de corelație liniară a prețurilor lunare pentru fiecare pereche de state din cele prezentate în Graficul 5.1.4. Matricea coeficienților de corelație liniară este prezentată mai jos (în cazul Bulgariei și Serbiei, interpretarea coeficienților trebuie să aibă în vedere faptul că seriile de date sunt mai reduse).

Tabelul 5.1.2. Matricea coeficienților de corelație liniară a prețurilor piețelor spot din regiune

	RO	HU	SK	CZ	BG	SRB	GR
RO	1	97,6%	86,3%	74,3%	80,2%	97,1%	79%
HU		1	92,4%	83,2%	70,1%	99,2%	84,6%
SK			1	95%	54,8%	86%	83,6%
CZ				1	36,8%	71,4%	76,8%
BG					1	76,3%	56,8%
SRB						1	80,5%

GR							1
----	--	--	--	--	--	--	---

Sursă: Calcule proprii pe baza datelor publicate de OPCOM și ENTSO-E, perioada ianuarie 2016 - septembrie 2018;

Figura de mai jos prezintă valorile coeficienților de corelație pentru piețele cuplate prin proiectul 4MMC, dar și celelalte valori aferente României (în relație cu Bulgaria, Serbia și Grecia). Împreună cu Tabelul 1, acest grafic arată că, în general, prețurile piețelor spot sunt mai puternic corelate între statele vecine, între care probabil că interconectările sunt mai puternice.

Figura 5.1.5. Coeficienții de corelație liniară a prețurilor energiei electrice tranzacționate pe piețele spot pentru câteva perechi de țări din regiune

Sursă: Calcule proprii pe baza datelor publicate de OPCOM și ENTSO-E, perioada ianuarie 2016 - septembrie 2018;

Concluzionând, în perioada ianuarie 2016 – septembrie 2018 piețele de energie electrică au înregistrat evoluții importante în România, atât din perspectiva mărimii, cât și a prețurilor, evoluțiile având la bază atât factori structurali, cât și comportamentali. În ceea ce privește prețurile piețelor spot, acestea par a fi înregistrat evoluții relativ similare în perioada analizată în mai multe țări din regiune, corelația prețurilor părând a fi cu atât mai puternică cu cât nivelul de interconectare a rețelelor de energie electrică este mai ridicat. Prin urmare, așa cum sugerează și teoria economică, creșterea gradului de interconectare a piețelor de energie electrică poate conduce la apropierea prețurilor energiei, dar și la atenuarea șocurilor care se manifestă pe aceste piețe.

5.2. Energie termică

În anul 2017, Consiliul Concurenței a realizat o examinare preliminară în domeniul producției și distribuției energiei termice din România¹¹, analizând atât mecanismul economic al producției și distribuției de energie termică, cât și politica de subvenționare în acest domeniu, în perioada 2014 – 2016.

Obiectivele urmărite au vizat următoarele aspecte:

- 1) Conturarea unei imagini asupra sectorului energiei termice din România;
- 2) Analiza sistemului de alimentare centralizată cu energie termică și politica de subvenționare aplicată, cu scopul de a identifica eventuale disfuncționalități la nivelul sectorului;
- 3) Formularea de recomandări din punct de vedere al reglementărilor în domeniul concurenței și al ajutorului de stat care să conducă la o mai bună funcționare a serviciului de alimentare cu energie termică în sistem centralizat.

Descrierea serviciului de alimentare în sistem centralizat cu energie termică (SACET)

Serviciul public de alimentare cu energie termică cuprinde totalitatea activităților privind producerea, transportul, distribuția și furnizarea energiei termice desfășurate la nivelul unităților administrativ-teritoriale sub conducerea, coordonarea și responsabilitatea autorităților administrației publice locale sau asociațiilor de dezvoltare comunitară, după caz, în scopul asigurării energiei termice necesare încălzirii și preparării apei calde de consum pentru populație, instituții publice, obiective social-culturale și operatori economici¹². Acest serviciu se realizează

¹¹ http://www.consiliulconcurentei.ro/uploads/docs/items/bucket13/id13439/nota_energie_termica_site.pdf

¹² Conform art. 2 alin. (1) din Legea serviciului public de alimentare cu energie termică nr. 325/2006.

în sistem centralizat, prin centrale termice și centrale electrice de termoficare, care furnizează energie termică pentru un oraș, o zonă a orașului sau un cartier.

Principalele acte normative ce guvernează organizarea și funcționarea sistemelor și serviciilor publice centralizate de alimentare cu energie termică în România sunt Legea serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare (în continuare „Legea 51/2006”), Legea serviciului public de alimentare cu energie termică nr. 325/2006, cu modificările ulterioare (în continuare „Legea 325/2006”), Legea energiei electrice și a gazelor naturale nr. 123/2012, cu modificările și completările ulterioare (în continuare „Legea 123/2012”) și Legea eficienței energetice nr. 121/2014, cu modificările și completările ulterioare (în continuare „Legea 121/2014”).

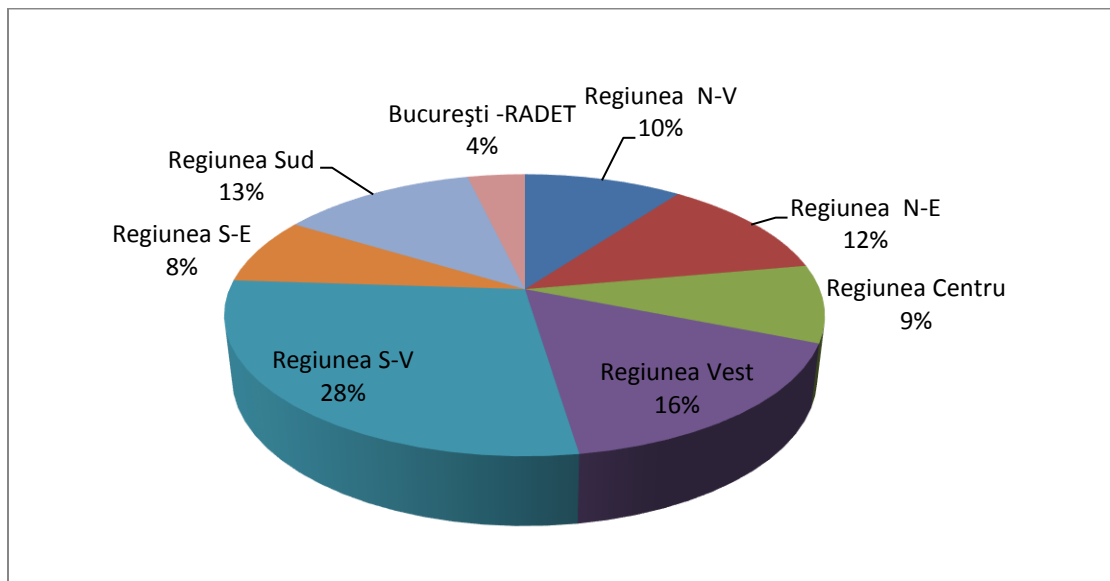
La nivel național, politica în domeniul serviciului public de alimentare cu energie termică se află în competența Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, în colaborare cu Ministerul Energiei și este parte integrantă a politicii energetice a statului român.

La nivelul administrației publice locale, responsabilitățile sunt împărțite între consiliile locale (comunale, orașenești și municipale), consiliile județene, primării și prefecturi, în concordanță cu prevederile Legii nr. 215/2001 privind administrația publică locală. Obligațiile autorităților administrației publice locale sunt înființarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea și controlul serviciului public de alimentare cu energie termică.

În perioada analizată, potrivit datelor și informațiilor obținute de autoritatea de concurență, nu s-au înregistrat variații ale numărului total de operatori care să dezvolte și să pună în funcțiune capacități noi pentru producerea energiei termice.

La nivel național, în anul 2016, capacitățile de producție instalate pentru producerea energiei termice, destinată SACET, au avut următoarea repartizare pe regiunile de dezvoltare: regiunea Sud –Vest cu un disponibil de 28%, regiunea Vest cu 16% capacitate de producție disponibilă, regiunea Sud cu 13%, regiunea Nord-Vest cu 10%, regiunea Centru cu 9% și București cu 4%.

Figura 5.2.1. Centrale termice - capacitățile de producție instalate, disponibile pe regiuni în anul 2016

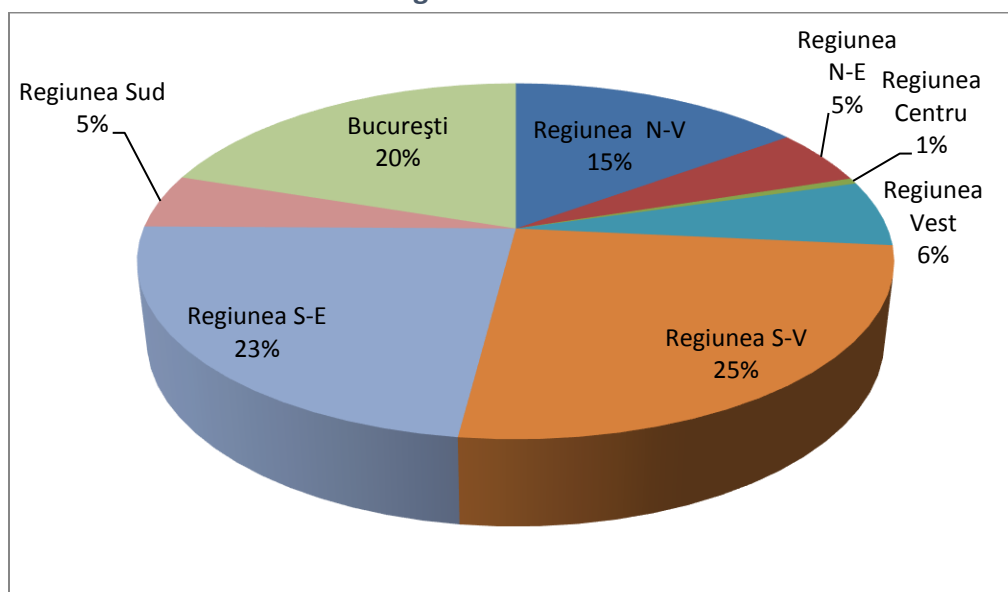

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

În ceea ce privește capacitățile de producție pentru producerea energiei termice în cogenerare, disponibile pe regiuni, se evidențiază regiunea Sud –Vest cu un disponibil de 25% din capacitatea de producție existentă la nivel național, urmată de regiunea Sud-Est cu 23% capacitate de producție disponibilă din totalul existent pentru producerea energiei termice în cogenerare, destinată SACET.

În perioada analizată, nu s-au înregistrat variații ale numărului total de operatori care să instaleze și să pună în funcțiune noi capacități în cogenerare pentru producerea energiei termice. Dimpotrivă, capacitatea de producție instalată și capacitatea de producție în funcțiune au înregistrat ușoare scăderi, ce pot fi corelate cu o reducere a consumului de energie termică.

Figura nr. 5.2.2. Centrale în cogenerare- capacitățile de producție instalate, disponibile pe regiuni în anul 2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Producția de energie termică realizată de producătorii de energie termică (în cogenerare și centrale termice), în perioada 2014-2016, este prezentată în tabelul următor.

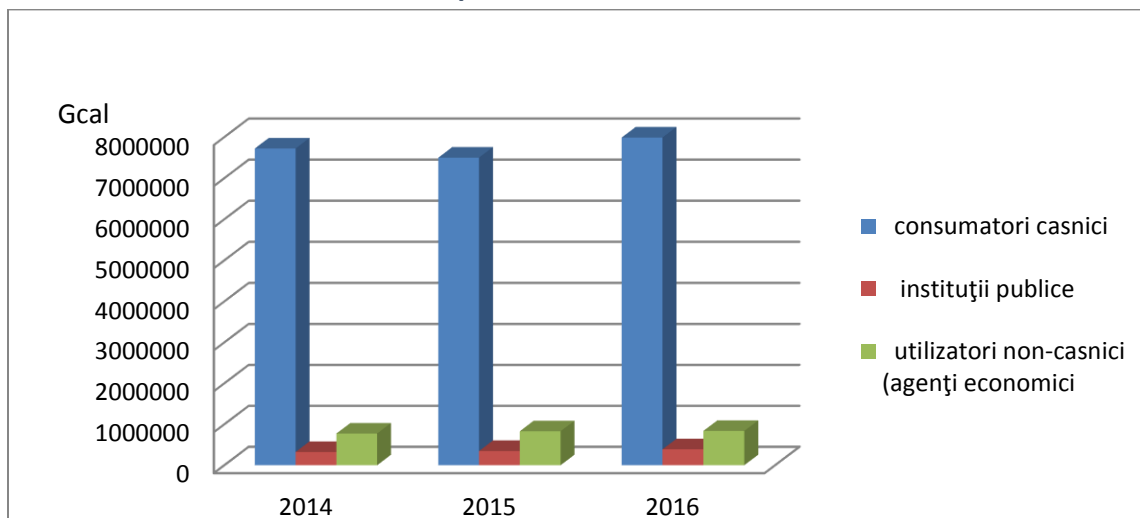
Tabelul nr. 5.2.1. Producția totală de energie termică realizată în perioada 2014-2016

Producția totală de energie termică (Gcal)		
Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016
12.311.651	14.221.039	14.664.243
din care energie termică produsă în municipiul București:		
5.227.378	5.248.974	5.181.603

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Potrivit datelor furnizate de operatorii economici din domeniu, în perioada 2014-2016, producția de energie termică a înregistrat o ușoară creștere, de la 12.311.651 Gcal, în anul 2014, la 14.664.243 Gcal, în anul 2016, cu toate că energia termică comercializată în SACET a înregistrat, în unele regiuni scăderi. Acest fapt poate fi cauzat de pierderile de agent termic din rețelele de transport și distribuție (majoritatea acestora au o vechime de peste 20 de ani).

Figura nr. 5.2.3. Cantitatea de energie termică comercializată la nivel de SACET, defalcată pe tipuri de consumatori

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

În perioada 2014-2016, cantitatea de energie termică comercializată către consumatorii casnici a reprezentat peste 80% din cantitatea totală de energie; instituțiile publice și consumatorii industriali au avut un consum de energie termică de circa 18% din cantitatea totală comercializată la nivelul întregii țări.

În sectorul energiei termice, prețurile și tarifele sunt reglementate, stabilite la nivelul autorităților locale și centrale, avizate de autoritatea de reglementare.

Baza de calcul a prețurilor reglementate¹³ pentru energia termică livrată din centralele de cogenerare care beneficiază de sprijin din partea statului o constituie valorile prețurilor de referință¹⁴, aprobate prin ordin al ANRE.

Subvenția pentru energia termică nu o primesc toate centralele care produc în cogenerare, ci numai acelea care au în administrare și rețeaua de distribuție a agentului termic. Subvenția pentru energia termică este destinată pentru acoperirea pierderilor induse de prestarea serviciilor publice de producție, transport, distribuție și furnizare a energiei termice pentru populație în sistem centralizat. Precizăm că această subvenție se acordă în funcție de disponibilitățile de la bugetul local.

¹³ "Prețul energiei termice aprobat prin decizie a președintelui ANRE, determinat pentru fiecare producător în parte, în funcție de combustibilul majoritar utilizat" – *Metodologia ANRE de stabilire și ajustare a prețurilor pentru energia electrică și termică produsă și livrată din centrale de cogenerare ce beneficiază de schema de sprijin, respectiv a bonusului pentru cogenerarea de înaltă eficiență*.

¹⁴ Prețul energiei termice aprobat în baza art. 22 alin. (1) și (2) din Hotărârea Guvernului nr. [1.215/2009](#), cu modificările ulterioare, prin ordin al președintelui ANRE, determinat pe baza analizei costurilor de producere ale unor centrale termice echivalente.

În funcție gradul de suportabilitate al consumatorilor, prin hotărâri ale autorităților locale se stabilește nivelul subvențiilor acordate.

Ajutorul de stat acordat operatorilor economici care prestează serviciul de interes economic general de producere, transport, distribuție și furnizare a energiei termice în sistem centralizat către populație s-a acordat în baza Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 2917 din 16 octombrie 2009, pentru perioada 2009 – 2015, și a Ordinului comun nr.1121/1075/2014 al Ministrului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și al Ministrului Delegat pentru Buget nr. 1121 din 1 iulie 2014, pentru perioada 2014-2019.

Schemele au fost elaborate în baza prevederilor OG nr. 36/2006, cu modificările și completările ulterioare și ale prevederilor OUG nr. 110/2009 privind acordarea unor ajutoare de stat operatorilor economici care prestează serviciul public de producere, transport și distribuție a energiei termice în sistem centralizat către populație. Schema pentru perioada 2014-2019 a fost elaborată în conformitate cu prevederile Deciziei Comisiei 2012/21/UE din 11 ianuarie 2012.

Ajutorul de stat se acordă sub următoarele forme:

1. alocarea din bugetele locale ale unităților administrativ - teritoriale a unor sume pentru acoperirea integrală a diferenței dintre prețul de producere, transport, distribuție și furnizare a energiei termice livrate populației și prețurile locale ale energiei termice facturate populației;
2. alocarea de la bugetele locale ale unităților administrativ - teritoriale a unor sume pentru acoperirea pierderilor induse de prestarea serviciilor publice de producție, transport, distribuție și furnizare a energiei termice pentru populație în sistem centralizat și neacceptate în preț/tarif.

Valoarea totală a ajutorului de stat acordat în baza celor două scheme, în perioada 2009-2016, a fost în cuantum de 4.534.356 mii lei.

Activitățile de transport, distribuție și furnizare a energiei termice se desfășoară pe baza licențelor emise de către autoritatea de reglementare și trebuie să respecte principiul tratamentului egal pentru toți utilizatorii racordați la rețelele de transport și/sau distribuție a energiei termice.

Infrastructura aferentă termoficării centralizate reprezintă un monopol natural, astfel încât concurența se poate manifesta doar în ceea ce privește administrarea acesteia (alocarea serviciilor de utilități publice se face prin licitație sau altă formă de concurs de oferte).

Autoritățile administrației publice locale sunt libere să hotărască asupra modalității de gestiune a serviciului public de alimentare cu energie termică aflat sub responsabilitatea acestora. Autoritățile administrației publice au posibilitatea de a gestiona, în mod direct, acest serviciu în baza unei hotărâri de dare în administrare sau de a încredința gestiunea acestuia, respectiv toate ori numai o parte din competențele și responsabilitățile proprii privind

furnizarea/prestarea serviciului de alimentare cu energie termică ori a uneia sau mai multor activități din sfera respectivului serviciu, în baza unui contract de delegare a gestiunii.

Încredințarea gestiunii serviciului public, ori a uneia sau mai multor activități din sfera acestuia, către un operator implică încredințarea prestării/furnizării propriu-zise a serviciului/activității, precum și punerea la dispoziție a bunurilor ce compun sistemul de utilități publice aferent serviciului/activității.

Gestiunea serviciului public de alimentare cu energie termică se organizează și se realizează în următoarele modalități:

- a) gestiune directă;
- b) gestiune delegată.

Modalitatea de gestiune a serviciului public de alimentare cu energie termică se stabilește prin hotărâri ale autorităților deliberative ale unităților administrativ-teritoriale, în baza unui studiu de oportunitate, în funcție de natura și starea serviciului, de necesitatea asigurării celui mai bun raport calitate/preț, de interesele actuale și de perspectivă ale unităților administrativ-teritoriale, precum și de mărimea și complexitatea sistemelor de utilități publice.

Modalitatea de gestiune/organizare a serviciului public de producere, transport, distribuție și furnizare a energiei termice în sistem centralizat, adoptată de majoritatea autorităților locale, constă în atribuirea directă a contractului de delegare a gestiunii.

Consiliul Concurenței analizează contractele de delegare a serviciului public de alimentare cu energie termică din punct de vedere al incidenței cu legislația în domeniul concurenței și a ajutorului de stat. Fundamentarea deciziei de delegare a serviciului trebuie să aibă la bază un studiu aprofundat de oportunitate care să stabilească soluțiile optime de delegare a gestiunii. Studiul trebuie să cuprindă analiza tehnico-economică și de eficiență a costurilor de operare pentru furnizarea/prestarea serviciului, precum și pentru administrarea și exploatarea sistemelor de utilități publice aferente, astfel încât rezultatele studiului să permită identificarea sistemului cu cele mai multe avantaje pentru fiecare localitate, atât din punct de vedere al prețului, cât și al calității serviciului prestat și protecției mediului înconjurător.

Pentru a asigura respectarea principiului minimei atingeri aduse concurenței, delegarea gestiunii serviciilor de utilități publice trebuie realizată pe principii concurențiale, prin licitație sau altă formă de concurs de oferte.

Delegarea directă a serviciilor de utilități publice conduce la înlăturarea oricărei forme de concurență pe piețele serviciilor de utilități publice, caracterizate ca fiind piețe de monopol, astfel că trebuie utilizată de autoritățile locale:

- numai ca excepție de la regula procedurii concurențiale;
- numai în cazul în care aceasta a epuizat toate mijloacele prin care ar fi putut delega prestarea serviciului de utilitate publică prin proceduri concurențiale;
- dacă există riscul ca în urma eșuării procedurii concurențiale să apară probleme ce pun în pericol siguranța și sănătatea populației.

Durata contractului prin care se deleagă gestiunea serviciilor de utilități publice trebuie să fie stabilită astfel încât să nu fie limitată libera concurență mai mult decât este necesar pentru garantarea recuperării costurilor asociate investiției.

Având în vedere specificitatea segmentelor pieței de alimentare cu energie termică (producție, transport, distribuție, furnizare), devine evident faptul că mediul concurențial normal trebuie să fie rezultatul adoptării unor strategii locale, bine definite și adaptate nevoilor consumatorilor, care să coreleze modul de funcționare al acestor segmente, scopul final al obiectivelor strategice fiind asigurarea continuității și securității în serviciul de alimentare cu energie termică a locuitorilor, energie de calitate la prețuri suportabile, în condiții de liberă concurență.

În același timp, autoritățile administrației publice locale trebuie să asigure un tratament echitabil pentru toți operatorii, furnizori/prestatori ai serviciilor de utilități publice în general, în vederea desfășurării unei acțiuni coerente și predictibile a acestora.

Autoritatea de concurență recomandă ca autoritățile locale să ia în considerare posibilitatea de fragmentare a rețelelor centralizate de transport și distribuție din marile orașe pentru a permite accesul mai multor operatori care să gestioneze anumite părți ale rețelei de energie termică și care să fie orientați către o administrare eficientă bazată pe indicatori de performanță, în scopul diminuării pierderilor ca urmare a delimitării unor arii geografice reduse.

De asemenea, Consiliul Concurenței recomandă autorităților publice locale să urmărească obiectivele cuprinse în Strategia Energetică a României pentru perioada 2007-2020, care se referă la promovarea de către stat a unor programe de investiții și sprijin pentru autoritatea publică locală, în scopul re tehnologizării și modernizării sistemului de alimentare cu energie termică.

5.3. Sectorul gazelor naturale

În contextul derulării accelerate a procesului de liberalizare, sectorul gazelor naturale din România trece printr-un proces complex de regândire a mecanismelor de funcționare a pieței, proces care a implicat o amplă transformare a cadrului de reglementare secundar, dar și primar.

Construirea piețelor concurențiale în sectorul gazelor naturale prezintă particularități care conduc la diferențieri față de piețele de energie electrică și implicit față de aplicabilitatea modelului de piață din sectorul energiei electrice. Printre elementele care fac distincția între cele două sectoare se numără:

- existența unor diferențe majore între produsul energie electrică și produsul gaze naturale, cele mai importante fiind date de modalitatea de consum, înmagazinare și livrare,

- structura pieței angro de gaze naturale care prezintă un grad de concentrare semnificativ mai mare, cu dominația a doi producători și a existenței, de facto, a unui singure surse de import,
- calendarul de dereglementare a prețurilor gazelor naturale prezintă o deficiență structurală față de cel de dereglementare a prețurilor electricității. Acesta din urmă a fost construit prin creșterea treptată, în pași semestriali, a ponderii volumelor de energie electrică din piața concurențială (la 1 ianuarie 2017, această pondere a devenit deja de 80% din „coșul” consumatorilor casnici). Prin contrast, calendarul de dereglementare a prețurilor gazelor naturale a fost construit, în mod impropriu, prin creșterea a prețurilor gazelor prin decizii administrative anuale.

Existența unei infrastructuri de transport a gazelor care permite într-o foarte mică măsură exportul fizic de gaze naturale, limitând astfel presiunea concurențială și integrarea piețelor, reprezintă un alt element definitoriu pentru piața gazelor din România.

În cadrul investigației privind sectorul gazelor naturale Consiliul Concurenței a realizat o analiză aprofundată a modului de funcționare a piețelor din sector, în perioada 2012- 2016, analiză bazată pe informațiile transmise de un număr de 73 de furnizori activi pe piață în perioada de referință. Raportul investigației include și o radiografie a evoluției cadrului de reglementare european și național precum și a evoluției sectorului gazelor naturale din perspectiva consumurilor, surselor de aprovizionare și a procesului de liberalizare. Analiza din perspectiva concurențială a vizat în principal mecanismele existente pe piețele furnizării angro și cu amănuntul de gaze naturale cuantificând inclusiv impactul reglementărilor asupra piețelor concurențiale. În urma analizei au fost evidențiate o serie de disfuncționalități și au fost formulate propuneri și recomandări aferente acestor constatări.

5.3.1. Sursele de aprovizionare: producție internă, import, export

Cantitatea totală de gaze naturale extrasă în România s-a situat pe un trend ascendent în perioada 2012-2015, înregistrându-se o creștere de circa 3,5%. Creșterea a fost determinată, în cea mare parte, de majorarea producției micilor producători, aceștia înregistrând cumulativ o majorare cu [50% - 60%] a producției realizate în această perioadă. În anul 2016 cantitățile de gaze naturale extrase au înregistrat o scădere de circa 11% generată, în principal, de reducerea producției Romgaz.

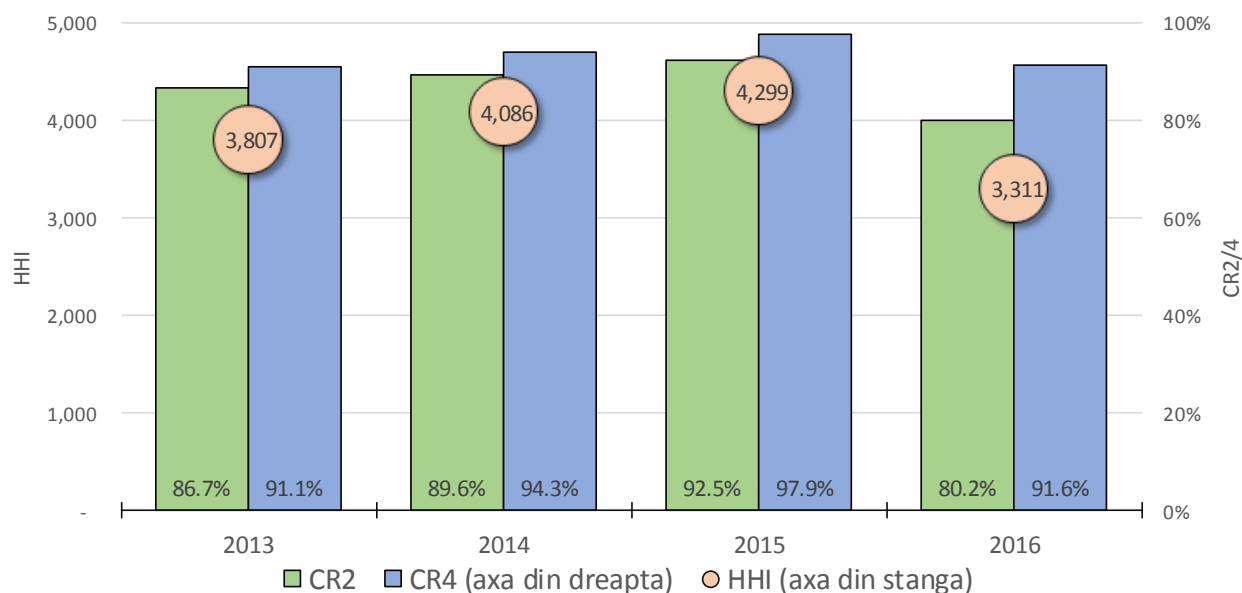
Cererea totală de gaze naturale pe piața românească a înregistrat un declin accentuat, de circa 16% în perioada 2012-2015 cauzat, pe de o parte, de restrângerea activității industriale și, pe de altă parte, de măsurile de eficientizare a consumurilor atât la nivelul întreprinderilor cât și la nivelul locuințelor (programul de anvelopare a clădirilor). Anul 2016 a adus o ușoară revigoare de circa 2% a consumului național ajustând contracția consumului pe ansamblul întregii perioade de analiză (2012-2016) la 15%.

Cei mai importanți producători din România sunt Romgaz și OMV Petrom, aceștia deținând în medie, pe perioada de analiză, o pondere cumulată de aproximativ 95% din totalul producției de gaze naturale extrase anual.

În sectorul de upstream al gazelor naturale numărul întreprinderilor active este relativ limitat. În plus, se remarcă poziția importantă pe piață, prin dimensiunea foarte ridicată, apropiată și stabilă în timp a primilor doi jucători, ceea ce conduce la un grad ridicat de concentrare a pieței.

Evoluția anuală a câtorva indicatori ai gradului de concentrare pentru producția de gaze naturale, 2013-2016.

Figura 5.3.1. Evoluția gradului de concentrare economică, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

În perioada 2013 - 2015, gradul de concentrare a pieței, exprimat atât prin intermediul HHI, cât și a celor două rate de concentrare (CR2 și CR4), a crescut constant. În anul 2016, pe fondul creșterii semnificative a cantităților importate, gradul de concentrare a pieței a înregistrat o scădere importantă, în special ca urmare a expansiunii importurilor față de anul 2015. Cu toate acestea, gradul de concentrare la nivelul surselor primare de aprovizionare cu gaze naturale din România rămâne foarte ridicat, indiferent de indicatorul utilizat în evaluare: $HHI > 3000$, $CR2 > 80\%$, $CR4 > 90\%$.

Piața producției de gaze naturale din România a fost una extrem de concentrată în intervalul analizat (2013-2016) și cel mai probabil își va păstra caracterul duopolist și în perioada următoare, ceea ce necesită continuarea monitorizării din partea autorității de concurență.

Cantitățile de gaze naturale rezultate în urma activității de producție au fost comercializate de producători atât în sectorul reglementat, cât și în cel concurențial. Accelerarea procesului de liberalizare a pieței și-a pus amprenta asupra evoluției volumelor de gaze naturale comercializate

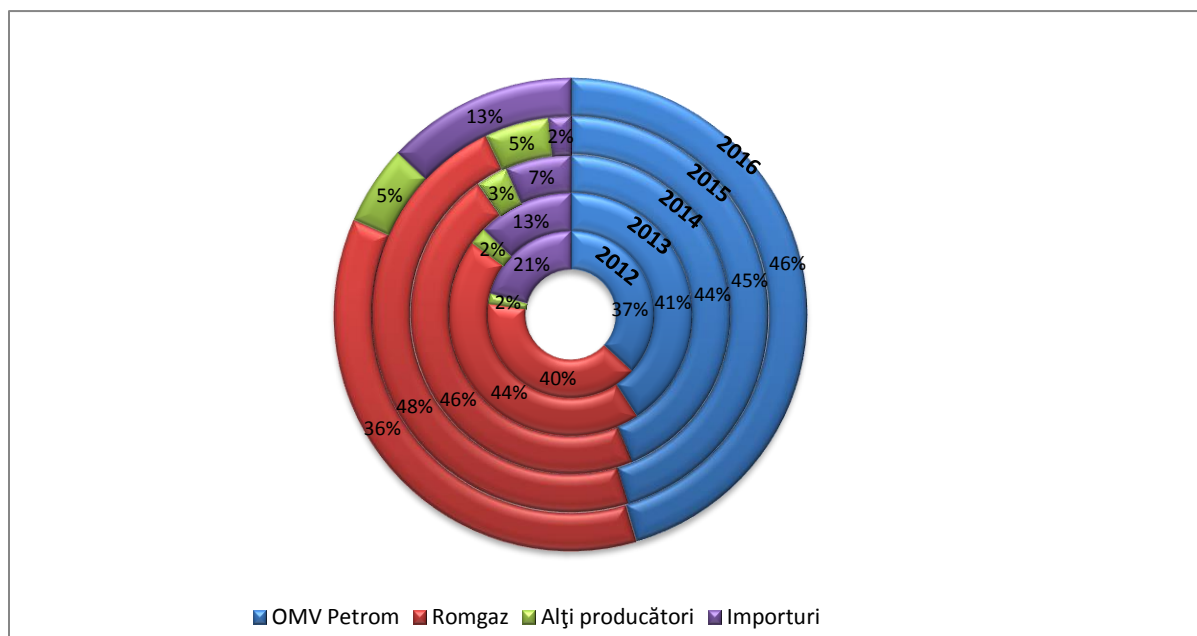
În cele două sectoare menționate, trendul de creștere a sectorului concurențial în detrimentul celui reglementat fiind demonstrat de cantitățile tranzacționate în cadrul fiecăruia dintre acestea.

Consumul de gaze naturale din România a fost acoperit în perioada 2012-2016 din două surse: producția internă și import. În ceea ce privește importurile, Federația Rusă constituie principala sursă de proveniență a acestora.

În perioada 2012-2015 importurile de gaze naturale s-au situat pe un trend descendent ca urmare a contracției consumului de gaze naturale, la nivel național. Anul 2016 a marcat o ieșire din tipare prin inversarea, în premieră, a raportului preț din producția internă/preț din import. Consecința directă a scăderii prețului gazelor din import sub nivelul celor din producția internă a fost majorarea cantităților de gaze importate. Schimbările survenite pe piața gazelor naturale în anul 2016, respectiv reducerea prețurilor gazelor din import sub nivelul celor din producția internă și menținerea nivelului scăzut al cererii, au evidențiat faptul că importurile vor exercita o presiune concurențială din ce în ce mai mare asupra producției interne, cu efect de diluare a puterii de piață a producătorilor români.

Cu toate acestea, principala sursă de gaze naturale pentru consumatorii din România a fost reprezentată, pe întreaga perioadă de analiză, de cei doi mari producători, Romgaz și OMV Petrom.

Figura 5.3.2. Ponderea surselor de gaze naturale existente la nivelul pieței în perioada 2012-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Exporturile de gaze naturale au început din anul 2013 și s-au situat la cote modice, cauza principală fiind lipsa unei infrastructuri adecvate și necesitatea unui volum ridicat de investiții pentru dezvoltarea acestora.

Infrastructura limitată de export reprezintă o barieră structurală semnificativă la intrarea pe piața producției de gaze naturale și, implicit, în dezvoltarea de noi exploatare de gaze, barieră accentuată pe parcursul perioadei de analiză de modificarea condițiilor de piață. Lipsa unei strategii coerente de dezvoltare economică care să conducă la proiecții consolidate privind evoluția pe termen lung a consumului de gaze naturale la nivel național nu este de natură a încuraja investițiile în sectorul de upstream.

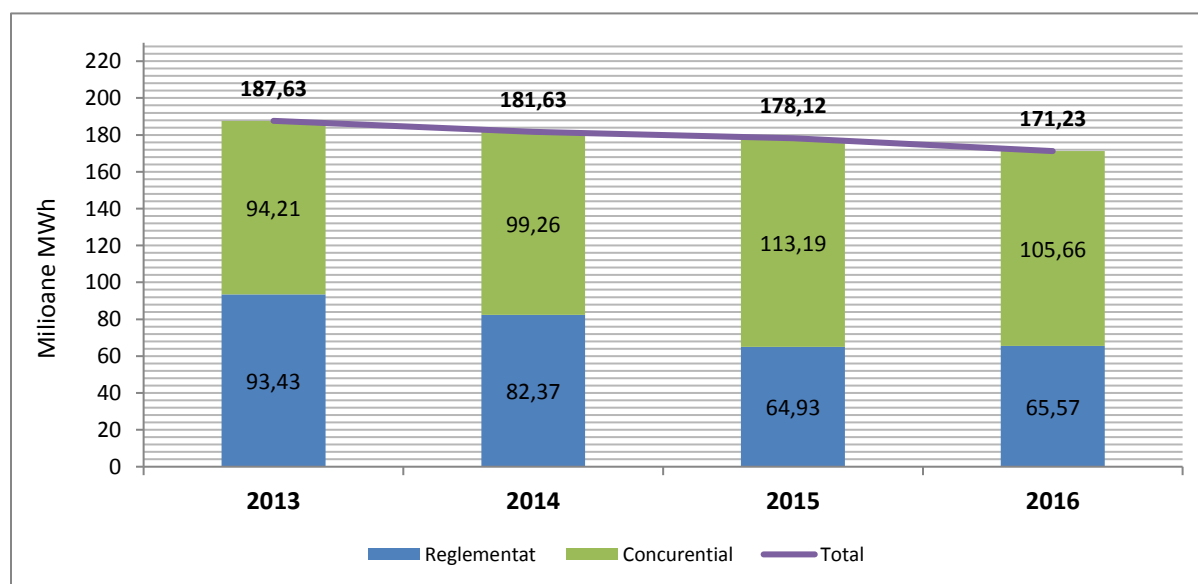
5.3.2. Activitatea de furnizare

În perioada de analiză (2012-2016) pe piața furnizării gazelor naturale în regim concurențial au existat restricții comerciale derivate din reglementările aferente procesului de tranziție de la o piață reglementată la o piață liberă. Prin urmare, condițiile de comercializare în regim concurențial nu au reflectat în totalitate/în mod real opțiunea liberă a participanților la piață cu privire la modul de operare/tranzacționare pe piață.

În perioada de analiză evoluția volumelor de gaze naturale comercializate la nivelul întregii piețe reflectă o scădere de 16%.

Urmare a procesului de liberalizare, în perioada 2013-2016, s-a înregistrat o reducere a volumelor comercializate în regim reglementat (cu 30%) în paralel cu majorarea cantităților comercializate în regim concurențial (cu 13%).

Figura 5.3.3. Cantitățile de gaze naturale comercializate în regim reglementat/concurențial, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Primii patru furnizori ca mărime din punct de vedere al cantităților comercializate la nivelul întregii piețe sunt Romgaz, OMV Petrom Gas, Engie și E.ON Energie. Vânzările cumulate ale acestora au oscilat, în perioada de analiză, între [80% și 90%] din totalul cantităților de gaze naturale comercializate.

Furnizorii care au comercializat cantități de gaze naturale ce au depășit 1% din totalul vânzărilor de gaze naturale din România pe toată perioada de analiză au fost Wier România, Conef Gaz și Amromco Energy. Alți furnizori au avut ponderi de peste 1% numai în anumite intervale ale perioadei de analiză: Stratum Energy (începând din 2014), Arelco Power (în 2012 și 2013) și Met România (în 2013 și 2014).

Furnizarea în regim reglementat a fost asigurată în anul 2016 de un număr inițial de 38 de operatori, respectiv 37 începând cu data de 30 septembrie 2016. Având în vedere că furnizarea în regim reglementat a fost asigurată de furnizorii care provin din grupurile de întreprinderi ce dețin și societățile de distribuție și de furnizorii care au și activitate de distribuție, numărul acestora nu a înregistrat fluctuații semnificative în perioada de analiză.

Consumul clienților finali reglementați a înregistrat în perioada 2012 - 2016 o scădere de circa 40%, în principal ca urmare a procesului de liberalizare și, implicit, a transferului clienților finali în zona de furnizare în regim concurențial. Diminuarea consumurilor este și rezultatul extinderii măsurilor de eficiență energetică (anveloparea locuințelor).

Furnizarea în regim reglementat a fost realizată în baza unui mecanism prin care se asigura trasabilitatea cantităților de gaze naturale puse la dispoziția pieței de către surse (producători), preluate de furnizorii care aveau consumatori în regim reglementat și ajunse în consumul acestora. Pentru asigurarea integrală a consumurilor în regim reglementat, cantitățile erau completate cu gaze din import în procentul stabilit de autoritatea de reglementare. Rigurozitatea în monitorizarea cantităților de gaze naturale puse la dispoziție de către producători și ajunse în consumurile reglementate a fost o rezultată a condițiilor de comercializare specifice cu privire la prețuri.

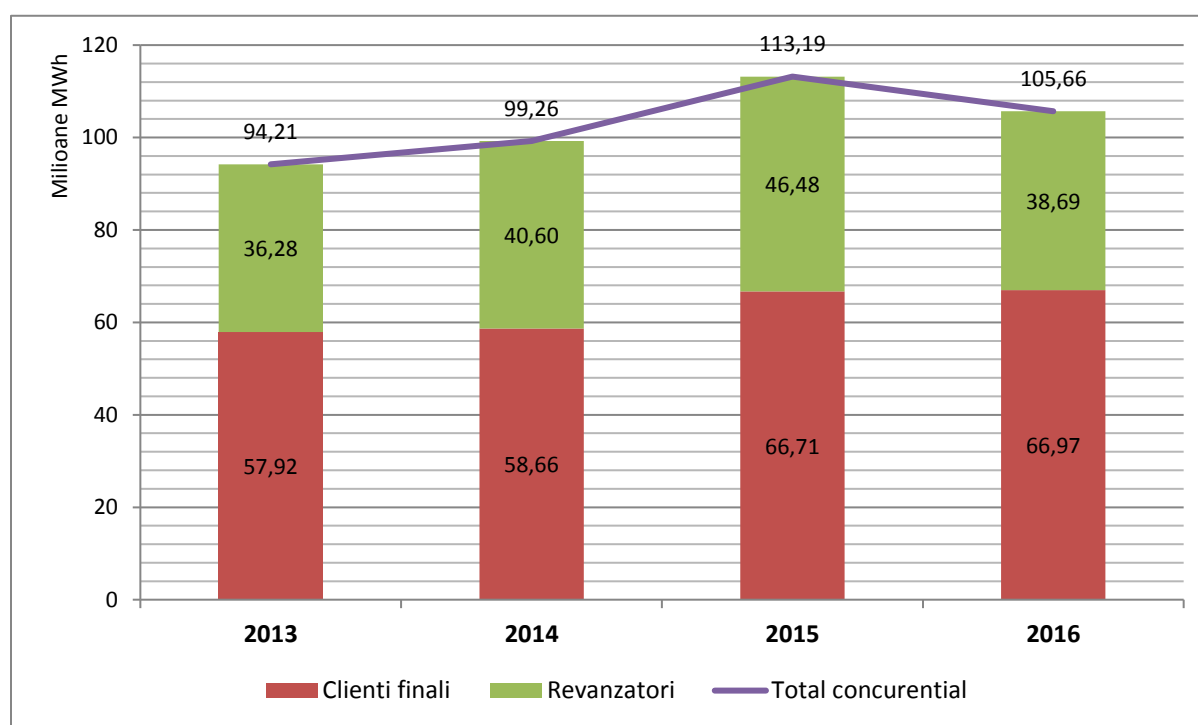
Existența mecanismului prin care s-au asigurat sursele de gaze din producția internă ce aveau ca destinație consumurile reglementate a creat premisele unui potențial risc cu privire la respectarea destinației cantităților puse la dispoziția pieței concurențiale de producători.

Principalele surse care au asigurat consumurile în regim reglementat au fost producătorii (direct sau prin afiliat) Romgaz, OMV Petrom Gas și Amromco. Cumulat, minimul asigurat de cei trei operatori din totalul consumurilor reglementate, în perioada 2013-2016, a fost de 85%. Pe piața furnizării cu amănuntul în regim reglementat primii doi furnizori, GDF Suez Energy România (în prezent Engie) și E.ON Energie România, dețin împreună o cotă de circa 90%, fiind observată o tendință de egalizare a pozițiilor pe piața reglementată.

În piața concurențială, tranzacțiile comerciale cu gaze naturale pot fi realizate angro (între furnizori) sau cu amănuntul (între furnizori și clienții eligibili), iar prețurile se formează pe baza cererii și a ofertei, ca rezultat al mecanismelor concurențiale. Comercializarea gazelor pe piața concurențială se face prin contracte bilaterale și/sau pe piețele centralizate.

Raportat la cantitățile anuale de gaze naturale comercializate în regim concurențial, se poate observa că vânzările destinate pieței cu amănuntul au reprezentat circa 59% - 64% din totalul vânzărilor în regim concurențial, ceea ce înseamnă că o parte semnificativă a pieței cu amănuntul este aprovizionată direct de către producătorii interni.

Figura 5.3.4. Cantitățile de gaze naturale vândute pe piețele angro și cu amănuntul, în regim concurențial, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Producătorii sau afiliații acestora, prezenți în calitate de furnizori atât pe piața angro, cât și pe piața cu amănuntul, sunt Romgaz și OMV Petrom Gas. În funcție de strategia proprie, aceștia comercializează cantitățile de gaze naturale în regim concurențial fie către revânzători, fie către clienți finali. Romgaz și OMV Petrom Gas sunt furnizorii-producători care au capacitatea de a furniza gaze naturale oricărui consumator din România, alături de furnizorii tradiționali Engie și E.ON Energie.

În perioada de analiză, condiționalitățile generate de existența regimului reglementat au determinat obligații inclusiv pe piața furnizării în regim concurențial. Furnizarea în regim concurențial s-a realizat pornind de la un set de obligații (obligația de "bandă", obligația de stoc

minim, „coșul de gaze”) care au condus la o limitare privind libertatea de comercializare/operare a furnizorilor.

5.3.2.1. Piața furnizării angro în regim concurențial

Pe piața angro, oferta este reprezentată de sursele primare pentru asigurarea cererii interne de gaze naturale, respectiv producția internă și importurile, precum și de furnizorii licențiați care realizează o activitate de intermediere între oferta și cererea de gaze naturale sau comercializează gaze naturale între ei din diverse motive comerciale (oportunități de moment, echilibrare etc.). Prin urmare, oferta pe angro include încă o verigă în lanțul dintre oferta primară și cererea clienților finali, așa numita intermediere. Din perspectiva cererii, furnizorii care cumpără pe piața angro pot opta fie pentru achizițiile directe de la producători/afiliați și importatori, fie pentru achiziții de la acești intermediari care revând gazele naturale, alegerea fiind influențată de elemente ce țin de puterea financiară, cantități contractate, condiții contractuale. În același timp, în subsidiar ar exista un al doilea palier de comercializare angro, unde interacționează furnizorii care achiziționează gazele naturale din sursa primară și alți furnizori mai mici.

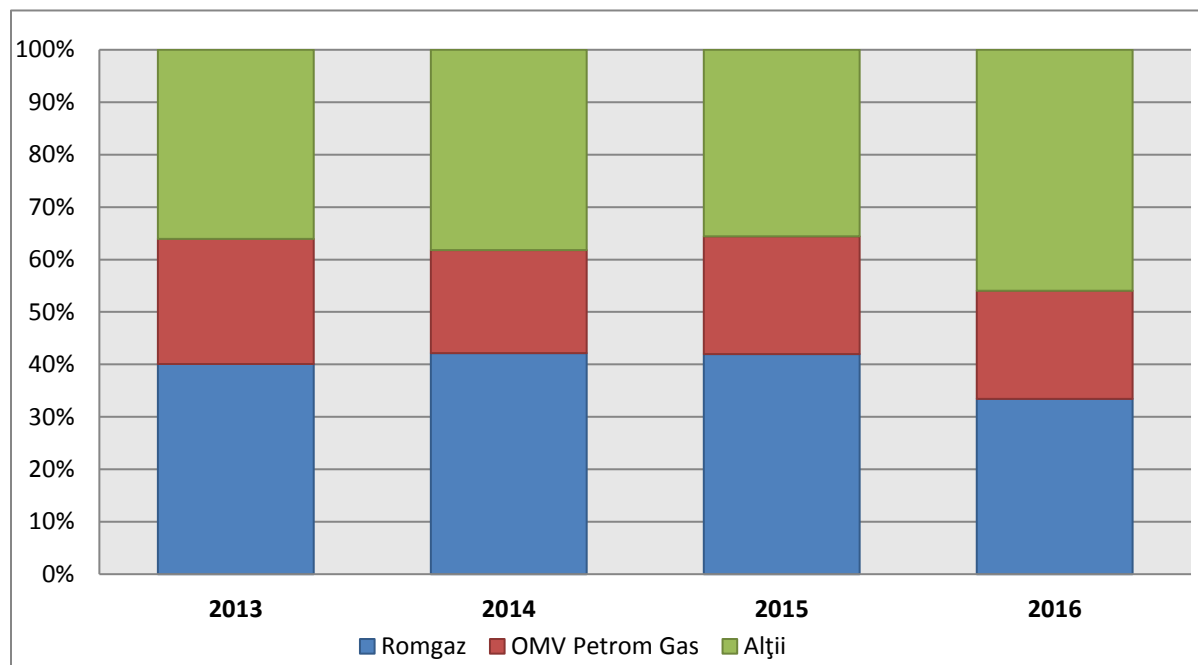
Piața furnizării angro în regim concurențial a înregistrat, în perioada de analiză, o creștere a numărului de furnizori activi cu aproape 40%, astfel că la nivelul anului 2016 numărul acestora ajunsese la 46.

În perioada de analiză, cantitățile de gaze naturale comercializate pe piața angro au reprezentat între 37% și 41% din totalul cantităților de gaze naturale vândute în regim concurențial (angro și vânzări cu amănuntul). Raportat la o dimensiune a pieței angro dată de suma tuturor tranzacțiilor angro de gaze naturale, care include nu numai cantitățile puse în piață de surse (producători și importatori) și care ajung în consumul final, ci și pe cele vehiculate între revânzători, cotele cumulate ale primilor doi furnizori au reprezentat între [50% și 65%].

Romgaz a deținut cea mai mare cotă de piață, respectiv între [35-45]% până în 2015, cu o scădere abruptă în 2016. În perioada 2013-2016, Petrom Gas a avut o cotă de piață cuprinsă între [20% - 30%]. Deși s-a înregistrat un ecart semnificativ între cei doi furnizori care au și calitatea de producători/afiliați, tendința ultimilor doi ani a fost de diminuare a intervalului. Scăderea cotei de piață deținute de Romgaz în anul 2016 a fost cauzată de oprirea unei părți a producției, ca urmare a conjuncturii pieței.

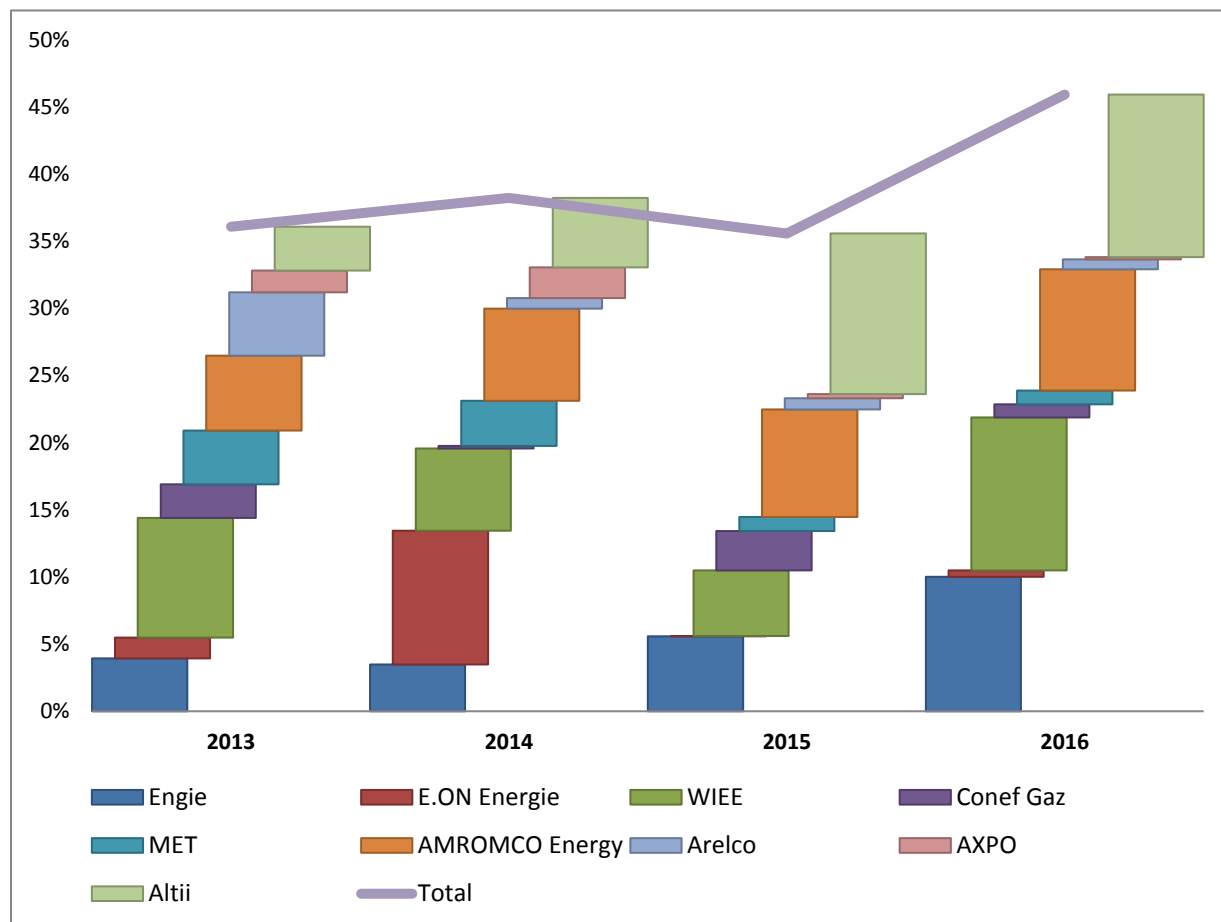
Amromco, al treilea producător ca mărime, a înregistrat an de an o creștere a cotei de piață, iar în perioada 2013-2016 aceasta s-a situat în intervalul [5%-10%]. În cazul celor doi mari furnizori tradiționali, Engie și E.ON Energie, se observă o abordare diferită a acestui palier de piață. În timp ce Engie a înregistrat o majorare a cotei pe piața angro, în aceeași perioadă vânzările E.ON Energie au fost reduse, având în vedere că au fost realizate doar pentru optimizarea portofoliului în cadrul unor oportunități conjuncturale.

Figura 5.3.5. Evoluția cotelor principalilor furnizori de gaze naturale pe piața angro în regim concurențial, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Figura 5.3.6. Evoluția cotelor furnizori de gaze naturale pe piața angro în regim concurențial (alți vânzători), în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

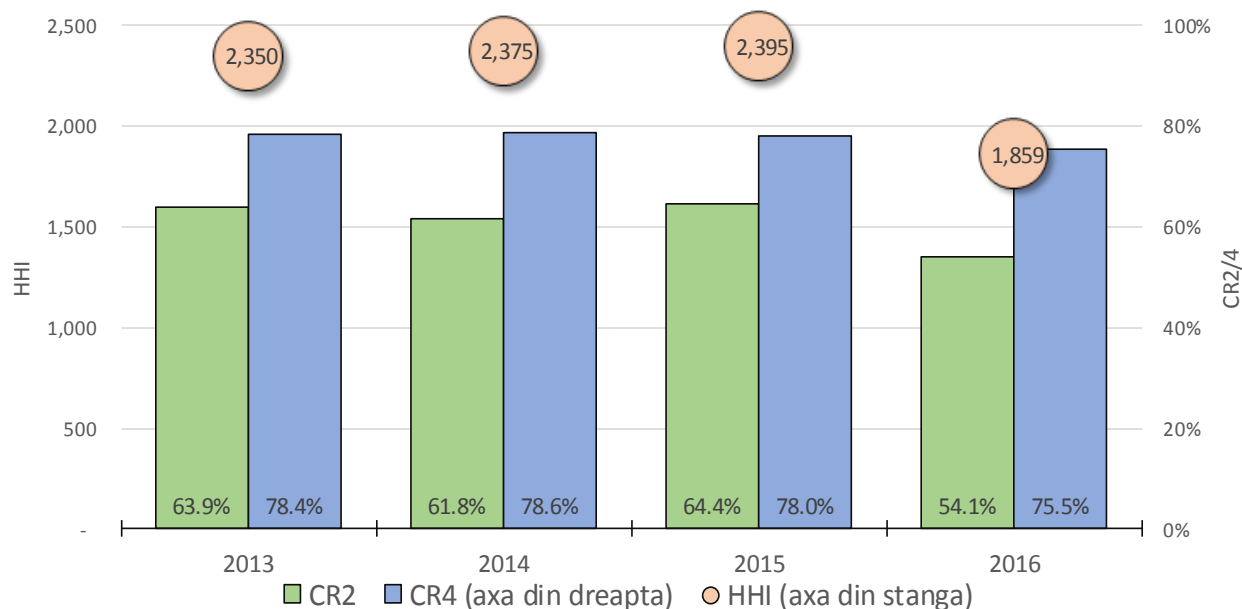
În perioada 2013 – 2015, piața furnizării angro în regim concurențial a înregistrat un grad ridicat de concentrare cu valori ale indicelui HHI de peste 2300 de unități pentru ca în anul 2016 să se înregistreze o scădere a HHI până la aproximativ 1860.

Scăderea importantă (de peste 530 de unități) a HHI din anul 2016 a fost rezultatul reducerii prezenței pe piață a celor doi mari producători, în special Romgaz, concomitent cu creșterea prezenței pe această piață a altor furnizori. Date fiind valorile HHI, în anul 2016 piața furnizării angro de gaze naturale din România devine o piață cu concentrare medie, după ce anterior putea fi privită drept o piață puternic concentrată.

Reducerea recentă a gradului de concentrare pe piață reiese și din analiza ratelor de concentrare (en. concentration ratio, CR). Chiar dacă, pe întreaga perioadă analizată, principalii producători de gaze naturale din România, Romgaz și OMV Petrom (prin afiliat), sunt și rămân și principalii participanți pe piața furnizării angro, CR2 se reduce. Scăderea prezenței pe piața

furnizării angro a celor doi producători autohtoni de gaze naturale este compensată în special de avansul altor doi furnizori, fapt pentru care CR4 rămâne relativ constant în intervalul 2013-2016.

Figura 5.3.7. Evoluția gradului de concentrare economică pe piața furnizării angro, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

Tendința recentă pe piața furnizării angro în regim concurențial din România pare a fi de echilibrare a principalilor jucători. Reducerea prezenței celor doi mari producători este suplinită de creșterea importanței a doi furnizori de gaze naturale, ceea ce face ca HHI și CR2 să se reducă puternic în anul 2016. CR4 rămâne la valori relativ ridicate, peste 75%, păstrându-se astfel caracterul oligopolist al acestei piețe.

Din perspectiva condițiilor existente pe piață, s-a evidențiat faptul că pe perioade limitate de timp, în perioada sezonului rece, sursele de gaze naturale aflate la dispoziția pieței au o flexibilitate limitată. Pe perioada rece sursele de gaze naturale sunt producția internă curentă, importul curent și gazele din depozitele de înmagazinare. Nefuncționarea uneia dintre cele trei surse poate conduce la probleme în aprovizionare, mai ales în contextul creșterii consumului de gaze naturale specific perioadei de iarnă.

Piața furnizării angro în regim concurențial s-a structurat pe două paliere, existând furnizori care achiziționează gazele naturale direct de la surse (producție internă/import) și furnizori care realizează achizițiile de gaze de la ceilalți furnizori. Structurarea pieței angro pe cele două paliere a rezultat ca urmare a decalajelor importante existente la nivelul revânzătorilor prin prisma capacității de finanțare. Astfel, există furnizori care nu dispun de suficiente lichidități pentru a achiziționa gazele naturale în condițiile solicitate de deținătorii de surse (termene de plată,

flexibilitate, dimensiunea cantităților scoase la vânzare) având în vedere că recuperarea contravalorii gazelor livrate consumatorilor se realizează la un moment ulterior.

În perioada de analiză se remarcă o evoluție pozitivă cu privire la posibilitatea accesării directe a surselor de gaze de către furnizori. Astfel, numărul furnizorilor care au achiziționat gaze direct de la producători/afiliat s-a dublat în perioada 2012-2016.

Creșterea numărului de furnizori care au achiziționat direct de la producători/afiliat reflectă un trend de ajustare a modului de comercializare a gazelor naturale provenite de la cei doi mari producători, prin fragmentarea cantităților oferite.

Pe piața furnizării angro în regim concurențial, pe întreaga perioadă de analiză, modalitatea dominantă de comercializare a fost contractarea bilaterală, ceea ce a determinat reducerea gradului de transparență. Consecința directă a lipsei de transparență a fost lipsa oricăror referințe de preț.

Având în vedere evoluțiile pieței în perioada de analiză se remarcă totuși că, față de perioada 2012 – 2014, când piața a funcționat exclusiv pe bază de tranzacții bilaterale, începând cu anul 2015 debutează procesul de transparentizare a pieței odată cu introducerea obligațiilor de tranzacționare pe piețele centralizate.

Elemente negociate în contractele de achiziții

Pe perioada de analiză piața furnizării angro în regim concurențial a parcurs o etapă de modelare a procesului de contractare din punct de vedere al condițiilor/ elementelor ce fac obiectul negocierilor în contractele bilaterale, modelare rezultată din evoluția cadrului legislativ. Prețul a devenit elementul central al negocierilor în achizițiile bilaterale de la producători după data de 1 ianuarie 2015, având în vedere că până la acel moment prețurile aveau ca referință nivelele stabilite în calendarul de liberalizare.

Odată cu implementarea prevederilor Codului Rețelei, rolul unora dintre elementele ce făceau obiectul negocierilor bilaterale pe piața angro s-a accentuat, devenind prioritar. Astfel, gradul de flexibilitate a cantităților contractate este un element care a căpătat o importanță deosebită în negocierea contractelor de achiziții aproximativ similară cu cea a prețului. De asemenea, negocierea cu o acuratețe cât mai ridicată a cantităților achiziționate, prin raportare la consumurile generate de portofoliul de clienți al respectivului furnizor, a devenit esențială, în condițiile în care până la aplicarea prevederilor Codului Rețelei obligațiile de plată rezultate din procesul de contractare se refereau strict la achitarea contravalorii gazelor efectiv consumate de clienții finali. Tot ca urmare a modificărilor survenite prin aplicarea prevederilor Codului Rețelei a apărut nevoia de contracte pe termen mai scurt de o lună, precum și de contracte de echilibrare.

Pe piața furnizării angro există o diferențiere a condițiilor de contractare în cazul achizițiilor realizate de la producători față de cele realizate de la revânzătorii care nu au și calitatea de producători. Ca regulă generală, în cazul achizițiilor de la revânzători, se poate asigura o

flexibilitate mai mare a cantităților comparativ cu achizițiile de la producători, ceea ce conduce la posibilitatea preluării de către cumpărător a unor cantități mult mai bine dimensionate pe specificul de consum al propriilor clienți și implicit o gestionare mai bună a dezechilibrelor.

Referințe de preț pe piața angro

Prețul de achiziție al gazelor naturale pe piața furnizării angro în regim concurențial s-a raportat, până la 1 ianuarie 2015, la prețul de achiziție, stabilit administrativ conform calendarului de liberalizare, pentru consumatorii a căror furnizare se realiza în regim reglementat (casnic, noncasnic). Practic, de la acel moment a debutat procesul de formare a prețului gazelor din producția internă ca rezultat al cererii și ofertei.

Începând cu anul 2015, odată cu liberalizarea pieței interne pentru clienții noncasnici referințele de preț obișnuite au devenit neclare. Pentru segmentul protejat (casnici și asimilați) a existat până în martie 2017 un preț reglementat pentru gazele din producția internă și există prețul de import publicat de ANRE. Pentru segmentul neprotejat (noncasnici) există prețurile publicate ex-post de către ANRE (cu un decalaj față de luna la care se referă).

În cazul achizițiilor de gaze din import, referințele pentru întreaga piață erau prețurile de import, care de regulă erau disponibile ex-post (publicate în rapoartele de monitorizare ale ANRE) și care nu erau transparente ex-ante pentru toți operatorii din piață decât în măsura în care aceștia dețineau contracte forward de import cu prețuri definite.

Pe măsura consolidării segmentului concurențial și extinderii modalității de comercializare prin platformele centralizate, acestea au început să ofere prima indicație de preț. Totuși, această indicație de preț este la un nivel general, brut, fără a fi ajuns să asigure transpunerea cu acuratețe a tuturor condițiilor de comercializare. Referințele oferite de platformele centralizate, în perioada 2015-2016, nu au reprezentat un indicator/semnal real de preț în condițiile unei lichidități scăzute și a unei transparențe insuficiente.

În lipsa unor referințe acceptate de întreaga piață, un element de la care s-a pornit ca indicație de preț în construirea portofoliilor de achiziții ale furnizorilor a fost prețul de vânzare la consumatorul final. Multe dintre contractele clienților finali sunt negociate pentru o perioadă de un an, înainte ca volumele respective să fie achiziționate. Prin urmare, prețurile încheiate cu clienții finali au reprezentat, la rândul lor, un indicator în procesul de stabilire a prețului de achiziție.

Piața furnizării angro încă parcurge etapa de tatonare în privința construirii/oferirii unor referințe de preț care să reflecte cât mai fidel condițiile de comercializare existente în piață la momentul contractării. Prețurile din contractele bilaterale pe piața furnizării angro au fost rezultatul unor negocieri directe care nu au reflectat un set de condiții standard raportate în urma negocierilor la conjunctura de moment a pieței (raport cerere/ofertă).

Modificarea cadrului legislativ prin OUG 64/2016 a condus, începând cu precădere din anul 2017, la impulsivitatea tranzacționării pe piețele centralizate și, deși procesul de construire a

unor referințe de preț care să reflecte corect raportul dintre cerere și ofertă și condițiile reale de contractare este în derulare, prețurile rezultate din tranzacțiile pe piețele centralizate sunt considerate un prim indicator pentru participanții la piață.

Elemente care influențează prețul pe piața angro

Principalele elemente care influențează prețul de achiziție pe piața furnizării angro sunt cantitatea, flexibilitatea, perioada contractuală, termenul de plată. Alte elemente de influență sunt, în cazul contractării bilaterale, istoricul relațiilor contractuale și bonitatea financiară, iar în cazul tranzacțiilor încheiate pe platformele centralizate, garanțiile financiare.

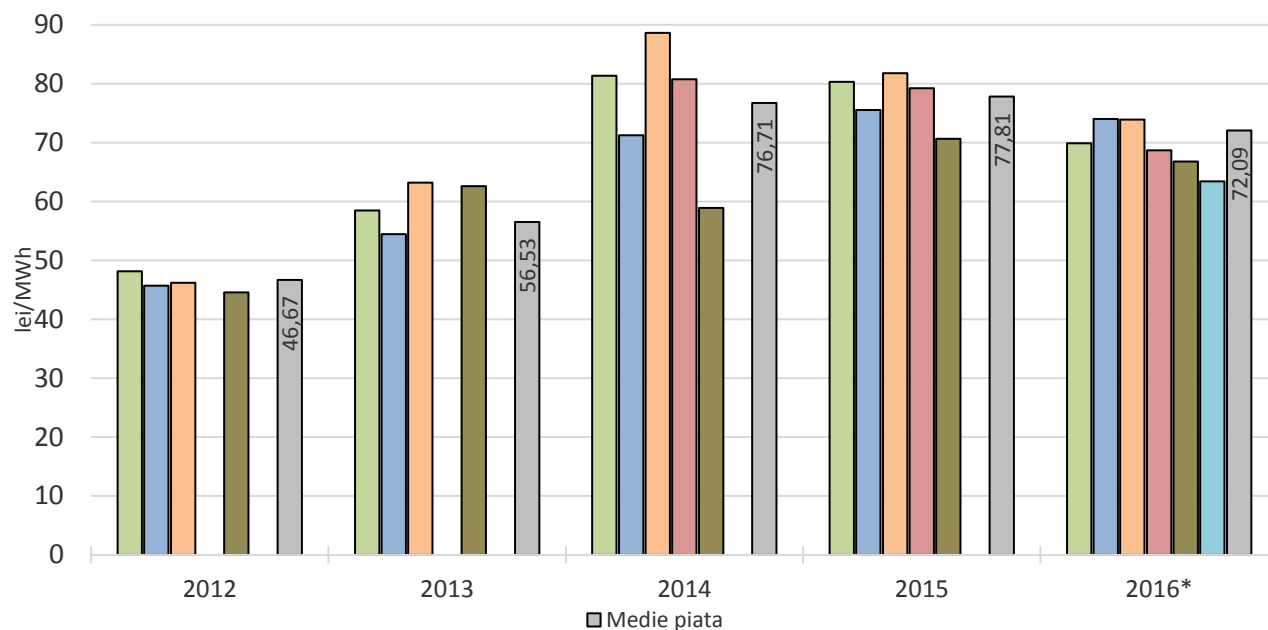
Alte elemente care mai pot influența prețurile se referă la tipul de gaze naturale (intern/import curent, intern/import din înmagazinare), punctul de livrare (la intrare în SNT/în SNT/la ieșire din SNT), servicii asociate (transport/înmagazinare/distribuție/echilibrare), tip preț (fix sau variabil).

De asemenea, pentru contracte cu durate mai mici de un an, perioada pentru care se contractează (vară, iarnă) este foarte importantă (iarna prețurile sunt semnificativ mai mari), iar pentru contracte similare termenul de plată și/sau garanția diferențiază prețul. Pentru contractele încheiate pentru aceeași lună de livrare diferențele de preț pot proveni din cantitate și flexibilitate. Prețul mai este influențat și de factori conjuncturali care reflectă condițiile existente în piață la momentul încheierii contractelor: cantitățile disponibile pe care le au producătorii, prețul gazelor naturale din import, existența unor cantități excedentare pe care furnizorii preferă să le vândă - pentru a nu fi penalizați pentru nerespectarea obligației de preluare sau pentru a nu înregistra costuri de înmagazinare - reducând prețul uneori chiar sub prețul de achiziție (tranzacțiile spot).

Piața furnizării angro nu este caracterizată de contracte standard, ceea ce a condus la existența unei multitudini de forme de contracte și produse aferente care, în fapt, reflectă nevoile specifice ale părților contractuale. Prețurile sunt rezultatul mixului de surse contractate (import/producție internă), al provenienței gazelor (curent/înmagazinare) și al condițiilor de contractare. Având în vedere că cererea pe piață este asigurată preponderent din producția internă curentă, rezultă că formarea prețului pe piața angro are ca nucleu prețul cu care producătorii vând gazele naturale.

Evoluția prețului mediu ponderat al gazelor naturale din producția internă, comercializate de producători:

Figura 5.3.8. Evoluția prețului mediu ponderat al gazelor naturale din producția internă, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

În contextul procesului de liberalizare, prețul gazelor naturale din producția internă s-a situat pe un trend ascendent în perioada 2012 - 2015, marcând o creștere de circa 67% la nivelul mediei ponderate. Excepție a făcut anul 2016 când, în contextul internațional de scădere a prețurilor gazelor naturale, prețul gazelor din producția internă s-a diminuat la nivelul mediei ponderate cu 8% față de anul 2015.

Prețul mediu al gazelor naturale din import s-a situat în perioada 2012 - 2015 peste media ponderată a prețului gazelor din producția internă comercializate de producători, cu mențiunea că ecartul dintre cele două prețuri s-a diminuat cu 67% în 2015 față de 2012. În anul 2016, în premieră, prețul mediu al gazelor din import a fost mai mic (cu circa 4%) față de cel al gazelor naturale din producția internă.

Deficiențe/Bariere la intrarea pe piață

Una din principalele bariere la intrarea pe piața furnizării este volatilitatea cadrului de reglementare, care are drept consecință necesitatea alocării de resurse suplimentare. Lipsa de predictibilitate cu privire la cadrul legislativ a necesitat o adaptare conjuncturală a furnizorilor, influențând relațiile comerciale dintre toți participanții la piață și determinând o incoerență în ofertare și achiziții.

Structura pieței la nivelul surselor de aprovizionare (numărul mic de concurenți la nivelul surselor de aprovizionare) constituie, în opinia furnizorilor, o barieră semnificativă pe piața furnizării angro, ce are ca efect o tendință de reducere a diferențelor între prețurile de cumpărare.

Intrarea pe piață a unor noi furnizori poate fi dificilă din perspectiva asigurării cantităților de gaze pentru construirea portofoliilor de achiziții, în lipsa unor mecanisme de piață care să asigure un acces facil și transparent la sursele de aprovizionare.

Un alt obstacol pentru noii operatori la intrarea pe piață este acela al optimizării costurilor (prețurile de achiziție a gazelor, serviciile de transport, calculul dezechilibrelor) în lipsa unui portofoliu de clienți care să permită acest lucru și în condițiile în care există o reticență față de un furnizor nou intrat pe piață.

5.3.2.2 Piața furnizării cu amănuntul în regim concurențial

Piața furnizării cu amănuntul este segmentul de piață în care gazele naturale sunt comercializate de către titularii de licență de furnizare, producători și furnizori, către clienții finali care cumpără gazele naturale pentru uz propriu.

În perioada de analiză numărul clienților finali alimentați în regim concurențial și cantitățile consumate de aceștia au crescut constant, concomitent cu trecerea progresivă a clienților, în special noncasnici, din piața reglementată în piața concurențială.

Deschiderea graduală a pieței de gaze naturale se reflectă și în raportul dintre consumul anual în regim concurențial în consumul anual de gaze la nivel național, care indică o creștere susținută a ponderii vânzărilor cu amănuntul pe piața liberă, de la 36,3% în 2012 la 57,7% în 2016, concomitent cu scăderea ponderii vânzărilor cu amănuntul în regim reglementat.

Pe piața furnizării cu amănuntul consumatorii de gaze naturale se împart în mai multe categorii, definite prin regulamentele ANRE, în funcție de consumul anual și de rețeaua de transport sau distribuție la care sunt conectați.

Din totalul consumatorilor de gaze naturale din România, aproximativ 60-65 de consumatori au înregistrat, în perioada de referință, un consum mai mare de 100.000 MWh. Din această categorie fac parte, în principal, centralele de producere a energiei termice și marii consumatori industriali ce dețin unități de producție, consumul acestora având, în perioada de analiză, o pondere între 44% și 39% din consumul național.¹⁵

În perioada de analiză, la nivelul pieței concurențiale cu amănuntul au fost prezenți peste 70 de furnizori. Cei mai importanți jucători pe acest segment sunt producătorii (direct sau prin afiliat) Romgaz și OMV Petrom Gas și furnizorii tradiționali proveniți din fostele monopoluri de distribuție, respectiv Engie și E.ON Energie, vânzările acestora reprezentând circa 90% din vânzările totale pe piața concurențială cu amănuntul.

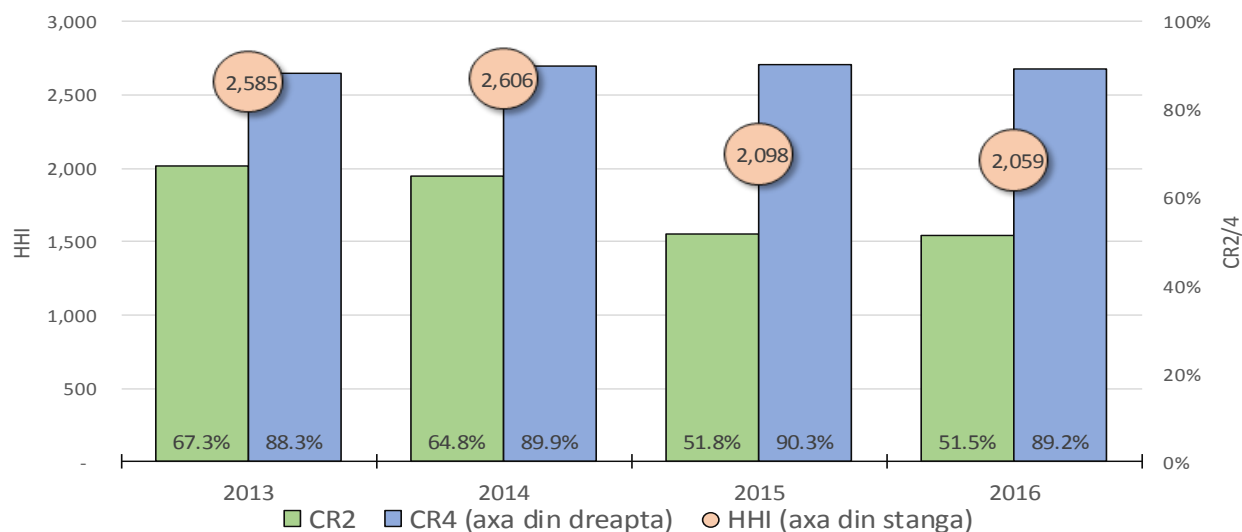
Cotele de piață ale furnizorilor tradiționali au înregistrat creșteri importante în perioada de analiză, de peste 80% , în detrimentul cotelor producătorilor.

¹⁵ Consumul național a fost calculat prin scăderea din totalul consumului de gaze din România a consumurilor tehnologice și a cantităților livrate de producători către sucursalele proprii.

Din punct de vedere al gradului de concentrare situația pe piața furnizării cu amănuntul este similară cu cea de pe piața furnizării angro: cei doi mari producători de gaze naturale (direct și prin afiliat) sunt și principalii jucători de pe piața furnizării cu amănuntul de gaze naturale.

Evoluția anuală a câtorva indicatori ai gradului de concentrare pentru furnizarea cu amănuntul de gaze naturale, 2013-2016:

Figura 5.3.8. Evoluția gradului de concentrare pentru furnizarea cu amănuntul de gaze naturale, în perioada 2013-2016

Sursă: prelucrări interne pe baza datelor furnizate de operatorii economici;

În anul 2015 a avut loc o reducere importantă a gradului de concentrare, evaluat prin prisma HHI. Reducerea de peste 500 de unități a HHI se datorează diminuării poziției pe piață a OMV Petrom Gas și Romgaz și creșterii prezenței Engie și E.ON. Cu toate acestea, nivelul HHI rămâne ridicat, piața fiind considerată în continuare drept una puternic concentrată.

Faptul că gradul de concentrare a fost ridicat pe parcursul întregii perioade analizate este susținut și de evoluția CR4: primii patru jucători pe această piață, respectiv cei doi mari producători autohtoni (direct sau prin afiliat) și cei doi mari furnizori tradiționali, dețin împreună aproximativ 90% din această piață. În ceea ce privește CR2, după cum am arătat mai sus, reducerea din anul 2015 se datorează diminuării prezenței celor doi mari producători în favoarea celor doi mari furnizori tradiționali, caracterul oligopolist al acestei piețe fiind prezent pe parcursul întregii perioade analizate.

Marjele aferente activității de furnizare pentru fiecare categorie de consumatori noncasnici, din piața concurențială au variat foarte mult de la un an la altul, în special din cauza schimbărilor intervenite în piața de gaze naturale: stabilirea calendarului de majorare a prețurilor gazelor, renunțarea la prețurile reglementate pentru consumatorii noncasnici, anularea amestecului de gaze pentru consumatorii noncasnici, implementarea obligativității de a tranzacționa anumite cantități de gaze naturale pe piețele centralizate, implementarea Codului rețelei etc.

Deși, în mod teoretic, oferta pe piața furnizării cu amănuntul este reprezentată de toți furnizorii licențiați, în practică au fost identificate o serie de impedimente care nu permit tuturor furnizorilor să oferteze toate categoriile de consumatori. Cu toate că există și furnizori care se adresează tuturor categoriilor de consumatori, indiferent de cantitatea solicitată, cea mai mare parte a acestora, cu excepția furnizorilor care au și calitatea de producători, apreciază că există consumatori finali cărora nu le pot asigura furnizarea de gaze naturale, în special din cauza cantităților foarte mari și a condițiilor specifice solicitate: de livrare, de preț, de flexibilitate în consum și de plată.

În condițiile în care marea majoritate a furnizorilor achiziționează gazele naturale cu plata în avans, iar consumatorii finali doresc plata după luna de livrare, unii furnizori nu au resursele financiare necesare pentru achiziția gazelor naturale astfel încât să oferteze clienții cu consumuri mari. Practic, acești furnizori nu pot susține financiar întârzierea plăților sau neplata facturilor de către consumatori.

Din punct de vedere al profilului de consum, există consumatori cu variații zilnice mari cărora este dificil să le poată asigura o flexibilitate a cantităților cu costuri rezonabile, în lipsa unor contracte cu cantități zilnice variabile pe punctele de intrare și în lipsa unei piețe de echilibrare, coroborate cu mecanismul de transfer al rezervării de capacitate prevăzut în reglementările ANRE.

De la momentul liberalizării pieței pentru consumatorii noncasnici, respectiv 1 ianuarie 2015, portofoliile furnizorilor au fluctuat atât din punct de vedere al numărului de consumatori, cât și din punct de vedere al cantităților furnizate, determinate de opțiunile consumatorilor exprimate în vederea schimbării furnizorului.

În perioada de analiză au avut loc noi intrări pe piața furnizării cu amănuntul, numărul furnizorilor crescând cu circa 10%, fiind astfel create premisele creșterii concurenței și reducerii prețului către consumatorii finali.

Trecerea în eligibilitate a clienților noncasnici a generat anumite fluctuații în piață, însă majoritatea clienților au rămas captivi furnizorilor cu care aveau anterior contracte reglementate. Acest progres lent în extinderea bazei de clienți a fost determinat și de lipsa unor informații de ordin tehnic privind consumul clienților eligibili, care ar fi permis furnizorilor să realizeze o ofertare relevantă a acestor categorii de consumatori.

În general, pe piața cu amănuntul ofertele de furnizare a gazelor naturale sunt construite în raport de elementele reglementate, componente ale prețului de furnizare, respectiv costurile cu transportul, înmagazinarea și distribuția gazelor naturale până la clientul final, de condițiile de achiziție și de modificările legislative ce urmează să intre în vigoare pe parcursul derulării relației contractuale și de adaosul comercial sau marja de furnizare.

Construirea ofertelor pentru consumatorii finali pe piața concurențială este influențată, în principal, de următoarele elemente:

- prețul de achiziție a gazelor pentru perioada ofertată;

- evoluția prețului gazelor pe piețele centralizate pentru perioada ofertată;
- evoluția prețului gazelor din import pentru perioada ofertată;
- prețul gazelor naturale din depozite luat în considerare în procentul stabilit de ANRE pentru perioada contractuală;
- termenul de plată solicitat de client;
- flexibilitate lunară de preluare a gazelor și flexibilitate zilnică cerută de client;
- cantitatea ce urmează a fi tranzacționată;
- compararea cu alte oferte pe care consumatorul le-ar putea obține sau chiar le-a obținut de la alți furnizori, inclusiv cu ofertele tip afișate pe site-ul fiecărui furnizor;
- cererea clientului pentru un anumit preț (ținând cont de alte oferte primite de acesta de la alți furnizori);
- existența unei relații contractuale mai îndelungate cu clientul respectiv, bonitatea, reputația acestuia, riscul de neplată;
- cheltuielile cu transportul gazelor naturale prin sistemul național de transport și tariful de distribuție al distribuitorului;
- un adaos comercial care variază în funcție de consumul din perioada contractuală a consumatorului și de linearitatea consumului clientului respectiv (un consumator cu o evoluție a consumului sezonier sau cu un consum relativ constant în cursul anului), care să asigure recuperarea tuturor cheltuielilor realizate cu furnizarea gazelor naturale și un minim de profit.

5.3.3. Impactul reglementărilor asupra pieței concurențiale

Finalizarea procesului de tranziție din zona reglementată spre cea concurențială pentru consumatorii noncasnici, precum și schimbarea condițiilor de bază ale pieței (consumuri, prețuri pentru sursele interne și cele de import), au condus la accentuarea influențelor date de funcționarea pieței reglementate asupra celei concurențiale. În perioada de analiză au existat prevederile care au avut un impact direct asupra pieței concurențiale precum „obligația de bandă”, obligația de stoc minim, impozitul asupra veniturilor suplimentare obținute ca urmare a dereglementării prețurilor din sectorul gazelor naturale, obligația de tranzacționare pe piețele centralizate.

Obligația producătorilor de a pune cu prioritate la dispoziția furnizorilor cantitățile de gaze naturale rezultate din activitatea de producție (așa-numita „obligație de bandă”), necesare consumului CPET, este reglementarea cu cel mai puternic impact pe piața concurențială, având în vedere că dimensiunea acesteia (mărimea cantităților de gaze naturale destinate acoperirii consumurilor lunare pe piața reglementată) a influențat în mod direct cantitățile rămase la dispoziția producătorilor pentru piața concurențială.

Mecanismul bazat pe previzionarea lunară a consumurilor CPET, precum și pe estimarea de către producători a cantităților ce urmau a fi produse lunar, a condus în practică la diferențe semnificative între ceea ce se previzionează și ceea ce se consuma efectiv pentru CPET, cu impact

direct asupra cantităților destinate pieței concurențiale. Prin urmare, existența constrângerilor impuse de funcționarea pieței reglementate a determinat anumite restricții comportamentale la nivelul producătorilor de gaze naturale pe piața concurențială, una dintre acestea fiind reprezentată de predictibilitatea scăzută/limitată în stabilirea cantităților pe care aceștia le puteau vinde lunar pe piața concurențială.

Modificarea legislației în sensul limitării în timp, până la data de 31 martie 2017, a obligației producătorilor de a pune cu prioritate la dispoziția furnizorilor cantitățile de gaze naturale destinate consumului clienților casnici, inclusiv cantitățile destinate producătorilor de energie termică, numai pentru cantitățile de gaze naturale utilizate la producerea de energie termică în centralele de cogenerare și în centralele termice destinate consumului populației, au condus la eliminarea interferenței între piața reglementată și cea concurențială.

Prin înlăturarea prețului stabilit administrativ pentru achiziția gazelor din producția internă s-a realizat o corecție la nivelul unei piețe concurențiale, așa cum este cea a comercializării angro de gaze naturale și s-au creat premisele formării unui preț de achiziție a gazelor naturale de către furnizori ca rezultat al procesului de confruntare între cerere și ofertă, care reflectă în mod real condițiile de piață.

Obligația de stoc minim revine furnizorilor de gaze naturale, care au în portofoliu consumatori finali casnici și/sau noncasnici, pentru care trebuie să constituie anual un stoc de gaze naturale în depozitele de înmagazinare - calculat în baza metodologiei elaborate de ANRE. Stocul minim are un rol esențial în funcționarea, în ansamblu, a sistemului/sectorului de gaze naturale din România, având în vedere specificul anual de consum caracterizat de variații sezoniere foarte mari. Siguranța și continuitatea aprovizionării cu gaze a consumatorilor finali, cu creșteri majore ale consumului în sezonul rece, depind de existența unui anumit nivel al acestor stocuri obligatorii, având în vedere că există constrângeri de natură tehnică la nivelul depozitelor de înmagazinare, care au o anumită capacitate de extracție și un anumit grad de dezvoltare a infrastructurii.

Existența stocurilor obligatorii implică însă, apariția unor costuri suplimentare, la nivelul furnizorilor pe piața concurențială, costuri care nu sunt întotdeauna recuperate sau care sunt transferate consumatorilor. Ca urmare a existenței unei infrastructura de înmagazinare insuficient dezvoltată apare necesitatea asigurării unui stoc ale cărui dimensiuni incumbă obligații asupra modului în care furnizorii aleg să își constituie portofoliile de achiziție pentru consumatorii din piața liberă. Astfel, obligația de stoc minim poate reprezenta o barieră la intrarea pe piața furnizării din perspectiva costurilor suplimentare pe care le generează, cu posibil efect de consolidare a pozițiilor operatorilor tradiționali.

Impredictibilitatea privind sistemul de impozitare din sectorul gazelor naturale reprezintă o barieră importantă la intrarea pe piață, mai ales în ceea ce privește activitatea de producție. Începând cu anul 2013 s-a evidențiat o volatilitate crescută a sistemului de impozitare care poate conduce, în timp, la stagnarea investițiilor, cu atât mai mult cu cât prețul gazelor naturale s-a

situat pe un trend descendent, în anul 2016. Producția de gaze naturale reprezintă o activitate în care deciziile de investiții și amplasarea sumelor necesar a fi investite se subscriu unor strategii de dezvoltare pe termen lung asumate de operatori. Având în vedere specificul sectorului gazelor naturale, cu necesități de investiții ample cu ciclu lung de realizare și recuperare, cu costuri și riscuri ridicate, industria are nevoie de un regim fiscal stabil și predictibil, care să fie gândit în perspectivă pentru stimularea investițiilor și creșterea competitivității întregului sector de gaze naturale din România.

Tranzacționarea pe piețele centralizate, devenită obligatorie începând cu anul 2014, a marcat debutul etapei de reformare a sistemului de comercializare a gazelor naturale din România, în sensul transparentizării pieței și construirii unor referințe de preț.

Cadrul legislativ aplicabil în perioada 2014-2015 nu a condus la rezultate notabile în privința creșterii lichidității piețelor centralizate și, implicit, în privința asigurării unor semnale de preț. Factorii care au influențat acest bilanț caracterizat printr-un nivel redus al volumelor tranzacționate au fost, pe de o parte, nivelul accesibilității scăzute la platformele centralizate din punct de vedere al costurilor și beneficiilor certe ale contractării bilaterale, iar pe de altă parte, nivelul scăzut al amenzii contravenționale prevăzute de legislație, care nu a asigurat efectul disuasiv al sancțiunii.

Implementarea prin OUG 64/2016 (începând cu 1 decembrie 2016) a unui nou cadru legislativ privind obligațiile de tranzacționare, cu un regim sancționatoriu mult mai drastic/riguros a condus la efecte rapide și consistente în ceea ce privește creșterea cantităților tranzacționate.

Comercializarea gazelor naturale în medii transparente așa cum sunt piețele centralizate facilitează accesul furnizorilor la clienți finali noi și, de asemenea, accesul tuturor furnizorilor la sursele primare de gaze.

5.3.4. Recomandări

Funcționarea sectorului gazelor naturale, a fost marcată, în perioada 2012-2016, de procesul accelerat de modificare a cadrului de reglementări (odată cu tranziția dinspre regimul reglementat spre cel concurențial) precum și de multiple problematice vizând insuficienta dezvoltare a infrastructurilor, limitările tehnice structurale - care au necesitat condiții specifice pentru asigurarea securității în aprovizionare - cu efect în restricționarea modului de operare pe piața concurențială a furnizorilor și asupra posibilității actuale de dezvoltare a unor mecanisme complexe de piață. Aceste elemente coroborate cu constrângerile privind gradul de suportabilitate la nivelul consumatorilor, dau o specificitate aparte sectorului de gaze din România și evidențiază faptul că o construcție a pieței concurențiale de gaze naturale funcționale pe termen lung, nu poate avea loc fără un cumul de măsuri generate la nivelul tuturor instituțiilor statului.

În urma analizei realizate în cadrul investigației sectoriale au fost evidențiate măsuri necesare îmbunătățirii climatului concurențial și asigurării sustenabilității investițiilor care ar urma să susțină dezvoltarea unor mecanisme complexe de piață.

Obligația tranzacționării pe platformele centralizate

Una dintre recomandările Consiliului Concurenței ce vizează modul de construire a pieței concurențiale este aceea de menținere a obligației de tranzacționare, cel puțin pe termen scurt și mediu. Menținerea obligației este necesară atât pentru creșterea gradului de transparență pe piață, cât și pentru crearea unor referințe de preț care să reflecte corect raportul dintre cerere și ofertă.

În acest context, în scopul creșterii lichidității pe platformele centralizate prin majorarea numărului de participanți și a tranzacțiilor, dar și a volumelor tranzacționate, Consiliul Concurenței susține necesitatea dezvoltării mecanismelor de tranzacționare prin:

- ✓ standardizarea tipologiei contractelor;
- ✓ standardizarea produselor în ceea ce privește perioada de livrare și intervalele de cantități comercializate/cantitate minimă aferentă unui contract;
- ✓ dezvoltarea de produse noi cum ar fi, în principal, cele spot (ex: PZU, piața intraday și piața de echilibrare);
- ✓ asigurarea unor servicii de contraparte centrală sau casă de compensație pentru fiecare dintre piețe;
- ✓ demararea și intensificarea tranzacționării în sistem dublu competitiv, fapt ce ar asigura un grad de competitivitate mai mare la nivelul ofertei și al cererii;
- ✓ dezvoltarea PVT prin completarea sau modificarea legislației existente astfel încât să poată deveni singurul loc în care să se realizeze transferul de proprietate, în acest fel contribuind la creșterea lichidității pe piețele centralizate;
- ✓ creșterea gradului de acces la informațiile privind piața, astfel încât orice informație relevantă din acest domeniu ar trebui publicată în mod regulat și la timp. Eventualele excepții ar trebui să fie foarte strict limitate la ceea ce este necesar pentru a reduce riscul unor înțelegeri anticoncurențiale.

În același timp, în condițiile posibilelor modificări ale cadrului legal cu privire la obligațiile de tranzacționare instituite la nivelul producătorilor și furnizorilor, Autoritatea de Concurență recomandă realizarea unei evaluări privind impactul acestora asupra nivelului investițiilor în sector.

De asemenea, în condițiile în care pe piață au loc tot mai multe operațiuni de preluare a micilor furnizori, corelate cu susținerile micilor furnizori referitoare la lipsa resurselor financiare necesare participării la platformele centralizate, respectiv taxe anuale, garanții, comisioane pentru fiecare tranzacție, costuri destinate asigurării unui personal specializat, Consiliul Concurenței consideră necesară realizarea unei analize de oportunitate privind stabilirea unui

anumit prag de la care micii furnizori de gaze ar putea fi exceptați de la obligația tranzacționării, similar micilor producătorilor activi pe piața de energie electrică, în scopul construirii unor piețe pe care să activeze un număr cât mai ridicat de operatori.

Independența operatorilor de înmagazinare

În contextul prevederilor europene referitoare la independența operatorilor de înmagazinare, Autoritatea de Concurență recomandă finalizarea procesului de separare juridică și comercială a activității de înmagazinare din structura producătorului Romgaz și asigurarea funcționării noului operator de înmagazinare rezultat, în deplină corelare cu criteriile minime de independență prevăzute de Directiva 2009/73/CE. De asemenea, Consiliul Concurenței consideră că într-o etapă ulterioară procesului de separare, se poate analiza oportunitatea trecerii activității de înmagazinare de la un sistem de funcționare integral reglementat la un sistem cu componentă concurențială. În această perspectivă, pentru asigurarea beneficiilor de natură concurențială, trebuie evaluată oportunitatea creșterii numărului de operatori prezenți în acest segment de activitate.

Având în vedere caracteristicile infrastructurii de înmagazinare din România, bazată pe cicluri bianuale - injecție/extracție - se recomandă analizarea oportunității dezvoltării unor depozite cu o funcționare multiciclu, ce presupune realizarea concomitentă a operațiunilor de injecție și de extracție, efectele preconizate fiind acelea de optimizare a gestionării din punct de vedere comercial a cantităților înmagazinate de furnizori și de îmbunătățire a condițiilor de aprovizionare în perioadele cu vârf de consum.

Infrastructura de înmagazinare este la un nivel de dezvoltare care conduce la limitarea opțiunii furnizorilor în modul de operare pe piață, astfel că, în acest context, majorarea capacității de extracție din depozite reprezintă o prioritate pentru piața din România, care trebuie gestionată printr-un program de investiții proiectat astfel încât să ia în considerare costurile ce ar putea fi generate la nivelul tarifelor de înmagazinare.

Codul Rețelei de Transport

În contextul problemelor semnalate de furnizori cu privire la aplicarea prevederilor Codului Rețelei referitoare la transferul rezervării de capacitate, analiza Consiliului Concurenței a evidențiază necesitatea revenirii la reglementarea potrivit căreia „capacitatea urmează clientul” în procesul de migrare a consumatorilor de la un furnizor la altul. În acest fel, s-ar elimina atât riscurile unor costuri suplimentare la nivelul furnizorilor, cât și posibilitatea încasării de către OTS a unor venituri necorelate cu serviciile prestate. De asemenea a rezultat necesitatea clarificării prevederilor Codului Rețelei cu privire la modul în care se calculează dezechilibrele la nivelul SNT (pentru fiecare punct fizic de intrare/ieșire din SNT sau pentru categorii de puncte), în așa fel încât să nu conducă la înregistrarea de către furnizori a unor costuri penalizatoare excesive,

scopul fiind acela al unor penalități care să cuantifice efectul real al dezechilibrului generat de respectivul furnizor, la nivelul infrastructurii de transport.

Aplicarea prevederilor Codului Rețelei a evidențiat faptul că nivelul actual de dezvoltare a sistemelor de măsurare existente la nivelul infrastructurilor de transport și distribuție generează dificultăți în alocarea corectă a dezechilibrelor pe fiecare furnizor, ca urmare a diferențelor de măsurare/facturare între ceea ce înregistrează și facturează operatorii de distribuție și ceea ce facturează Transgaz. Implementarea unui sistem de măsurare de tip „smart metering”, care să permită măsurarea la distanță a consumurilor clienților finali, poate conduce la soluționarea acestor probleme.

Finalizarea cadrului legislativ

O problemă majoră a pieței gazelor naturale din România, rezultată din analiza Autorității de Concurență este și cea privind lipsa de predictibilitate și accentuarea, pe parcursul perioadei 2012-2016, a volatilității cadrului legislativ. Acest lucru a determinat o adaptare conjuncturală a furnizorilor la reglementări, cu consecințe în alocarea de resurse suplimentare. În acest context, definirea cadrului legal prin adoptarea OUG 64/2016, inclusiv cu modificările și ajustările care se impun la nivelul legislației primare, reprezenta o prioritate.

Modificarea cadrului legislativ primar trebuia să clarifice inclusiv aspectele referitoare la posibilitatea racordării la conductele din amonte. Legea energiei prevedea¹⁶ posibilitatea racordării la conductele din amonte, aparținând producătorilor, pentru anumite categorii de operatori economici, printre care și clienții industriali noi. În scopul evitării unei interpretări alternative potrivit căreia cadrul legal conducea la o posibilă discriminare a clienților deja racordați în alte rețele, autoritatea de concurență a recomandat analizarea oportunității reformulării prevederilor legale, în vederea clarificării situațiilor cu caracter excepțional.

În același timp, este necesară clarificarea pe termen lung a sistemului de impozitare aplicabil în sectorul gazelor naturale, respectiv redevențele, impozitul asupra veniturilor suplimentare obținute ca urmare a dereglementării prețurilor etc. În acest sens, trebuie avute în vedere corelarea sistemului de impozitare cu evoluțiile pieței, precum și asigurarea caracterului unitar al acestuia pentru operatorii activi pe piață. În același timp, trebuie avut în vedere ca sistemul de impozitare să nu conducă la stabilirea unor referințe administrative de preț care să afecteze politicile comerciale ale companiilor.

¹⁶ art. 148 alin. (2) statua că racordarea la conductele de alimentare din amonte și la sistemul de transport, în regim reglementat, conform reglementărilor specifice elaborate de ANRE, este permisă următoarelor categorii de solicitanți: a) titularilor contractelor de concesiune a serviciului public de distribuție a gazelor naturale, în vederea îndeplinirii obligațiilor contractuale ce le revin în această calitate, b) operatorilor terminalului GNL, c) operatorilor depozitelor de înmagazinare subterană a gazelor naturale, d) clienților industriali noi, e) operatorilor economici titulari ai licenței de distribuție și f) producătorilor de gaze naturale¹⁶.

Oportunitatea modificării sistemului de impozitare a companiilor din sector trebuie să fie fundamentată prin studii de impact care să evalueze atât beneficiile obținute de stat pe termen lung, cât și efectele asupra companiilor active în sector, dar și a funcționării pieței în ansamblu.

Referitor la reglementarea privind obligația de stoc minim ce a avut impact asupra pieței concurențiale, autoritatea de concurență consideră că se impune o modificare a acesteia în limita a ceea ce este necesar pentru asigurarea condițiilor tehnice de funcționare a sistemului și de siguranță în alimentarea cu gaze naturale a clienților finali. Această obligație ar putea fi stabilită numai pentru un nivel care să asigure eliminarea restricțiilor de natură tehnică și de siguranță în funcționarea sistemului, nivel determinat ca urmare a unei analize tehnice de specialitate privind funcționarea infrastructurilor sistemului la parametri optimi.

O altă măsură care se impune pe piața furnizării cu amănuntul și care are drept scop amplificarea presiunii concurențiale la nivelul ofertei este creșterea gradului de informare a clienților în ceea ce privește posibilitatea schimbării furnizorului de gaze naturale. Deși odată cu liberalizarea pieței, de la 1 ianuarie 2015, consumatorii non-casnici puteau să își aleagă furnizorul, majoritatea acestora au rămas captivi furnizorilor cu care aveau anterior contracte reglementate.

De asemenea, Consiliul Concurenței consideră că este necesară monitorizarea condițiilor de comercializare pe piața concurențială angro cel puțin până la momentul liberalizării integrale a pieței, respectiv anul 2021.

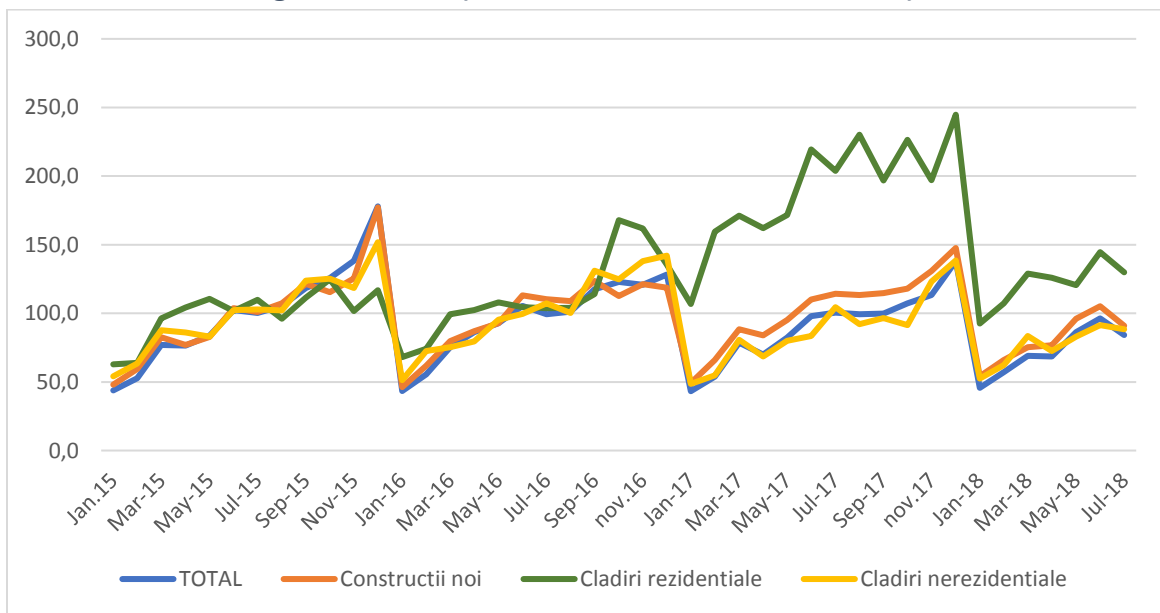
6. Sectorul materialelor de construcții

Lucrările de construcții au un impact considerabil asupra activității economice la nivel macroeconomic, cu implicații semnificative și la nivel individual. În acest capitol vor fi prezentate evoluțiile a trei dintre principalele industrii ale sectorului materialelor de construcții: producerea și comercializarea cimentului, producerea și comercializarea blocurilor ceramice și producerea și comercializarea blocurilor din beton celular autoclavizat (BCA).

Lucrările de construcții prezintă o puternică evoluție ciclică în interiorul anului, fapt ce se reflectă în mod automat și asupra cererii pentru materialele de construcții aferente. Pe lângă evoluția ciclică naturală, ce apare intra-an, pe un orizont de timp mai larg se pot observa și alte fluctuații corelate cu ciclul de afaceri pe termen mediu (reflectând de cele mai multe ori încrederea în evoluțiile economice viitoare).

În figura 6.1 se poate observa că lucrările de construcții, exceptând componenta sezonieră, au avut o evoluție relativ constantă în ultimii trei ani și jumătate. O excepție notabilă de la această evoluție au înregistrat-o clădirile rezidențiale, care au înregistrat o creștere considerabilă pe tot parcursul anilor 2015-2017, ajungând în decembrie 2017 la o creștere de aproximativ 250% față de anul 2015.

Figura 0.1 Evoluția indicelui lucrărilor de construcții

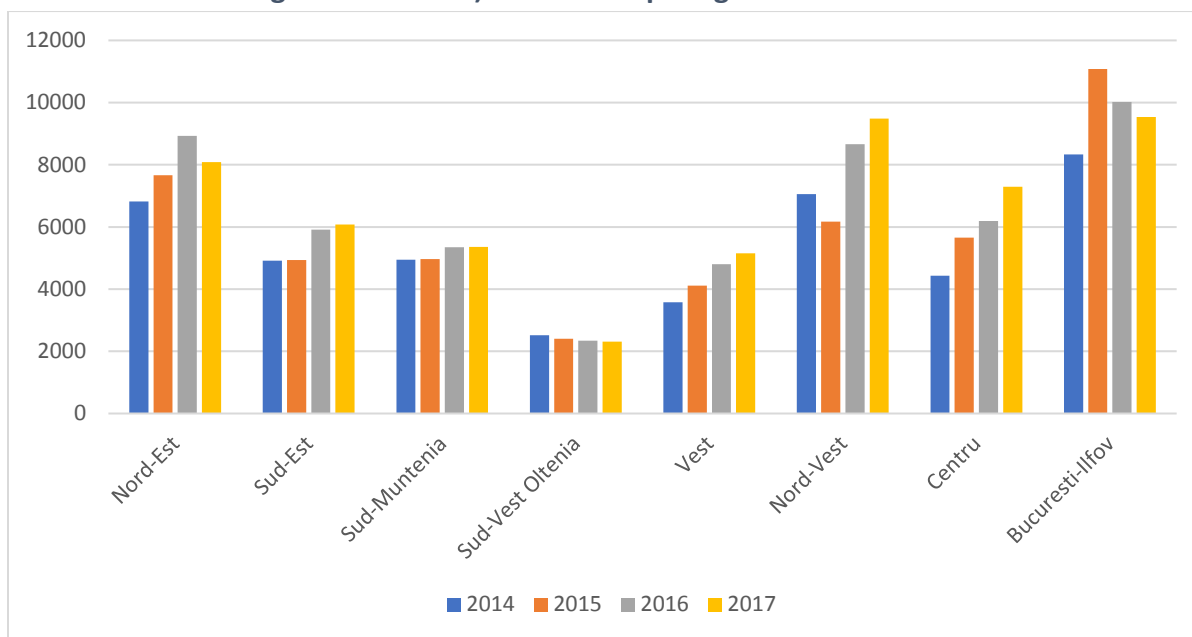

Sursa: INS (baza indicelui 2015=100%)

În perspectivă teritorială acest avânt înregistrat de creșterea numărului de locuințe noi este distribuit neuniform. Astfel, regiunile Nord-Vest, Vest și Centru au înregistrat cea mai mare creștere a numărului de locuințe, fiind urmate de zona Nord-Est. Cea mai mare parte a acestor

evoluții este datorată dezvoltării polilor regionali de competitivitate, cei mai importanți fiind Cluj-Napoca și Iași, care au înregistrat creșteri economice consistente în ultimii ani.

Figura 0.2 Locuințe terminate pe regiuni de dezvoltare

Sursa: INS

În cazul regiunilor aflate la sud de Carpați, se poate observa o relativă stagnare, iar în cazul zonei București-Ilfov chiar o scădere considerabilă în anul 2017 față de 2015.

În categoria materialelor de construcții se regăsesc următoarele produse: piatră naturală, piatră artificială arsă (cărămizi, blocuri ceramice) sau piatră artificială nearsă (beton, argilă etc.).

6.1. Sectorul producerii și comercializării materialelor de zidărie

6.1.1. Blocuri din beton celular autoclavizat (BCA)

Blocurile de BCA și cărămizile/blocurile ceramice sunt cele mai utilizate materiale de zidărie din România. În general, atât cărămizile, cât și BCA-ul pot fi folosite pentru executarea de zidării pentru construcții.

Cererea de BCA este reprezentată, în principal, de întreprinderile care își desfășoară activitatea în domeniul construcțiilor (distribuitori de materiale de construcții, magazine de tip *Do It Yourself* (DIY), antreprenori/dezvoltatori, constructori, beneficiari finali).

Potrivit analizei efectuate de Consiliul Concurenței, cererea pentru materiale de zidărie, în general, a crescut cu 4% față de anul 2015 și se estimează o creștere, în varianta optimistă, de 3-6% pentru anul 2018 față de anul 2016. Evoluția pieței producerii și comercializării de BCA depinde în special de mediul economic general, de contextul economic național, de sectorul

construcțiilor (private, publice, rezidențiale și non-rezidențiale, renovări etc.) și de evoluția demografică (industrie ciclică).

În România, la nivelul acestei piețe activează 8 producători care dețin capacități de producție pentru fabricarea de BCA: Prefab SA, Celco SA, Elpreco SA, Somaco Group Prefabricate SRL, Prefabricate Vest Patru SRL, Soceram SA, Macon SRL și Xella RO SRL.

În luna decembrie 2017, Xella RO SRL a achiziționat 100% din capitalul social Macon SRL și Simcor VAR SA (dobândind controlul indirect asupra Simbeton SA și Simterac SA). Astfel, a fost necesară o analiză a Consiliului Concurenței pentru a determina care ar fi posibilul impact al acestei operațiuni de concentrare asupra pieței.

Principala consecință a implementării acestei preluări este creșterea gradului de concentrare la nivelul pieței. Astfel, indicele Herfindahl-Hirschman(IHH) calculat în funcție de volumul vânzărilor are valoarea de 1.534 înainte de realizarea concentrării economice și de 2.021 după realizarea concentrării, iar variația IHH are valoarea de 487. În funcție de valoarea vânzărilor, IHH are valoarea de 1.522 înainte de realizarea concentrării economice și de 2.037 după realizarea concentrării, iar variația IHH are valoarea de 515. Din punct de vedere al analizelor în materie de concurență, se identifică îngrijorări concurențiale pe plan orizontal într-o concentrare cu un IHH peste 2.000 și delta cu o valoare mai mare de 150.

Date fiind valorile prezentate mai sus, gradul de concentrare a pieței producerii și comercializării de BCA din România, aflat la un nivel mediu anterior concentrării economice analizate, este estimat a trece, ulterior concentrării, la un nivel ridicat. Cu toate acestea, nivelul estimat ulterior concentrării este doar marginal superior pragului de 2.000 de unități.

Analizele realizate la nivelul Consiliului Concurenței au reliefat următoarele aspecte:

- Pe piața producerii și comercializării de BCA din România nu există bariere suplimentare de reglementare (produsul nu este unul cu regim special), nu există restricții suplimentare de mediu, un producător de BCA nu trebuie să fie integrat pe verticală.
- Cu toate că pe această piață nu s-au înregistrat intrări de noi concurenți în ultimii 5 ani, s-au realizat dezvoltări ale capacităților de producție existente (producătorii de BCA au investit în rețehnologizarea și creșterea capacităților de producție).
- Piața producerii și comercializării de BCA din România nu este o piață transparentă. Nivelul de transparență este considerat a fi relativ scăzut pe o piață pe care tranzacțiile sunt negociate în mod confidențial între producători și cumpărători.
- Ulterior concentrării economice, cotele de piață ale principalilor producători de BCA din România vor fi relativ diferite, cu o diferență mai accentuată între primul concurent și următorii săi concurenți. Cu toate acestea, în ultimii ani au existat schimbări în ierarhia în funcție de cotele de piață.
- Pe piața producerii și comercializării de BCA din România activează producători care sunt integrați vertical, prin deținerea de facilități de producere a varului (Macon și Celco SA);

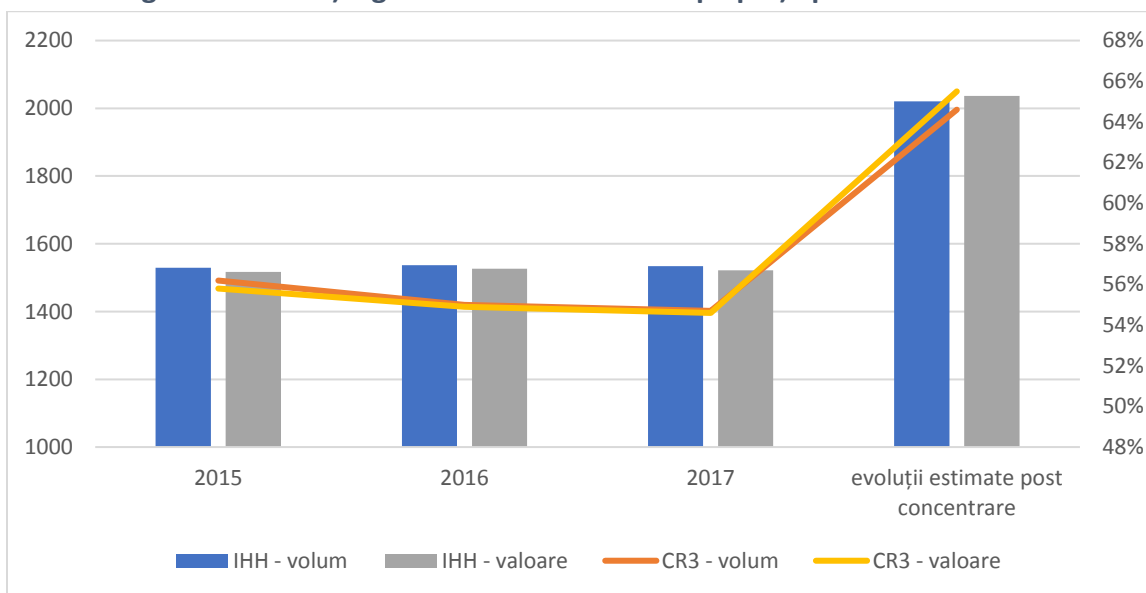
În plus, există producători ce dețin centrale de producere a energiei electrice și termice în cogenerare (Prefab SA, Soceram SA). Există diferențe între nivelul capacităților de producție ale principalilor producători de BCA, dar și între rata de utilizare a acestor capacități.

- Există un anumit grad de diferențiere între produsele oferite de principalii jucători de pe piață, cel mai bun exemplu fiind BCA-ul Ytong, oferit de Xella RO, care este considerat un produs premium.

Având în vedere structura pieței producerii și comercializării de BCA din România, analizele Consiliului Concurenței au vizat și eventualele efecte coordonate ce ar putea apărea pe această piață ca urmare a realizării concentrării economice. Analiza efectuată a indicat faptul că riscurile apariției unor comportamente coordonate pe piața producerii și comercializării de BCA din România, ca urmare a concentrării economice dintre Xella și Macon, sunt relativ scăzute.

Fabra și Motta (2013)¹⁷ consideră că o concentrare economică poate fi problematică atunci când două sau trei firme dețin o cotă de piață cumulată de peste 70% și aceste cote sunt relativ simetrice. În cazul de față, după concentrare, cotele de piață ale primilor trei jucători vor fi asimetrice, iar rata de concentrare a primilor trei jucători se află sub pragul de 70% sugerat ca un nivel de risc de cele două întreprinderi.

Figura 0.3 Evoluția gradului de concentrare pe piața producerii de BCA

Sursa: calcule proprii

¹⁷ Natalia Fabra, Massimo Motta, Coordinated Effects in Merger Cases, raport întocmit la cererea Băncii Mondiale pentru Autoritățile de Concurență din America Latină, 2013

6.1.2. Cărămizi și blocuri ceramice

În anul 2017 a fost notificată Consiliului Concurenței operațiunea de concentrare economică ce urma să se realizeze prin dobândirea controlului unic direct de către Wienerberger Sisteme de Cărămizi SRL (Wienerberger România) asupra Brikston Construction Solutions SA (Brikston).

În urma analizei realizate în prima fază a procedurii, Consiliul Concurenței a ajuns la concluzia că operațiunea notificată conducea la afectarea semnificativă a concurenței pe piața producerii și comercializării de cărămizi și blocuri ceramice din România, piață pe care erau prezente atât Wienerberger România, cât și Brikston.

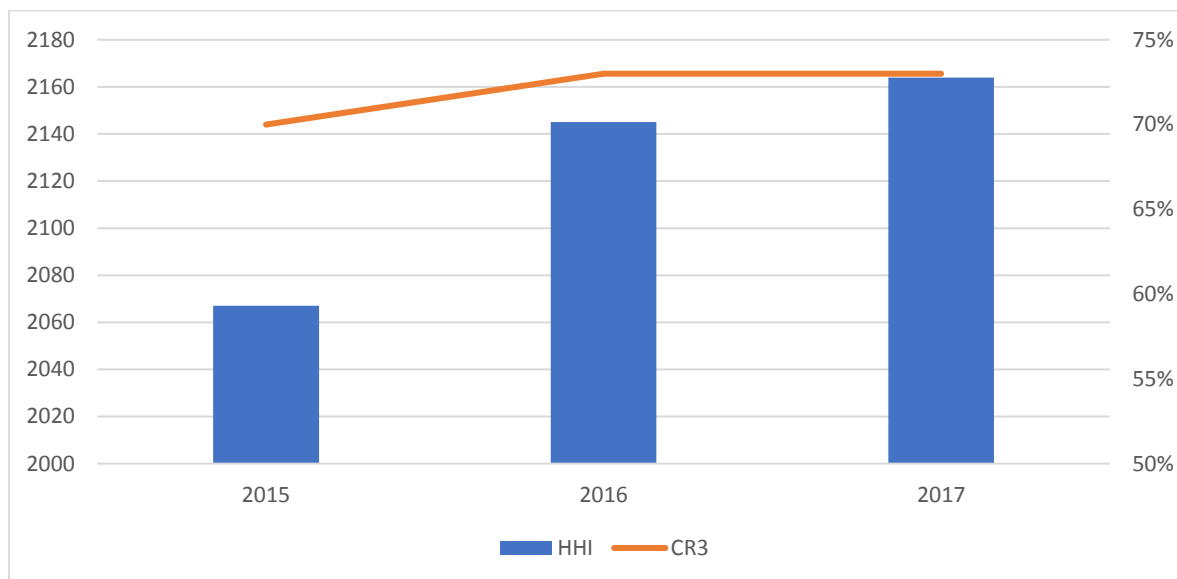
Având în vedere că operațiunea de concentrare economică propusă prezenta îndoieli serioase privind compatibilitatea cu un mediu concurențial normal și acestea nu au putut fi înlăturate prin angajamentele propuse de Wienerberger Sisteme de Cărămizi SRL, în luna mai 2018, Consiliul Concurenței a decis deschiderea unei investigații. Ulterior, procedura în fața Consiliului Concurenței a încetat, ca urmare a anulării tranzacției propuse și notificate autorității de concurență.

Pe piața producerii și comercializării de cărămizi și blocuri ceramice din România activează șapte producători mai importanți, respectiv: Wienerberger România, Brikston, Cemacon SA, Soceram SA, Siceram SA, Macofil SA și Euro Poroton SA. În România, Wienerberger România deține 4 unități de producție, Cemacon SA deține două unități de producție, iar ceilalți producători dețin câte o unitate de producție. Pe această piață mai activează un număr redus de producători mici și, totodată, sunt prezente importuri și achiziții intracomunitare.

Analiza sectorului a reliefat următoarele aspecte:

- În perioada 2015-2017, cotele de piață ale principalilor concurenți s-au menținut la un nivel relativ constant și nu s-au înregistrat modificări semnificative în ierarhia pieței.
- Piața producerii și comercializării de cărămizi și blocuri ceramice din România este o piață foarte concentrată, la nivelul anului 2017 Indicele Herfindahl-Hirschman având valoarea de circa 2200.
- Există bariere ridicate la intrarea pe piața analizată, reprezentate cel puțin de costurile însemnate asociate intrării, dar și de dependența/proximitatea față de materia primă. În perioada analizată nu au avut loc intrări de noi concurenți pe piață.

Figura 0.4 Evoluția gradului de concentrare pe piața producerii și comercializării de cărămizi și blocuri ceramice din România

Sursa: calcule proprii

Conform Interbiz¹⁸ Pentru perioada 2017 – 2022 cele mai importante tendințe anticipate la nivelul produselor de zidărie sunt:

- Pentru intervalul 2016– 2022 se anticipează că ritmul anual de creștere a consumului intern de materiale minerale de construcții va fi de 4% pe an, ritm mai scăzut decât piața construcțiilor;
- Până la finalul anului 2022 se anticipează o ușoară creștere a consumului de materiale minerale de construcții, de la 3,2 mld. € în 2016 la valoarea de 3,9 mld. € în anul 2022;
- Ponderea importurilor va scădea în următorii ani.
- În varianta conservatoare, conform premiselor și tendințelor înregistrate în ultimii ani, se estimează că în perioada 2016 – 2022 piața BCA-ului va crește în volum, în medie, cu 2% pe an și 4% pe an în valoare, iar piața blocurilor ceramice va crește cu 4% pe an în volum și 6% pe an în valoare. Aceste evoluții anticipate pot sugera o migrare a consumatorilor către produse de o calitate mai ridicată.

¹⁸ Studiul InterBiz intitulat piața materialelor de zidărie România 2012 – 2022, elaborat în anul 2017

6.2. Sectorul producerii și comercializării cimentului

De-a lungul anilor, industria producerii cimentului a fost în atenția autorităților de concurență atât la nivel național, cât și internațional. Aceasta se datorează, pe de o parte faptului că este o industrie esențială în ceea ce privește dezvoltarea proiectelor de infrastructură și de construcții, iar pe de altă parte faptului că, datorită specificului acestei activități, această industrie este mai predispusă la apariția/manifestarea unor comportamente anticoncurențiale, înregistrând cel mai scăzut scor al indicelui agregat de presiune concurențială (IAPC).

Acestea sunt și motivele pentru care Consiliul Concurenței a declanșat în martie 2016 o investigație privind sectorul producerii și comercializării cimentului din România, în continuare fiind redate o parte din elementele cheie observate în acest sector sub aspect concurențial.

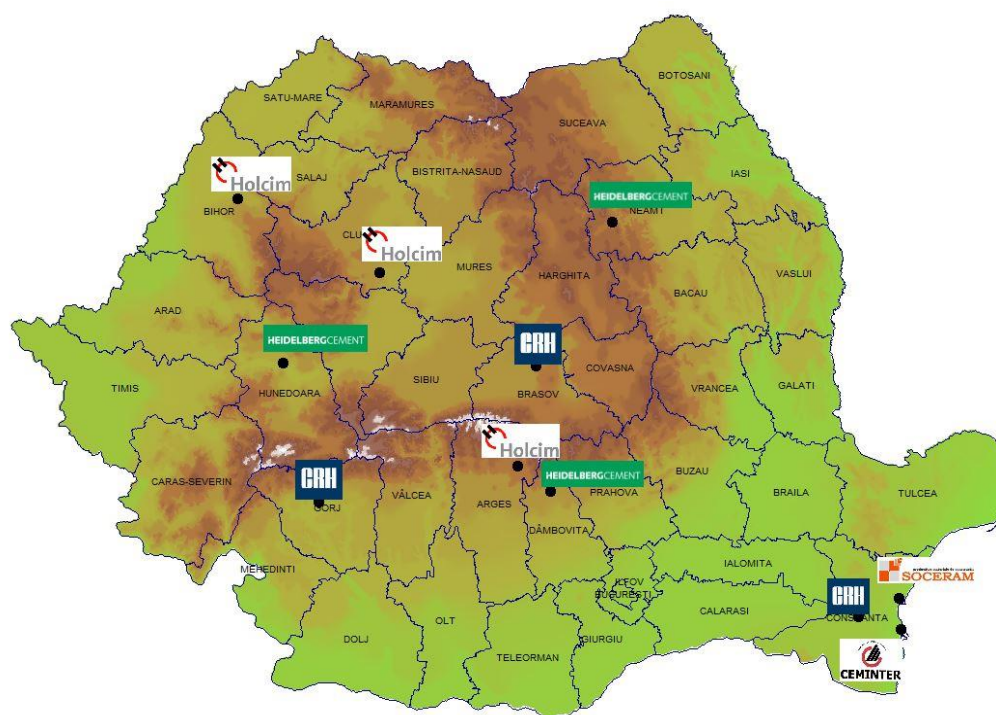
În prezent, fiecare producător principal de ciment deține câte 3 unități de producție astfel repartizate:

- CRH România – 2 fabrici de ciment - Medgidia și Hoghiz + o stație de măcinare la Tg. Jiu;
- Heidelberg Cement România - 3 fabrici de ciment - Bicăz, Deva și Fieni;
- Holcim România - 2 fabrici de ciment - Aleșd și Câmpulung Muscel + o stație de măcinare la Turda.

În plus, în sud-estul țării există 2 unități de producere de ciment ale:

- Ceminter România – un terminal de ciment, ce include o instalație de descărcare și o instalație de omogenizare de ciment în portul Constanța;
- Cemrom – o stație de măcinare în localitatea Corbu, județul Constanța.

Figura 6.5. Amplasarea geografică a unităților de producție

Sursa: CIROM (<https://cirom.ro/istoria-cimentului/>)

Ținând cont de dimensiunile geografice ale țării și de numărul de unități de producție deținute de către fiecare producător principal, se poate considera că instalațiile de producere a cimentului sunt relativ uniform repartizate pe teritoriul României. Nordul, sudul și vestul țării pot fi aprovizionate, cu ușurință, de către oricare din cei 3 producători principali, iar estul atât de către Heidelberg Cement, cât și de către unitățile de producție din Dobrogea.

Criza financiară, din perioada 2008 – 2010, resimțită la nivelul întregii economii românești, a afectat și sectorul construcțiilor. Căderea pieței imobiliare și scăderea pe ansamblu a investițiilor au condus la diminuarea activității din construcții, cu efecte directe asupra industriei fabricării materialelor de construcții și, implicit, asupra producției de ciment din acea perioadă.

Producția de ciment din România a înregistrat o diminuare severă în perioada 2009 – 2010, în anul 2010, înregistrându-se o valoare a producției de 7 milioane de tone, cu aproape 35,5% mai mică decât cea a anului 2008.

În perioada 2011 – 2012, odată cu redresarea economiei, se observă o creștere a producției de ciment, cu o medie anuală de 8,4%, față de anul 2010.

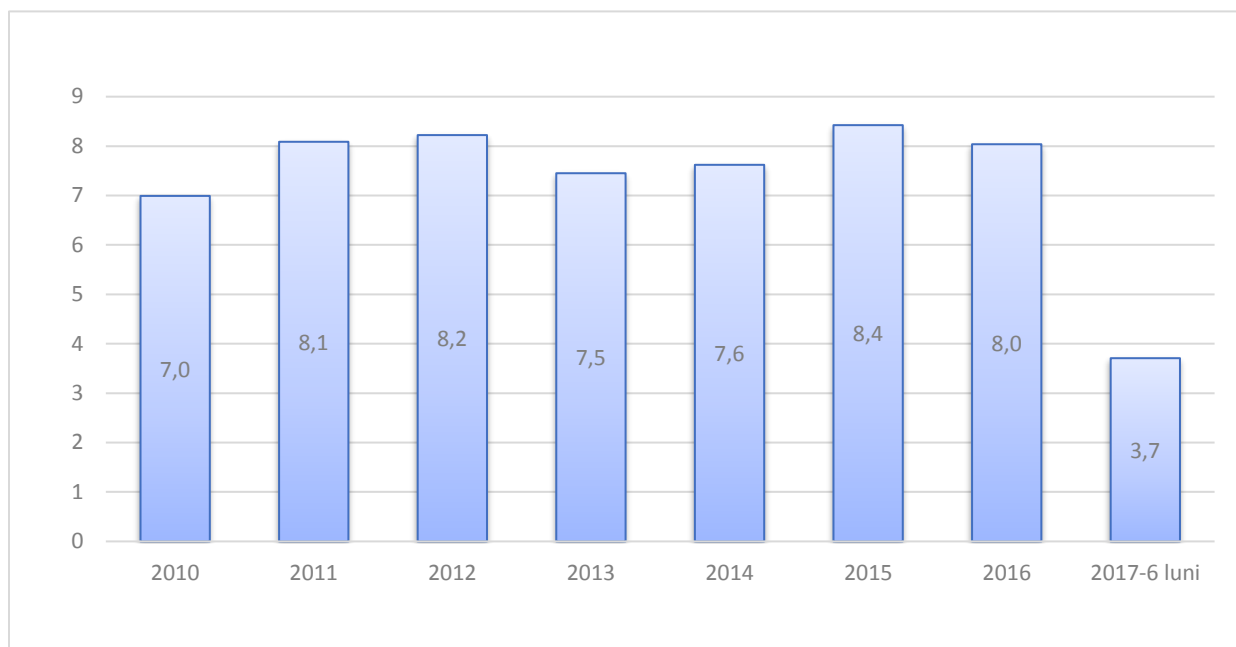
În anul 2013, vânzările de ciment au fost influențate negativ de absența proiectelor mari de construcții, pe segmentul infrastructurii și pe cel imobiliar, determinând o reducere, cu aproximativ 9%, a producției, față de anul anterior.

Începând cu anul 2014, odată cu revigorarea investițiilor private, a proiectelor rezidențiale și nerezidențiale, producția de ciment a crescut, în perioada 2014 – 2015, cu o medie anuală de 6,3% față de anul 2013. În anul 2016, producția realizată a fost de numai 8 milioane de tone, în scădere cu aproape 5% față de anul anterior, dar peste nivelul anului 2010, așa cum se poate observa și din graficul următor. O cauză a acestei scăderi a fost blocarea proiectelor de infrastructură.

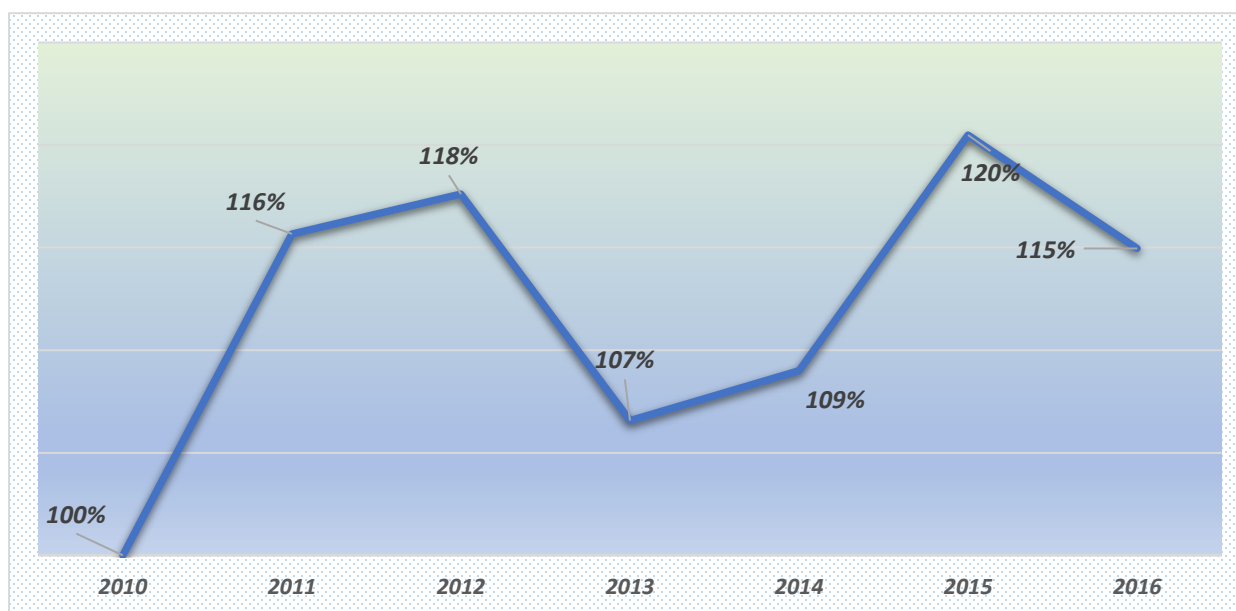
Cifrele realizate în primele 6 luni ale anului 2017 – 3,7 milioane de tone, nu arată o variație semnificativă a producției în 2017, față de 2016.

Figura 6.6. Producția*) de ciment din România (milioane tone și % față de 2010, 2010 – 2017))**

Milioane tone

%

*) exclusiv clincher

**) – 2016 și 2017 date preliminare

Sursa: prelucrări proprii ale datelor primite de la INS

Din punct de vedere al ponderii în producția la nivel UE28, producția de ciment a României se menține în marja de 4 - 5% din total UE28, în perioada 2010 – 2016.

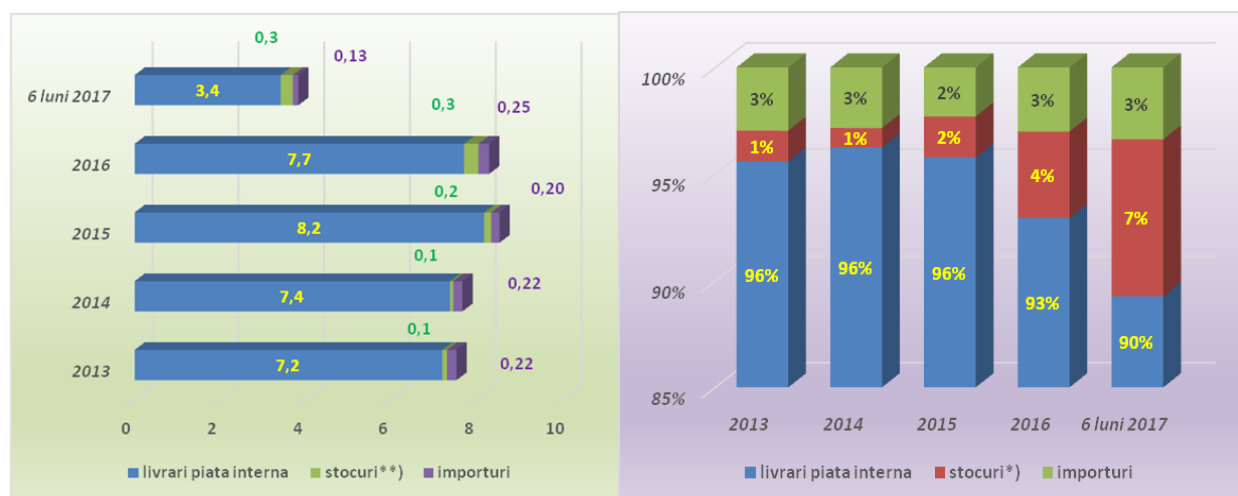
6.2.1. Oferta de ciment

Oferta de ciment, în România, din perioada 2013 – S12017, provine, în proporție de peste 93% din producția internă. Disponibilitatea pe scară largă a materiilor prime și costurile ridicate de transport favorizează producția internă de ciment în detrimentul importurilor.

Cimentul importat a avut o pondere nesemnificativă în structura pieței românești de ciment, ceea ce implică faptul că piața este independentă de bunurile externe.

Importurile de ciment (exclusiv clincher) nu au fluctuat notabil în perioada 2013 – S12017, nedepășind 3% din totalul ofertei, în termeni fizici, în ultimii doi ani analizați.

Figura 6.7. Oferta de ciment pentru piața internă (milioane tone și %, 2013 – 6 luni 2017*)

*) – 2016 date estimate

**) calculate ca diferență între producție și livrări

Sursa: prelucrări proprii ale datelor primite de la INS

Industria de ciment bine dezvoltată permite producătorilor locali să satisfacă cererea de ciment pe piața locală în întregime, importurile de ciment neconstituind un factor ce poate influența dinamica pieței pe termen scurt sau mediu.

Sursele importurilor de ciment din perioada 2013 – S12017, au fost: Turcia 53%, Bulgaria 22%, Ucraina 15%, Germania 6% și Slovacia 2%.

6.2.2. Caracteristici ale sectorului sub aspect concurențial

Din punct de vedere concurențial, unul dintre cele mai stringente aspecte problematice ale acestei industrii este reprezentat de prezența unor bariere la intrare considerabile. Dimensiunea barierelor la intrare percepute de fiecare întreprindere trebuie tratată în concordanță cu dimensiunea activității pe care aceasta intenționează să o desfășoare.

- Varianta cea mai redusă, din punct de vedere al dimensiunii unității de producție, este terminalul de import, care se găsește într-un port. Investiția financiară este de dimensiuni reduse (pentru standardul industriei), iar alte elemente de reglementare nu afectează în mod considerabil intrarea (autorizațiile de construcție pot fi obținute într-o manieră facilă, iar această activitate nu presupune emisia de substanțe poluante, ceea ce implicit nu presupune obținerea unor serii de avize în acest sens).
- Stațiile de măcinare presupun o investiție mai mare decât terminalul de import. În cazul acestora, pe lângă reglementările suplimentare și resursele financiare necesare mai ridicate și accesul la resurse poate reprezenta o barieră la intrarea pe piață.
- Cea mai amplă formă de organizare a activității în această industrie o reprezintă o fabrică integrată. În acest caz, pe lângă aspectele de reglementare (avize de construire, avize privind conformarea cu standardele în materie de emisii etc.), există și o componentă financiară considerabilă care trebuie luată în calcul. O astfel de investiție este estimată la nivelul sutelor de milioane de euro, acest lucru presupunând, pe lângă un cost inițial ridicat, și o perioadă lungă de recuperare a investiției (estimată la aproximativ 15-20 de ani). Conform Asociației Europene a Cimentului (Cembureau)¹⁹, costul unei fabrici de ciment depășește 150 de milioane de euro pe fiecare milion de tone de capacitate anuală.
- Aspectul capitalului substanțial necesar inițial, coroborat cu faptul că, pe întreaga perioadă analizată capacitatea de producție a fost excedentară, se constituie în bariere reale extrem de importante la intrarea pe piața producerii și comercializării cimentului în România.

La nivelul barierelor financiare, jucătorii mai mari consideră barierele financiare un obstacol mult mai mare la ieșirea de pe piață. În principiu acest lucru este generat pe fondul următorilor factori:

- raritatea potențialilor cumpărători (agenți economici care să dispună de resursele financiare și manageriale pentru a realiza o astfel de tranzacție),
- imposibilitatea relocării unei fabrici de ciment,
- costurile semnificative necesare pentru respectarea obligațiilor de mediu la închiderea capacităților de producție,
- specificitatea activelor folosite în producția de ciment, care pot fi convertite foarte greu sau deloc în scopul producției altor bunuri.

În concluzie, acest sector de activitate este caracterizat de mobilitate scăzută a ofertei, determinată de o serie de bariere la intrare (care ulterior devin și bariere la ieșire) prin generarea unor costuri irecuperabile foarte mari, specifice modului de funcționare a sectorului.

Cea mai complexă facilitate de producție a cimentului (o fabrică de producție integrată vertical) este caracterizată de bariere considerabile la intrarea pe piață. O listă neexhaustivă a acestor bariere este reprezentată de:

- dependență de proximitatea față de materia primă,

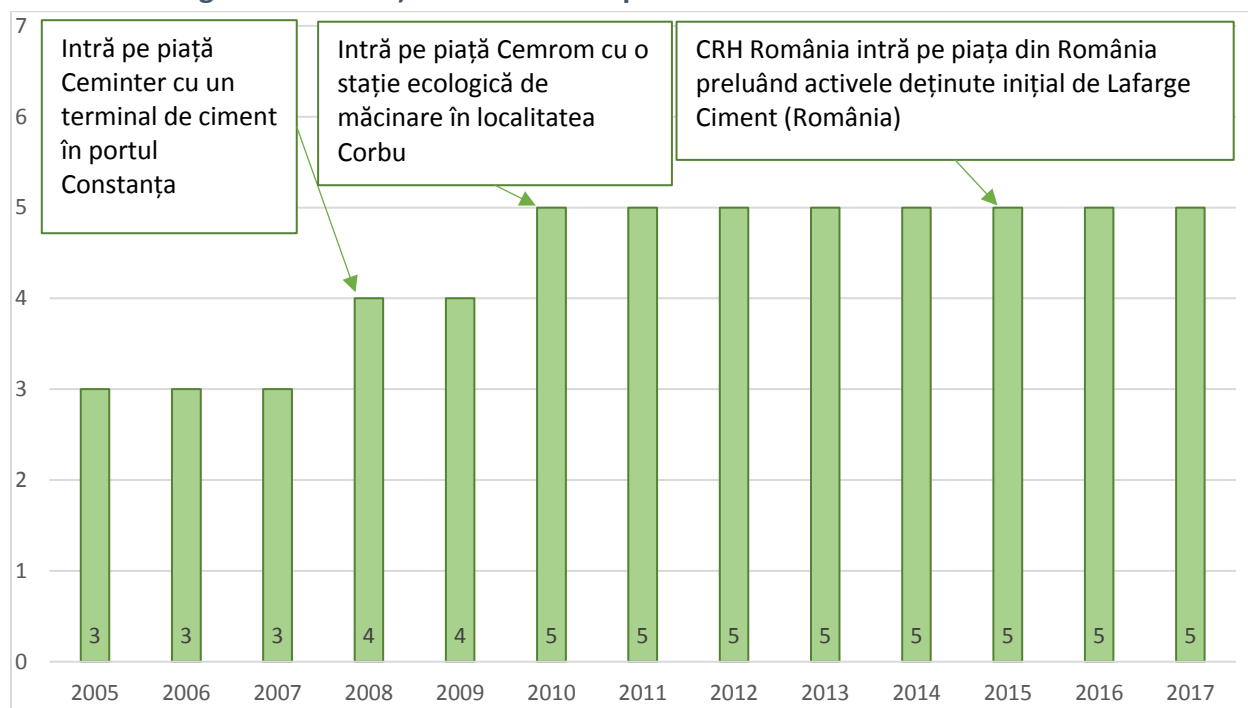
¹⁹ <https://cembureau.eu/cement-101/key-facts-figures/>

- costuri de implementare foarte ridicate,
- reglementări de mediu extensive,
- perioadă lungă de recuperare a investiției.

Ulterior construirii unei fabrici de ciment, investiția inițială considerabilă, coroborată cu perioada lungă de recuperare a investiției se transformă în factori (bariere) care încetinesc/descurajează procesul de ieșire de pe o astfel de piață. De asemenea, acestor considerente li se adaugă și necesitatea îndeplinirii unor cerințe de mediu în vederea închiderii unei astfel de unități de producție.

În ceea ce privește barierele privind extinderea unei facilități de producție existente, costurile inițiale sunt mult reduse. Cu toate acestea, se apreciază că extinderea capacității de producție peste limita actuală depinde de investiții considerabile, iar riscurile asociate de restul elementelor, deși considerabil reduse, nu sunt eliminate. Același raționament poate fi asociat și modalității de intrare/extindere pe piața producerii de ciment prin ridicarea unei stații de măcinare.

Figura 6.8. Evoluția numărului de producători de ciment din România

Sursa: prelucrări proprii

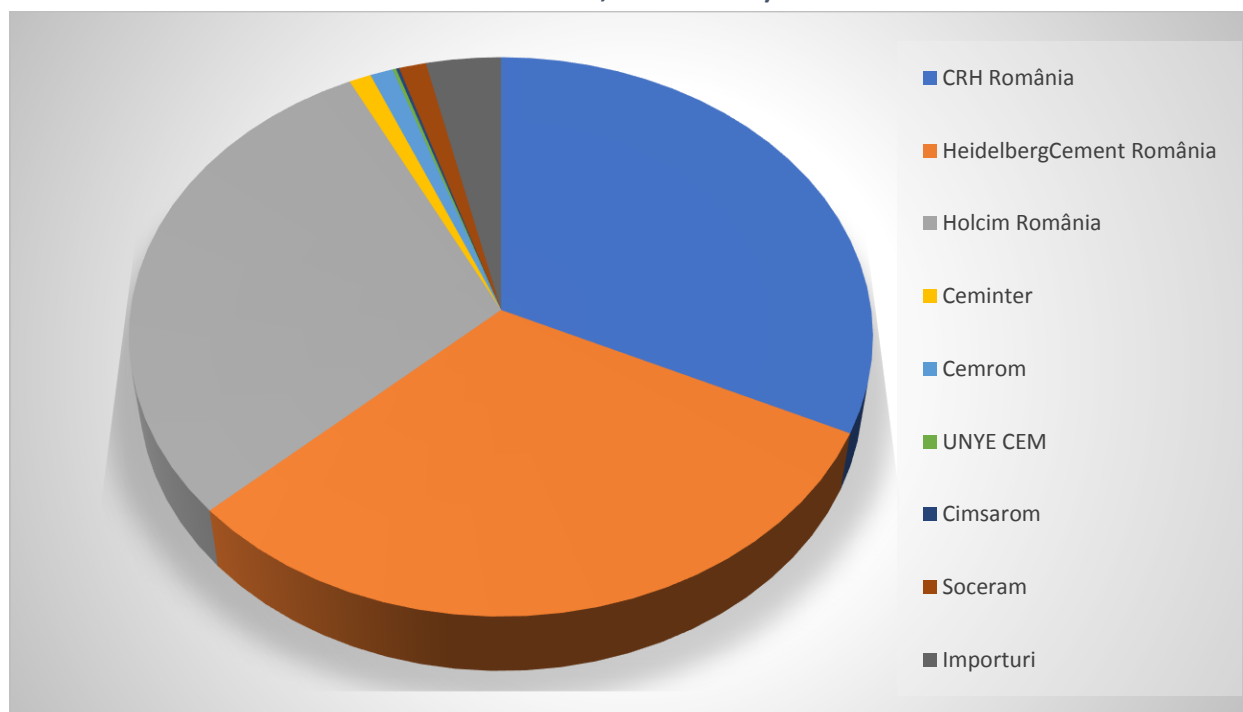
Numărul relativ constant de producători și puținele intrări înregistrate în industria cimentului (3 în perioada 2005-2017) confirmă nivelul ridicat al barierelor la intrare pe această piață, așa cum s-a demonstrat anterior.

Evoluția cotelor de piață ale producătorilor și comercianților de ciment din România

În cele ce urmează, cotele de piață ale producătorilor de ciment sunt calculate atât pe baza valorii livrărilor pe piața internă, cât și pe baza volumului acestora (tone de ciment). Chiar dacă evaluarea din perspectiva valorii livrărilor ar putea fi considerată mai relevantă pentru aprecierea puterii de piață a producătorilor de ciment, se consideră că cele două abordări sunt complementare și pot conduce la formarea unei mai bune imagini asupra evoluției participanților din sectorul analizat.

Graficul de mai jos prezintă situația cotelor de piață la jumătatea anului 2017, calculate în funcție de valoarea livrărilor. Se remarcă faptul că primii 3 producători dețin aproximativ 93% din totalul livrărilor de ciment de pe teritoriul României.

Figura 6.9. Cotele de piață în sectorul producerii și comercializării cimentului (% din valoarea livrărilor, 30.06.2017)

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor furnizate de INS și de participanții din piață

Evoluția gradului de concentrare pe piața producerii și comercializării de ciment din România

Sectorul producerii și comercializării cimentului din România este unul static, în perioada analizată 2013-2017 având loc o singură concentrare economică, operațiune în urma căreia CRH România a dobândit controlul unic asupra tuturor activităților Grupului Lafarge din România.

În general, evaluarea numerică a gradului de concentrare a unei piețe se realizează prin calcularea unor indicatori care țin cont de cotele de piață ale participanților²⁰.

În continuare, se va analiza concentrarea sectorului producerii și comercializării cimentului din România, apelând la ratele de concentrare și la indicele Herfindahl-Hirschman.

În anul 2015 a intrat pe piață CRH România, preluând activele Grupului Lafarge ca urmare a angajamentelor asumate de părți și acceptate de Comisia Europeană în cadrul operațiunii de concentrare economică dintre Holcim Ltd și Lafarge SA. La nivelul României, transferul activelor Lafarge România către CRH România a fost total, astfel că, din punct de vedere structural, industria nu s-a schimbat. Pe seriile de date prezentate în continuare, informațiile sunt asociate activelor productive care stau în spatele producției de ciment, astfel că datele pentru CRH România sunt disponibile pentru întreg intervalul, în perioada 2013-2015 aceste active aflându-se în proprietatea Lafarge România. De asemenea, și în cazul Holcim - Lafarge, rezultatele sunt aferente activelor pe care Holcim le deținea în România înaintea fuziunii celor două grupuri și pe care a ales să le păstreze și după asumarea angajamentelor structurale propuse de către Comisia Europeană.

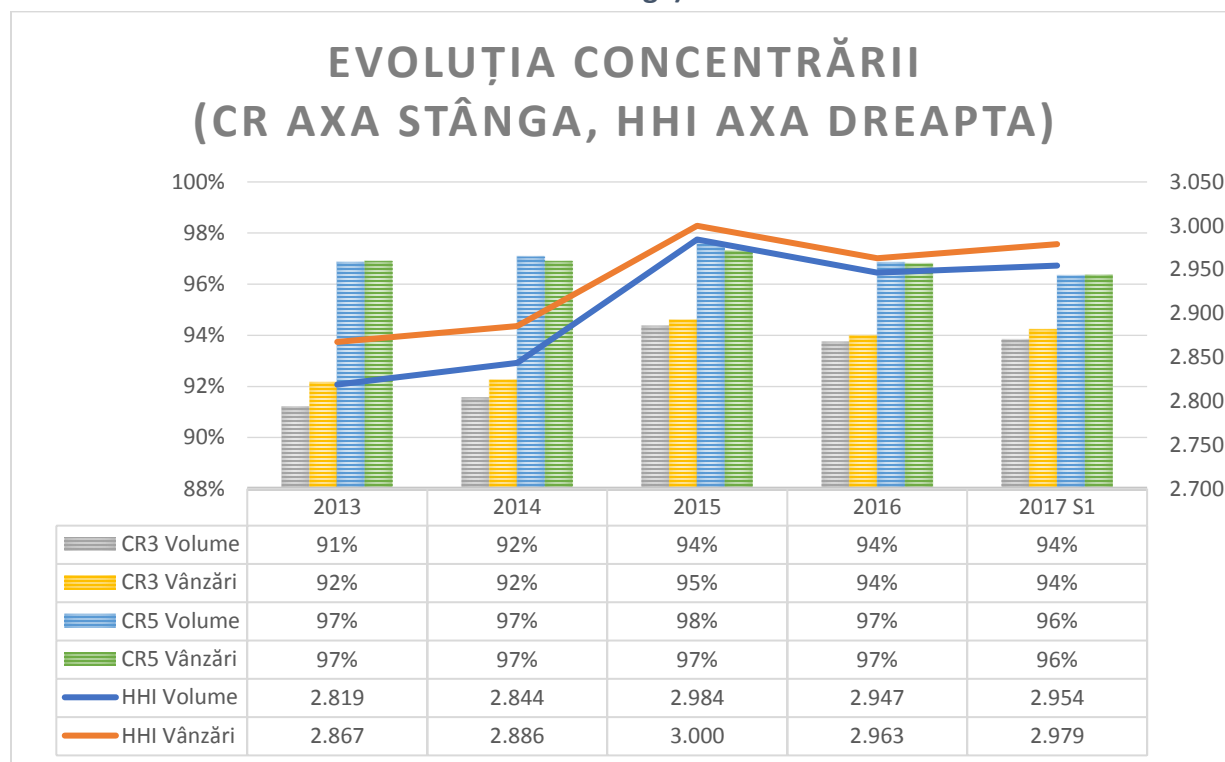
Se poate constata că gradul de concentrare este foarte ridicat. Toți indicatorii de concentrare sugerează o puternică concentrare la nivelul primilor trei mai jucători. CR3 este constant în jurul valorii de 90% pentru întreaga perioadă analizată.

Pe fondul creșterii cotei cumulate de piață a principalilor trei concurenți, nivelul HHI a crescut de la 2819 la 2954, având în vedere volumul de ciment livrat și de la 2867 la 2979, luând în calcul valoarea livrărilor de ciment. În orizontul de timp analizat, aceștia au acaparat trei puncte procentuale suplimentare din piață în cazul volumelor livrate și două puncte procentuale suplimentare în cazul valorii livrărilor.

Din punct de vedere al dimensiunii, cele trei mari companii (CRH România, Holcim România și Heidelberg România) sunt foarte apropiate, fiecare având o cotă de piață cuprinsă între 30% și 32% la jumătatea anului 2017. Această simetrie reprezintă un element de risc din perspectiva puterii de negociere și interdependențelor care se creează între aceste companii, din punct de vedere structural crescând riscul apariției unor forme de coordonare a activităților. Acest risc este cu atât mai crescut cu cât cotele de piață sunt relativ stabile în timp, fluctuațiile sunt reduse și nu există schimbări în ierarhia la nivelul industriei.

²⁰ Cota de piață, în general determinată atât din punct de vedere cantitativ, cât și valoric, este considerată a fi un bun indicator al puterii de piață al întreprinderilor.

Figura 6.10. Evoluția indicatorilor de concentrare pentru sectorul producției și comercializării cimentului. (HHI – reprezentat pe axa din dreapta și CR3 și CR5 reprezentate pe axa din stânga)

Sursa: calcule și prelucrări proprii pe baza datelor furnizate de participanții de pe piață

În acest sens, pentru a suplimenta analiza la nivelul cotelor de piață au fost analizate și pozițiile relative ale celor trei companii la nivelul industriei. Figura 6.10. arată că, după momentul intrării CRH România pe piață, s-au produs schimbări în ierarhia existentă (în condițiile funcționării CRH România cu aceleași active ca și Lafarge România), acest eveniment fiind unul de natură destabilizatoare, generând o presiune concurențială suplimentară.

Figura 6.11. Ierarhia anuală a primilor trei concurenți (în funcție de volum și valoare vânzări)

Volume	2013	2014	2015	2016	2017 S1
CRH România	3	3	1	1	2
Heilderberg Cement România	1	1	2	2	1
Holcim România	2	2	3	3	3

Vânzări	2013	2014	2015	2016	2017 S1
CRH România	2	2	1	1	1
Heilderberg Cement România	1	1	2	2	2
Holcim România	3	3	3	3	3

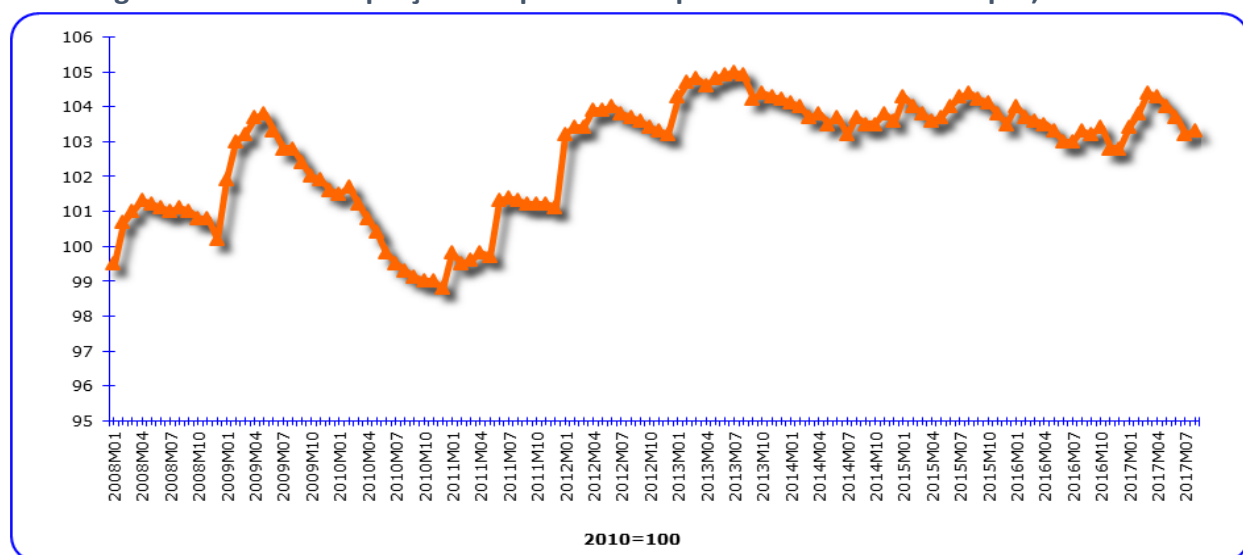
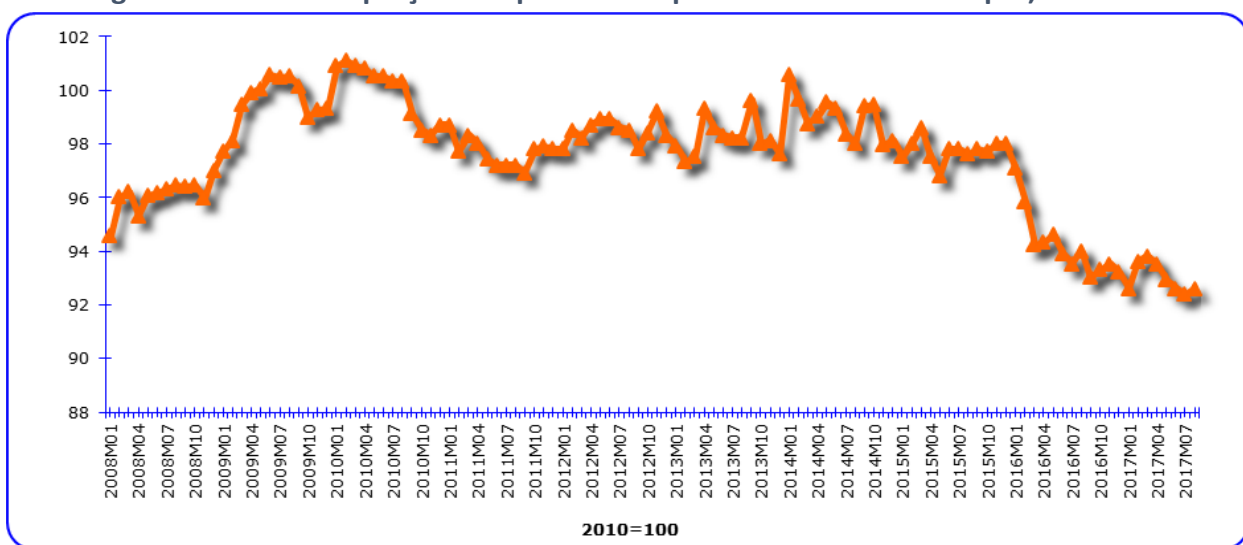
Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor furnizate de producători

Situația structurală la nivelul sectorului producției de ciment se datorează în mare parte infrastructurii de care aceste întreprinderi dispun, acestea fiind integrate vertical. În condițiile unor bariere la intrare considerabile (așa cum au fost identificate în secțiunea anterioară), se estimează că nu vor avea loc intrări în viitorul apropiat, iar cei trei producători de ciment principali nu vor fi îndepărtați de pe primele poziții.

6.2.3. Prețul de producător la nivelul UE

Conform raportului IndexBox Marketing and Consulting 21, la nivelul UE, prețurile de producător pentru ciment destinat pieței interne au menținut o tendință destul de stabilă pe termen lung, din 2013 până la mijlocul lui 2017, deși s-au înregistrat fluctuații anuale. Anterior, în 2009, s-a înregistrat o scădere bruscă a prețurilor ce a continuat în 2010, când, până la sfârșitul anului, prețurile au atins un nivel minim. Din 2011, prețurile au început să se redreseze. Începând cu mijlocul anului 2013, creșterea a fost înlocuită de o ușoară scădere, iar această tendință a persistat până în 2017, deși, în anumiți ani, s-au înregistrat perioade de creștere minoră pe termen scurt, urmate imediat de scăderi.

²¹ Romania: Cement – Market Report. Analysis and Forecast to 2025, ediția 2017

Figura 6.12. Indicele prețului de producător pentru ciment destinat pieței interne**Figura 6.13. Indicele prețului de producător pentru ciment destinat pieței externe**

Sursa: IndexBox Marketing and Consulting; Romania: Cement – Market Report. Analysis and Forecast to 2025, ediția 2017;

Notă: Din cauza lipsei datelor complete și fiabile, graficul este construit folosind valoarea medie pentru țările care au avut valori disponibile.

După vârfurile înregistrate în primul trimestru al anului 2010, prețurile practicate de producători pentru cimentul destinat pieței externe au scăzut până la sfârșitul anului 2011. După acest moment, prețurile au crescut până la mijlocul anului 2012, urmând ca, în perioada 2012 - 2015, acestea să aibă fluctuații ample. De la jumătatea anului 2015, tendința s-a stabilizat, dar, începând cu anul 2016, a început declinul constant al prețurilor, cel mai puternic fiind înregistrat

în primul trimestru al anului 2016. Din trimestrul II 2016, prețurile au continuat să scadă la rate moderate, înregistrându-se fluctuații trimestriale periodice.

Așadar, deși prețul mediu al cimentului este scăzut și a descris o evoluție descendentă pentru întreaga perioadă analizată, se poate constata că prețul cimentului destinat pieței externe scade într-o manieră mult mai accelerată.

La nivelul unui sortiment de ciment cu aceleași criterii tehnice, cel mai important vector potențial de manifestare a concurenței rămâne prețul, calitatea cimentului fiind, în general, percepută de clienți la un nivel comparabil între producătorii principali de ciment.

Pentru a nu se omite elemente definitorii în evaluarea modului în care funcționează concurența în acest sector, în cadrul investigației Consiliului Concurenței privind sectorul producerii și comercializării cimentului din România, au fost trasate câteva *teorii de afectare a concurenței*, anume:

- (1) Teoria afectării concurenței 1: nivelurile ridicate de concentrare și barierele la intrare înseamnă că furnizorii pot exercita putere de piață;
- (2) Teoria afectării concurenței 2: coordonarea între producători împiedică, restrânge sau denaturează concurența;
- (3) Teoria afectării concurenței 3: integrarea pe verticală și comportamentul de excludere;
- (4) Teoria afectării concurenței 4: anumite aspecte legate de reglementare au ca efect prevenirea, restrângerea sau denaturarea concurenței.

Fiecare aspect analizat a fost investigat în lumina acestor teorii și s-a constatat că niciuna dintre cele 4 teorii de afectare a concurenței nu a putut fi infirmată în urma analizelor efectuate pe parcursul investigației.

Mai mult decât atât, elementele identificate pe parcursul investigației sectoriale descriu o situație atipică, ce poate fi consecința unei coordonări tacite, fără a putea exclude, însă, posibilitatea adoptării de către o parte sau toți producătorii de ciment a unor practici interzise de *Legea concurenței*.

Totodată, au fost identificate o serie de elemente care nu permit respingerea ipotezei conform căreia rezultatele observate pe piață pot fi consecințe ale coordonării prin preț, prin sortimentele de ciment livrate, prin împărțirea geografică a pieței sau o combinație a acestora.

În consecință, Consiliul Concurenței a considerat oportună demararea unei investigații privind o posibilă înțelegere anticoncurențială realizată prin împărțirea pieței producției și comercializării cimentului din România, din perspectiva cotelor de piață și/sau produselor oferite pe piață, limitarea sau controlul producției, comercializării, dezvoltării tehnice sau investițiilor, corelate cu posibila coordonare a politicii de formare a prețurilor practicate de întreprinderile implicate, începând cu anul 2010.

6.3. Concluzii

Se poate constata că există tendințe de concentrare la nivel global, manifestate și la nivelul piețelor din România

- Ciment - concentrarea Holcim Lafarge - din punct de vedere structural, nu a adus modificări majore la nivelul sectorului producerii și comercializării cimentului din România.
- Căramizi – operațiunea de concentrare dintre Weinerberger Brikston a ridicat îngrijorări privind afectarea concurenței, însă analiza nu a fost finalizată deoarece notificarea a fost retrasă, părțile renunțând la tranzacție.
- BCA - concentrarea dintre Macon și Xella a condus la o creștere a concentrării la nivelul pieței, însă nu s-a apreciat că aceasta ridică îngrijorări de natură concurențială.

Sectorul materialelor de zidărie

La nivelul producției de blocuri ceramice nu s-au înregistrat modificări structurale semnificative în ultima perioadă, deși tendințele de concentrare sunt prezente și în această industrie. Trebuie remarcat că în cazul acestei industrii calitatea este un factor important, iar inovarea reprezintă un vector al manifestării concurenței (prin apariția de noi tipuri de produse pe piață).

La nivelul sectorului producției de BCA în ultima perioadă s-au realizat o serie de consolidări, fapt ce a condus la o creștere a gradului de concentrare, însă pentru moment nu s-a apreciat că aceasta ar afecta mediul concurențial.

Sectorul producerii și comercializării cimentului

Piața românească a producerii cimentului este caracterizată de un oligopol format din 3 dintre cei mai mari producători de ciment la nivel global: LafargeHolcim, prin Holcim România, HeidelbergCement, prin HeidelbergCement România, și CRH Irlanda, prin CRH România.

Vânzările de ciment, în volum și valoare, ale principalilor producători de pe piața românească au avut, în perioada 2012 – S12017, o evoluție fluctuantă.

Producția de ciment din România a înregistrat o diminuare severă în perioada 2009 – 2010, în anul 2010 înregistrându-se o valoare a producției de 7 milioane de tone, cu aproape 35,5% mai mică decât cea a anului 2008. În perioada 2011 – 2013, se observă o fluctuație a acesteia, creștere în primii 2 ani și scădere în anul 2013. Vânzările de ciment au fost influențate negativ de absența proiectelor mari de construcții, pe segmentul infrastructurii și imobiliarelor, determinând o reducere, cu aproximativ 9% a producției în 2013 față de anul anterior.

Producția de ciment a crescut în perioada 2014 – 2015, cu o medie anuală de 6,3% față de anul 2013. În anul 2016, producția realizată a fost de numai 8 milioane de tone, în scădere cu aproape 5% față de 2015, o cauză a acestei scăderi fiind blocarea proiectelor de infrastructură.

Evoluția producției în primele 6 luni ale anului 2017 – 3,7 milioane de tone, nu arată o variație semnificativă față de aceeași perioadă a anului 2016.

În perioada 2013 – 2016, peste 96% din producția de ciment a fost livrată către piața internă, exporturile nedepășind 3% din producție.

Exporturile de ciment românesc au fost neglijabile, atât ca volum, cât și ca valoare, în perioada 2013 – S12017.

Oferta de ciment în România, din perioada 2013 – S12017, provine, în proporție de peste 93%, din producția internă. Disponibilitatea pe scară largă a materiilor prime și costurile ridicate de transport favorizează producția internă de ciment în detrimentul importurilor.

Cimentul importat a avut o pondere nesemnificativă în structura pieței românești de ciment, ceea ce implică faptul că piața este independentă de bunurile externe.

În perioada 2013 – S12017, România a fost un importator net de ciment, atât ca valoare, cât și ca volum. Numărul relativ constant de producători și puținele intrări înregistrate în industria cimentului (3 în perioada 2005-2017) confirmă nivelul ridicat al barierelor la intrare pe această piață, așa cum s-a demonstrat anterior.

Barierile la intrare pe piața producerii cimentului în România sunt foarte ridicate indiferent de modalitatea de intrare/extindere aleasă, principalele elemente identificate fiind:

- dependență de proximitatea față de materia primă,
- costuri de implementare foarte ridicate,
- reglementări de mediu extensive,
- perioadă lungă de recuperare a investiției.

Barierile la intrare ridicate constituie un motiv de îngrijorare atât în asociere cu posibilitatea exercitării puterii de piață, cât și a coordonării. Trebuie avut în vedere și faptul că nici actualii jucători nu se pot extinde cu ușurință din cauza barierelor existente în acest sens.

S-a constatat că cei trei producători principali de ciment dețin cumulativ, pe întreaga perioadă analizată, cote cuprinse între 91% și 95%. Indicele Herfindahl-Hirschman a fost calculat și valoarea acestuia confirmă faptul că piața producerii și comercializării cimentului din România este foarte concentrată.

În absența unei diferențieri majore a produselor, cel mai important vector potențial de manifestare a concurenței rămâne prețul. Deși prețul descrie un trend ușor descendent în perioada analizată, scăderea este mult mai accentuată pentru prețul de producător pe piața externă față de piața internă, situație care nu face decât să ateste potențialele efecte benefice ale prezenței concurenței pe piață.